

รายงานการวิจัย

เรื่อง

อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมือง : กรณีศึกษาประเทศสหพันธ์

สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐเกาหลี และประเทศไทย

The Constitutional Court Power To Dissolve Political party :

Case Study The Federal Republic of Germany The Republic of

Korea and Thailand

โดย

ดร. ปัญญา อุดชาชน และรศ. ม.ร.ว. วุฒิเลิศ เทวกุล

ได้รับทุนอุดหนุนจากคณะกรรมการวิจัยและพัฒนาของวุฒิสภา

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

พฤษภาคม 2547

ISBN 974 – 7218 – 71 - 2

รายงานการวิจัย

เรื่อง

อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมือง : กรณีศึกษาประเทศสหพันธ์

สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐเกาหลี และประเทศไทย

The Constitutional Court Power To Dissolve Political party :

Case Study The Federal Republic of Germany The Republic of

Korea and Thailand

โดย

1. ดร. ปัญญา อุดชาชน

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

2. รศ. ม.ร.ว. วุฒิเลิศ เทวกุล

สถาบันพระปกเกล้า

ได้รับทุนอุดหนุนจากคณะกรรมการวิจัยและพัฒนาของวุฒิสภา

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

พฤษภาคม 2547

ISBN 974 – 7218 – 71 - 2

คำนิยม

รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง อำนาจอศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมือง : กรณีศึกษาประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐเกาหลี และประเทศไทย โดย คุณปัญญา อุดชาชน และคณะ เป็นเอกสารทางวิชาการที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อศาลรัฐธรรมนูญในฐานะที่เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มีอำนาจหน้าที่ยุบพรรคการเมืองและคณะกรรมการการเลือกตั้งในฐานะที่เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่ประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง ทั้งนี้ ผลจากการศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า เนื่องจากเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๓๓ บัญญัติว่า “การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมายและในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์” ศาลรัฐธรรมนูญ จึงมีอำนาจหน้าที่ยุบพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้ แต่อย่างไรก็ตาม เอกสารศึกษาวิจัยฉบับนี้ได้ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในอนาคตโดยได้เสนอเงื่อนไขการยุบพรรคการเมืองว่าเงื่อนไขใดควรเป็นอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญและเงื่อนไขใดควรเป็นอำนาจหน้าที่ของนายทะเบียนพรรคการเมือง

ผมขอชมเชย ยกย่องรายงานการศึกษาวิจัยฉบับนี้ โดยผมได้ให้คำปรึกษาแก่ผู้วิจัย และตรวจสอบการศึกษาวิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะเป็นประโยชน์ต่อศาลรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และสถาบันการศึกษาโดยทั่วไป

(ศาสตราจารย์ ดร. บวรศักดิ์ อุวรรณโณ)

เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

เมษายน ๒๕๕๓

บทคัดย่อ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 233 บัญญัติว่า “การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมายและใน พระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์” โดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 233 ได้นำหลักการมาจากรัฐธรรมนูญประเทศญี่ปุ่น ค.ศ. 1946 มาตรา 76 (3) หลักการดังกล่าวมีลักษณะเช่นเดียวกันกับรัฐธรรมนูญประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ค.ศ. 1949 มาตรา 21 (3) และมาตรา 93 (2) และรัฐธรรมนูญประเทศสาธารณรัฐเกาหลี แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 9 ค.ศ. 1987 มาตรา 111 (1) 5

ด้วยเหตุที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองให้ศาลมีอำนาจตามกฎหมายได้นี้เอง รัฐสภาจึงได้ตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 บัญญัติให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ยุบพรรคการเมืองได้ตามมาตรา 65 ถึงมาตรา 69 ทั้งนี้ เพื่อให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติเกี่ยวกับรายละเอียด และเงื่อนไขต่าง ๆ ในการยุบพรรคการเมืองโดยศาลรัฐธรรมนูญ สำหรับผลการศึกษาวิจัยมีบทสรุปและข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ในการยุบพรรคการเมืองทั้งตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและตามบทบัญญัติของกฎหมายได้

2. ด้วยข้อเท็จจริงด้านกฎหมายเกี่ยวกับสถิติคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญระหว่างปี พ.ศ. 2541 ถึงปี พ.ศ. 2546 และด้านเจตนาของพรรคการเมืองที่ต้องการยุบพรรคการเมืองตนเอง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ คือ

(1) ศาลรัฐธรรมนูญควรมีอำนาจหน้าที่ยุบพรรคการเมืองได้ในกรณีดังต่อไปนี้

1. ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและบทบัญญัติของกฎหมาย กรณีที่เกี่ยวกับความมั่นคงทางด้านการเมือง การปกครองของรัฐ โดยพรรคการเมืองได้กระทำการที่มีลักษณะเป็นการล้มล้างหรืออาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือกระทำการอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐหรือขัดต่อกฎหมาย หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือกระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย พรรคการเมืองอย่างร้ายแรงที่อาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ

2. ตามบทบัญญัติของกฎหมาย กรณีที่พรรคการเมืองที่นายทะเบียนพรรคการเมืองเสนอให้ยุบนั้นได้ต่อสู้ทั้งในประเด็นข้อเท็จจริงและประเด็นข้อกฎหมายกับนายทะเบียนพรรคการเมือง

(2) กรณีอื่น ๆ นอกจากกรณีตามข้อ (1) นายทะเบียนพรรคการเมืองควรมีอำนาจหน้าที่ยุบพรรคการเมืองได้ในกรณีดังต่อไปนี้

1. ตามบทบัญญัติของกฎหมาย กรณีเพื่อให้เป็นไปตามเจตนาของพรรคการเมือง เช่น พรรคการเมืองที่แสดงเจตนายุบพรรคการเมืองไปรวมกับพรรคการเมืองอื่น หรือพรรคการเมืองที่แสดงเจตนายุบพรรคการเมืองตนเอง เนื่องจากไม่มีสภาพเป็นพรรคการเมืองตามองค์ประกอบและบทบาทของพรรคการเมือง เป็นต้น และคำสั่งของนายทะเบียนพรรคการเมืองถือเป็นที่ยุติ

2. ตามบทบัญญัติของกฎหมาย กรณีที่พรรคการเมืองที่นายทะเบียนพรรคการเมืองเสนอให้ยุบนั้นไม่ได้ต่อสู้ทั้งในประเด็นข้อเท็จจริงและประเด็นข้อกฎหมายกับนายทะเบียนพรรคการเมือง และคำสั่งของนายทะเบียนพรรคการเมืองถือเป็นที่ยุติ

(3) เพื่อให้เป็นไปตามข้อเสนอแนะตามข้อ (1) และ (2) ควรแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 มาตรา 72 มาตรา 73 และมาตรา 94

Abstract

The Constitution of the Kingdom of Thailand 1997 article 233 provides that the trial and adjudication of cases are the powers of the Courts, which must proceed in accordance with the Constitution and the law and in the name of the King that follows the Japan Constitution 1946 article 76 (3). This concept is the same principle as the Basic Law for the Federal Republic of Germany 1949 article 21 (2), article 93 (2) and the Constitution of the Republic of Korea Amendment ix 1987 article 111 (1) 5.

Because of the virtue of the Constitution, the National Assembly has already been approved an organic law on political party 1998 which provides that the Constitutional Court has power to dissolve the political party in article 65 to article 69.

This research has the conclusion and the recommendation as follow :

1. The Constitutional Court has absolutely power to dissolve the political party by both virtue of the Constitution and virtue of law.

2. With the fact of the statistic of the Constitutional Court decision from 1998 to 2003 and the political party desirement, the researcher has the recommendation for amendment the organic law.

(1) The Constitutional Court should have the powers in the following conditions.

1. The Constitutional Court should have the powers to dissolve the political party by both virtue of the Constitution and virtue of law in addition of the political stability, the state stability which the party conduction overthrows the democratic regime of government with the King as Head of the State under the Constitution or do away with the state stability or public order and good morals or extremely disobey to the organic law on political party.

2. The Constitutional Court should have the powers to dissolve the political party due to the political party opposes the motion to dissolve itself in fact and legal issues.

(2) Except for (1), the political party registrar should have the powers in the following conditions.

(5)

1. By virtue of law, the political party wants to dissolve itself because of the combining other political party or non-political party organization.

2. By virtue of law, the political party does not oppose the motion to dissolve itself in fact and legal issues.

(3) Therefore, to achieve in these recommendations, the organic law on political party 1998 in article 65, article 72, article 73 and article 94 should be amended.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยเรื่อง **อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมือง : กรณีศึกษา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐเกาหลี และประเทศไทย** มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมือง ทั้งอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ และอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายพรรคการเมือง โดยดำเนินการศึกษาทั้งศาลรัฐธรรมนูญไทย และศาลรัฐธรรมนูญ ต่างประเทศ ได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี ทั้งนี้ เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมืองในอนาคต

ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร. บวรศักดิ์ อุวรรณโณ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ปรึกษางานวิจัย ที่ได้ให้คำแนะนำและตรวจสอบการศึกษาวิจัย ผศ. ดร. บรรเจิด สิงคะเนติ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ได้ให้คำแนะนำปรึกษา ค้นคว้า และแปลข้อมูลเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และ ผศ. ดร. สิริวัฒน์ สุภรณ์ไพบูลย์ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่ได้ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ ตลอดจนอาจารย์พันส์ ทศนียานนท์ และ รศ. มานิตย์ จุมปา คณะอนุกรรมการตรวจรายงานการวิจัย และคณะกรรมการวิจัย และพัฒนาของวุฒิสภาที่กรุณาให้ความเห็นชอบงานวิจัย คณะกรรมการกิจการองค์กรอิสระ วุฒิสภา ที่ได้อนุมัติหัวข้อวิจัย รวมทั้ง สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ที่ให้การสนับสนุนการศึกษาวิจัยด้วยดี นอกจากนี้ งานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยความสนับสนุนด้วยดี จาก ผศ. ดร. ฤาเดช เกิดวิชัย ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและบริการวิชาการ อาจารย์พิศณุ พูนเพชรพันธุ์ ผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย อาจารย์เมธี สุตรสุนทร อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ และเจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานการศึกษาวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่องค์กรที่เกี่ยวข้อง และผู้สนใจทั่วไป

(ดร. ปัญญา อุดชาชน)

ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

นักวิชาการประจำคณะกรรมการกิจการองค์กรอิสระ วุฒิสภา

เมษายน 2547

สารบัญ

		หน้า
คำนิยมโดย ศ.ดร. บวรศักดิ์ อุวรรณโณ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี		(1)
บทคัดย่อ		(2)
ABSTRACT		(4)
กิตติกรรมประกาศ		(6)
สารบัญ		(7)
สารบัญตาราง		(13)
สารบัญภาพ		(14)
บทที่ 1	บทนำ	1
	1.1 องค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ	1
	1.1.1 องค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญ	1
	1.1.2 อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ	2
	1.2 สภาพปัญหา	3
	1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
	1.4 ขอบเขตการศึกษา	4
	1.5 วิธีการศึกษาวิจัย	4
	1.5.1 ประเภทข้อมูล	4
	1.5.2 วิธีเก็บข้อมูล	5
	1.5.3 วิธีวิเคราะห์	5
	1.6 สมมติฐาน	5
	1.7 ประโยชน์ที่จะได้รับ	5
	1.8 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
	1.9 การนำเสนอรายงานผลการวิจัย	7

บทที่ 2	รัฐธรรมนูญกับพรรคการเมือง	9
	2.1 รัฐธรรมนูญ	9
	2.2 พรรคการเมือง	12
	2.2.1 ความหมายของพรรคการเมือง	12
	2.2.2 องค์ประกอบของพรรคการเมือง	14
	2.2.3 บทบาทของพรรคการเมือง	15
	2.2.4 รัฐธรรมนูญกับการจัดตั้งพรรคการเมือง	15
	2.2.5 การจัดตั้งพรรคการเมืองในประเทศไทย	15
	2.2.6 การดำเนินกิจการของพรรคการเมือง	18
	2.2.7 การดำเนินการเกี่ยวกับการเมืองของพรรคการเมือง	19
	2.2.8 รัฐธรรมนูญกับการยุบเลิกพรรคการเมือง	20
บทที่ 3	หลักการยุบพรรคการเมืองของต่างประเทศ	23
	ส่วนแรก ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	23
	3.1 กำเนิดและพัฒนาการของพรรคการเมือง	23
	3.1.1 รัฐธรรมนูญไวมาร์	24
	3.1.2 รัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ค.ศ. 1949	24
	3.2 พรรคการเมือง	25
	3.2.1 รัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 1994	25
	3.2.2 กฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง ค.ศ. 1967	26
	3.3 การยกเลิกพรรคการเมือง	27
	3.3.1 องค์ครที่มีอำนาจยกเลิกพรรคการเมือง	27
	3.3.2 เงื่อนไขการยกเลิกพรรคการเมือง	28
	3.4 ศาลรัฐธรรมนูญประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	29
	3.4.1 ความเป็นมา	29

	3.4.2 โครงสร้าง	29
	3.4.3 วิธีพิจารณา	30
	3.4.4 อำนาจหน้าที่	31
	ส่วนที่สอง ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี	33
	3.1 กำเนิดและระบบพรรคการเมือง	33
	3.2 พรรคการเมือง	36
	3.3 การยกเลิกพรรคการเมือง	37
	3.3.1 องค์กรที่มีอำนาจยกเลิกพรรคการเมือง	37
	3.3.2 เงื่อนไขการยกเลิกพรรคการเมือง	37
	3.4 ศาลรัฐธรรมนูญประเทศสาธารณรัฐเกาหลี	39
	3.4.1 ความเป็นมา	39
	3.4.2 โครงสร้าง	40
	3.4.3 วิธีพิจารณา	40
	3.4.4 อำนาจหน้าที่	40
บทที่ 4	การยุบพรรคการเมืองในประเทศไทย	44
	4.1 ระยะเวลา ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 – พ.ศ. 2494	45
	4.1.1 การจัดตั้งพรรคการเมือง	45
	4.1.2 การยุบพรรคการเมือง	46
	4.2 ระยะเวลา ตั้งแต่ พ.ศ. 2498 – พ.ศ. 2501	46
	4.2.1 การจัดตั้งพรรคการเมือง	46
	4.2.2 การยุบพรรคการเมือง	48
	4.3 ระยะเวลา ตั้งแต่ พ.ศ. 2511 – พ.ศ. 2514	48
	4.3.1 การจัดตั้งพรรคการเมือง	48
	4.3.2 การยุบพรรคการเมือง	49
	4.4 ระยะเวลา ตั้งแต่ พ.ศ. 2517 – พ.ศ. 2519	49

4.4.1	การจัดตั้งพรรคการเมือง	49
4.4.2	การยุบพรรคการเมือง	50
4.5	ระยะที่ห้า ตั้งแต่ พ.ศ. 2524 – พ.ศ. 2539	50
4.5.1	การจัดตั้งพรรคการเมือง	50
4.5.2	การยุบพรรคการเมือง	52
4.6	ระยะสุดท้าย ตั้งแต่ พ.ศ. 2541 – ปัจจุบัน	54
4.6.1	การจัดตั้งพรรคการเมือง	54
4.6.2	การยุบพรรคการเมือง	57
4.6.2.1	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541	57
4.6.2.2	ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2541 จนถึงปี พ.ศ. 2546	59
4.6.2.3	สถิติการยุบพรรคการเมือง	60
บทที่ 5	วิเคราะห์อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมือง	64
5.1	การวิเคราะห์เปรียบเทียบพระราชบัญญัติพรรคการเมือง	64
5.1.1	การเปรียบเทียบระหว่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511 และพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517	64
5.1.1.1	การจัดตั้งและการจดทะเบียนพรรคการเมือง	64
5.1.1.2	การดำเนินกิจการของพรรคการเมือง	65
5.1.1.3	การสนับสนุนและข้อจำกัดหรือการควบคุมการเงินของพรรคการเมือง	65
5.1.1.4	การเลิกหรือยุบพรรคการเมือง	66

5.1.2 การเปรียบเทียบระหว่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย พรรคการเมือง พ.ศ. 2541	95
5.1.2.1 การจัดตั้งและการจดทะเบียนพรรคการเมือง	95
5.1.2.2 การดำเนินกิจการของพรรคการเมือง	95
5.1.2.3 การสนับสนุนและข้อจำกัดหรือการควบคุมการเงิน ของพรรคการเมือง	97
5.1.2.4 การเลิกหรือยุบพรรคการเมือง	98
5.2 การวิเคราะห์ศาลรัฐธรรมนูญกับการยุบพรรคการเมือง	122
5.2.1 อำนาจศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ	122
5.2.1.1 ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	122
1) รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ค.ศ. 1949	122
2) รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ ค.ศ. 1993	122
3) รัฐบัญญัติว่าด้วยพรรคการเมือง ค.ศ. 1994	124
(1) การยุบพรรค Socialist Reich Party : SRP	126
(2) การยุบพรรค Communist Party : KPD	128
5.2.1.2 ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี	130
1) รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี ค.ศ. 1987	130
2) พระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1997	130
3) พระราชบัญญัติพรรคการเมือง ค.ศ. 2000	131
5.2.2 อำนาจศาลรัฐธรรมนูญไทย	133
5.2.2.1 รูปแบบการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญ	133
5.2.2.2 บทบัญญัติทั่วไปว่าด้วยอำนาจของศาล	133
5.2.2.3 รัฐธรรมนูญประเทศญี่ปุ่น ค.ศ. 1946	134
5.2.2.4 เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540	134

	5.2.2.5 ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจยุบพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541	135
บทที่ 6	บทสรุปและข้อเสนอแนะ	137
	6.1 บทสรุป	
	6.1.1 อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมืองตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ	137
	6.1.2 อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมืองตามบทบัญญัติของกฎหมาย	137
	6.2 ข้อเสนอแนะ	138
	6.2.1 ด้านกฎหมาย	138
	6.2.2 ด้านเจตนาของพรรคการเมือง	139
	6.2.3 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย	139
	บรรณานุกรม	144
	ภาคผนวก	
	1. ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ....) พ.ศ. ...	
	2. ประวัติผู้วิจัย	

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาแห่งชาติ สาธารณรัฐเกาหลี ในช่วงสาธารณรัฐที่ 6	35
3.2 การแสดงจำนวนเงินสูงสุดที่บุคคลและกลุ่มบุคคลที่ช่วยเหลือพรรคการเมืองได้	39
3.3 การเปรียบเทียบศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเกาหลีและศาลรัฐธรรมนูญไทย	41
4.1 พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2498 ถึง พ.ศ. 2501	48
4.2 แสดงสถิติการยุบพรรคการเมืองระหว่างปี พ.ศ. 2541 ถึง พ.ศ. 2546	61
5.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบอำนาจศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี และศาลรัฐธรรมนูญไทย	136

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
3.1 ระบบพรรคการเมืองสาธารณรัฐเกาหลี	34

บทที่ 1

บทนำ

1.1 องค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

1.1.1 องค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 255 บัญญัติว่า “ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญคนหนึ่ง และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอีกสิบสี่คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา” โดยที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ มีดังนี้

1.1.1.1 ผู้พิพากษาในศาลฎีกา ได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวน 5 คน

1.1.1.2 ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุดโดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวน 2 คน

1.1.1.3 ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันนิติศาสตร์ ได้รับเลือกจากวุฒิสภา จำนวน 5 คน

1.1.1.4 ผู้ทรงคุณวุฒิสถาขารัฐศาสตร์ ได้รับเลือกจากวุฒิสภา จำนวน 3 คน

สำหรับประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญชุดแรกได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเมื่อวันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2541 ประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 13 ท่าน ดังนี้

1) นายเชาวน์ สายเชื้อ	เป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ
2) นายโกเมน ภัทรภิรมย์	เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
3) นายจุมพล ณ สงขลา	เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
4) พลโท จุล อติเรก	เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
5) นายชัยอนันต์ สมุทวณิช	เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
6) นายประเสริฐ นาสกุล	เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
7) นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
8) นายมงคล สระฐาน	เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
9) นายสุจินดา ขงสุนทร	เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
10) นายสุวิทย์ ชีรพงษ์	เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
11) นายอนันต์ เกตุวงศ์	เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
12) นายอิสสระ นิตินันท์ประภาส	เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
13) นายอุระ หวังอ้อมกลาง	เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

1.1.2 อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

1.1.2.1 อำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย

- 1) อำนาจหน้าที่ในการควบคุมกฎหมายหรือร่างกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 มาตรา 219 มาตรา 177 มาตรา 264 และมาตรา 198
- 2) อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยสมาชิกภาพหรือคุณสมบัติของสมาชิกสภา รัฐมนตรี คณะกรรมการการเลือกตั้ง และผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ต้องยื่นบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 96 มาตรา 216 มาตรา 142 และมาตรา 295
- 3) อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 266
- 4) อำนาจหน้าที่อื่น ๆ ตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 63 มาตรา 47 วรรคสาม มาตรา 118 (8) มาตรา 180 มาตรา 321 วรรคสอง และตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 17 มาตรา 27 มาตรา 66 มาตรา 67 มาตรา 72 และมาตรา 73

1.1.2.2 อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ประกอบด้วย

- 1) อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการวินิจฉัยชี้ขาดคำสั่งไม่รับจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมือง
- 2) อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมือง กรรมการบริหารพรรคการเมืองออกจากตำแหน่ง
- 3) อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการสั่งให้ระงับการกระทำอันฝ่าฝืนนโยบายพรรคการเมือง ข้อบังคับพรรคการเมือง อันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือให้จัดการแก้ไขการกระทำดังกล่าว
- 4) อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการยุบพรรคการเมืองตามที่นายทะเบียนพรรคการเมืองร้องขอให้ยุบพรรคการเมือง

นับตั้งแต่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ดังกล่าวมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2541 นายทะเบียนพรรคการเมืองได้ส่งคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ยุบพรรคการเมืองมีจำนวนมาก โดยอาศัยเหตุที่ต้องเลิกหรือยุบพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 (1) (2) (3) (4) และ (5) และศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยสั่งให้ยุบพรรคการเมืองตั้งแต่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มีผลใช้บังคับจนถึงปัจจุบัน (ธันวาคม 2546) มีจำนวนทั้งสิ้น 55 พรรคการเมือง

โดยจำแนกได้ ดังนี้

1) ปี พ.ศ. 2541	จำนวน	1	พรรคการเมือง
2) ปี พ.ศ. 2542	จำนวน	4	พรรคการเมือง
3) ปี พ.ศ. 2543	จำนวน	4	พรรคการเมือง
4) ปี พ.ศ. 2544	จำนวน	18	พรรคการเมือง
5) ปี พ.ศ. 2545	จำนวน	19	พรรคการเมือง
6) ปี พ.ศ. 2546	จำนวน	9	พรรคการเมือง

1.2 สภาพของปัญหา

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมืองดังกล่าว ได้มีประเด็นปัญหาเกิดขึ้นว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจสั่งยุบพรรคการเมืองได้หรือไม่ เนื่องจากได้มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีความเห็นให้ยกคำร้อง ดังปรากฏในคำวินิจฉัยส่วนตัวของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ดังนี้

“การที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจสั่งยุบพรรคการเมืองนั้น นอกจากกระทำมิได้เพราะรัฐธรรมนูญไม่ได้ให้อำนาจไว้แล้ว ยังมีข้อพิพาทต่อไปด้วยว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 145 (3) ได้บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ “สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายตามมาตรา 144 วรรคสอง” ซึ่งกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองเป็นกฎหมายฉบับหนึ่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 144 วรรคสอง ดังนั้น เมื่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง กลับไปบัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญ พิจารณาว่าพรรคการเมืองใดไม่ดำเนินการให้เป็นไปตาม มาตรา 29 ของพระราชบัญญัตินี้ให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมืองนั้น จึงเป็นบทบัญญัติที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ใช้บังคับมิได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 6

ฉะนั้น โดยที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจจำกัดเพียงเท่าที่มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และไม่มีกฎหมายอื่นที่สามารถบัญญัติเพิ่มเติมอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญให้นอกเหนือไปจากที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญได้ จึงเห็นว่า นายทะเบียนพรรคการเมืองไม่อาจยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้สั่งยุบพรรคการเมืองได้ ศาลรัฐธรรมนูญจึงไม่มีอำนาจรับคำร้องไว้พิจารณา”

คำวินิจฉัยส่วนตัวของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว ได้แก่

1.2.1 คำวินิจฉัยที่ 45/2542 ลงวันที่ 10 สิงหาคม 2542 เรื่องนายทะเบียนพรรคการเมืองขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคมาหาราชบุรีชีพย์

1.2.2 คำวินิจฉัยที่ 47/2542 ลงวันที่ 24 สิงหาคม 2542 เรื่องนายทะเบียนพรรคการเมืองขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคชาตินิยม

1.2.3 คำวินิจฉัยที่ 3/2543 ลงวันที่ 27 มกราคม 2543 เรื่องนายทะเบียนพรรคการเมืองขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคชาติสามัคคี

1.2.4 คำวินิจฉัยที่ 4/2543 ลงวันที่ 27 มกราคม 2543 เรื่องนายทะเบียนพรรคการเมืองขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคไทยก้าวหน้า

1.2.5 คำวินิจฉัยที่ 1/2544 ลงวันที่ 11 มกราคม 2544 เรื่องนายทะเบียนพรรคการเมืองขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคประชาสังคม

1.2.6 คำวินิจฉัยที่ 2/2544 ลงวันที่ 11 มกราคม 2544 เรื่องนายทะเบียนพรรคการเมืองขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคไทยพัฒนา

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.3.1 เพื่อศึกษาอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมือง โดยดำเนินการศึกษาทั้งอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญและอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541

1.3.2 เพื่อนำเสนอศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยให้เป็นบรรทัดฐาน ขจัดข้อสงสัยเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมือง

1.3.3 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งในฐานะที่เป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง

1.3.4 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อวงการวิชาการ โดยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญและคณะกรรมการการเลือกตั้งเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมือง

1.3.5 เพื่อเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจให้กับพรรคการเมืองและประชาชนโดยทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาการเมือง การพัฒนาพรรคการเมือง และการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมือง

1.4 ขอบเขตการศึกษา

1.4.1 ศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (ฉบับปัจจุบัน) กับการจัดตั้งและการพัฒนาพรรคการเมือง

1.4.2 ศึกษาอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญไทย และศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศในการยุบพรรคการเมือง สำหรับศาลรัฐธรรมนูญไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2541 - ปี พ.ศ. 2546 ส่วนศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ คือ ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี

1.5 วิธีการศึกษาวิจัย

1.5.1 ประเภทข้อมูล

1.5.1.1 ข้อมูลด้านเอกสาร ได้แก่ รัฐธรรมนูญ กฎหมาย คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญทั้งไทยและต่างประเทศ

1.5.1.2 ข้อมูลจากข้อคิดเห็นของนักวิชาการ การประชุมสัมมนาทางวิชาการ ตลอดจน นักกฎหมายและนักรัฐศาสตร์

1.5.2 วิธีเก็บข้อมูล

- 1.5.2.1 คั่นคว้าจากสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง
- 1.5.2.2 คั่นคว้าจากห้องสมุดตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ
- 1.5.2.3 คั่นคว้าจากเอกสารการเดินทางไปศึกษาดูงานต่างประเทศ
- 1.5.2.4 คั่นคว้าจาก Internet

1.5.3 วิธีวิเคราะห์

การศึกษาวิจัยมีลักษณะเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) โดยเน้นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

- 1.5.3.1 การวิจัยเอกสาร โดยเริ่มต้นรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารเกี่ยวกับกฎหมายทั้งของไทยและต่างประเทศ เช่น รัฐธรรมนูญกฎหมายปกครอง กฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง เป็นต้น
- 1.5.3.2 การศึกษาโดยกรณีศึกษา (Case Study) ทั้งของไทยและต่างประเทศ
- 1.5.3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบแล้วสังเคราะห์เพื่อประยุกต์ใช้ในประเทศไทยตามข้อสรุปและข้อเสนอแนะต่อไป

1.6 สมมติฐาน

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มีอำนาจหน้าที่ในการยุบพรรคการเมืองทั้งตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและตามบทบัญญัติของกฎหมายได้

1.7 ประโยชน์ที่จะได้รับ

- 1.7.1 เป็นประโยชน์ต่อศาลรัฐธรรมนูญและคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ
- 1.7.2 เป็นประโยชน์ในการเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541
- 1.7.3 เป็นประโยชน์ต่อนักวิชาการและผู้สนใจทั่วไปในวิชากฎหมายมหาชน

1.8 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1.8.1 วุฒิกร อินทวงศ์. กฎหมายพรรคการเมืองในประเทศไทยศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์และเชิงวิเคราะห์แนวความคิด วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

ผลการศึกษาพบว่าพรรคการเมืองโดยธรรมชาติแล้ว เป็นผลผลิตของระบอบประชาธิปไตยที่ยึดถือหลักการอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน พรรคการเมืองเป็นกลไกอันสำคัญยิ่งในการสร้างจิตสำนึกทางการเมือง และการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชน ดังนั้น หากพรรคการเมืองมีการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ เสถียรภาพในทางการเมืองและระบอบประชาธิปไตยก็จะมีคามมั่นคง

สำหรับพรรคการเมืองในประเทศไทย จากการศึกษาวเคราะห์พบว่าพรรคการเมืองในประเทศไทยยังไม่สามารถพัฒนาไปได้เท่าที่ควร นอกจากสาเหตุอันเกิดจากพรรคการเมืองเองแล้ว สาเหตุหนึ่งก็เนื่องมาจากกฎหมายพรรคการเมืองและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาของพรรคการเมือง ทั้งยังก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนต่าง ๆ เกิดขึ้นอีกด้วย ดังนั้น ในขณะนี้จึงมีทางเลือกอยู่เพียง 2 ทาง คือ ยกเลิกกฎหมายพรรคการเมืองฉบับปัจจุบันเสียทั้งฉบับ หรือเปลี่ยนแปลงแนวคิดและหลักการทางกฎหมายที่มุ่งการควบคุมพรรคการเมืองเพียงอย่างเดียว โดยนำเอาแนวความคิดและหลักการในการกำกับดูแลและส่งเสริมพรรคการเมือง อย่างกรณีของกฎหมายพรรคการเมืองสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันมาใช้บังคับเพื่อให้การพัฒนาของพรรคการเมืองในประเทศไทยไปเป็นไปโดยธรรมชาติ และเพื่อให้การรวมตัวกันของกลุ่มบุคคลที่มีแนวความคิด และอุดมการณ์ทางการเมืองที่เหมือนกันในหลักใหญ่ ๆ หรือคล้ายคลึงกัน สามารถพัฒนาไปสู่การมีแนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกันอย่างแท้จริงควรลดมาตรการควบคุมลงและเพิ่มเติมมาตรการในการส่งเสริมพรรคการเมือง รวมทั้งสนับสนุนทางการเงินแก่พรรคการเมือง เพื่อให้การดำเนินของพรรคการเมืองเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม เพื่อให้พรรคการเมืองพัฒนาไปสู่จุดดุลยภาพแล้วจึงจะได้พิจารณายกเลิกกฎหมายพรรคการเมืองต่อไป

1.8.2 ปกครอง สุนทรสุทธิ. การพัฒนาพรรคการเมืองตามแนวทางพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 เอกสารวิจัยส่วนบุคคลในหลักสูตรการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักบริหารระดับสูง รุ่นที่ 3 สถาบันพระปกเกล้า, 2542.

ประเทศไทยเราจะยังประกอบด้วยพรรคการเมืองค่อนข้างมากแต่เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศออสเตรเลียซึ่งเป็นประเทศที่มีเสถียรภาพทางการเมืองดีประเทศหนึ่ง ออสเตรเลียที่มีพรรคการเมืองมาลงทะเบียนในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 2 มีนาคม ค.ศ. 1996 จำนวน 72 พรรค ซึ่งมีจำนวนมากกว่าพรรคการเมืองไทยในปัจจุบันเกือบสองเท่า

ระบบการสนับสนุนพรรคการเมืองในปัจจุบันมีทั้งการสนับสนุนจากภาคเอกชนหรือประชาชนซึ่งทำได้โดยการบริจาค หากกระทำได้นั้นจะทำให้ประชาชนมีความผูกพันกับพรรคการเมืองมากขึ้นนอกจากนั้นการสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐซึ่งพิจารณาจากตัวแปรสี่ประการ คือ

1) จัดสรรตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองกรณีไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ถือตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งหลังสุดของประเทศ

2) จัดสรรตามจำนวนคะแนนเสียงจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองที่พรรคการเมืองได้รับในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุด

3) จัดสรรตามจำนวนสมาชิกของพรรคการเมืองให้ถือตามจำนวนสมาชิกพรรคการเมืองซึ่งพรรคการเมืองตรวจสอบและรับรองความถูกต้องแล้วที่แจ้งต่อนายทะเบียนในวันที่ยื่นโครงการและแผนงานเสนอขอรับการจัดสรรเงินสนับสนุน

4) จัดสรรตามจำนวนสาขาพรรคการเมืองให้ถือตามจำนวนสาขาจำนวนสาขาพรรคการเมืองที่นายทะเบียนรับรองจัดตั้งแล้วในวันที่ยื่นโครงการและแผนงานเสนอขอรับการจัดการเงินสนับสนุนกรณีที่พรรคการเมืองใดมีสาขาพรรคในเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่งมากกว่าหนึ่งสาขาให้นำสาขาพรรคการเมืองของแต่ละพรรคการเมืองในเขตเลือกตั้งมาคำนวณเพียงสาขาเดียวย่อมจะทำให้พรรคการเมืองที่มีความตั้งใจจริงสามารถใช้ทรัพยากรจากการสามารถใช้ทรัพยากรจากการสนับสนุนของรัฐไปใช้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาพรรคการเมืองและในระบอบประชาธิปไตยและกระตุ้นเตือนให้ประชาชนหันมามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีคุณภาพ

1.9 การนำเสนอรายงานผลการวิจัย

รายงานผลการวิจัยเรื่อง อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมือง : กรณีศึกษาประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐเกาหลี และประเทศไทย ประกอบด้วย 6 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ องค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ สภาพปัญหา วัตถุประสงค์ของการศึกษา ขอบเขตการศึกษา วิธีการศึกษาวิจัย สมมติฐาน ประโยชน์ที่จะได้รับ ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และการนำเสนอรายงานผลการวิจัย

บทที่ 2 รัฐธรรมนูญกับพรรคการเมือง ประกอบด้วย สาระสำคัญ และความสัมพันธ์ทางด้านกฎหมายระหว่างรัฐธรรมนูญกับการจัดตั้งและยกเลิกพรรคการเมือง โดยศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 ถึง ปัจจุบัน นอกจากนั้นประกอบด้วยหลักทฤษฎีทางการเมืองในการกำเนิดและวิวัฒนาการพัฒนาของพรรคการเมืองไทย

บทที่ 3 หลักการยุบพรรคการเมืองของต่างประเทศ ประกอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่บัญญัติให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมือง เงื่อนไขการยุบพรรคการเมือง โดยศึกษาทั้งในแง่หลักกฎหมายและ Case ต่าง ๆ สำหรับประเทศที่นำมาเป็นกรณีศึกษา เช่น ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี เป็นต้น

บทที่ 4 การยุบพรรคการเมืองในประเทศไทย ประกอบด้วย วิวัฒนาการการจัดตั้งพรรคการเมืองและการยุบพรรคการเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 จนถึงปี พ.ศ. 2546 คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญตั้งแต่จัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญจนถึงปัจจุบัน (ปี 2541 - 2546) ในประเด็นต่าง ๆ เช่น มูลเหตุการยุบพรรคการเมือง หรืออำนาจตามกฎหมายในการยุบพรรคการเมืองของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

บทที่ 5 วิเคราะห์อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมือง ประกอบด้วย ส่วนแรกคือ วิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายพรรคการเมืองฉบับต่าง ๆ ตั้งแต่พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 จนถึงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 และส่วนที่สอง คือ อำนาจศาลรัฐธรรมนูญกับการยุบพรรคการเมืองทั้งไทยและต่างประเทศ ตามที่ได้ศึกษาตามบทที่ 2 บทที่ 3 และบทที่ 4

บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย ข้อเสนอสรุปและข้อเสนอแนะเพื่อเป็นข้อมูลทางวิชาการ นำเสนอศาลรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 2

รัฐธรรมนูญกับพรรคการเมือง

รัฐธรรมนูญกับพรรคการเมืองเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกันโดยตลอด ทั้งนี้ เนื่องจากพรรคการเมืองเป็นผลมาจากการมีสิทธิเสรีภาพของประชาชน และสิทธิเสรีภาพของประชาชนมิได้ด้วยการรับรองของรัฐธรรมนูญ จึงถือได้ว่ารัฐธรรมนูญเป็นที่มาของสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการก่อตั้งพรรคการเมือง แต่อย่างไรก็ตาม กรณีประเทศไทยนับแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน มีรัฐธรรมนูญ จำนวน 16 ฉบับ โดยแต่ละฉบับได้บัญญัติเกี่ยวกับพรรคการเมืองไว้ แต่ในรัฐธรรมนูญฉบับแรก ๆ จะไม่มีบทบัญญัติว่าด้วยพรรคการเมือง ทั้งนี้ เนื่องจากการพัฒนาการเมืองไทยได้รับการพัฒนาไม่ต่อเนื่องเท่าที่ควร

2.1 รัฐธรรมนูญ (The Constitution)

รัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ซึ่งกำหนดรูปแบบและหลักการปกครองตลอดจนวิธีการดำเนินการปกครองไว้อย่างเป็นระเบียบ รวมทั้งกำหนดหน้าที่ของประชาชนที่พึงกระทำต่อรัฐ กับการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งรัฐจะละเมิดมิได้¹ ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญดังกล่าว หมายความว่า บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้ การที่รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดมีสาเหตุอยู่ 3 ประการ คือ²

2.1.1 รัฐธรรมนูญเป็นสัญญาประชาคม (Social Contract) ที่เกิดจากเจตจำนงร่วมกันของคนทุกคนร่วมตกลงกันตามอุดมการณ์ทางการเมืองแบบเสรีนิยมประชาธิปไตย

2.1.2 รัฐธรรมนูญมีกระบวนการตราที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากกระบวนการตรากฎหมายอื่น ๆ โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดทำรัฐธรรมนูญโดยตรงหรือโดยทางอ้อม

2.1.3 รัฐธรรมนูญได้สถาปนาการก่อตั้งองค์กรทางการเมือง และแบ่งแยกระหว่างอำนาจสูงสุด และอำนาจอื่น

¹ กระทบ ทงธรรมชาติ. “วิวัฒนาการของระบอบรัฐธรรมนูญไทย” กรุงเทพฯ, มีนาคม 2524, หน้า 1.

² บรรศักดิ์ อูวรรณโณ. “กฎหมายมหาชน เล่ม 3 : ที่มาและนิติวิธี”, กรุงเทพฯ, พฤศจิกายน 2538, หน้า 18 -19.

สำหรับรัฐธรรมนูญของประเทศไทย จำนวน 16 ฉบับประกอบด้วย ดังนี้

- 1) พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475
- 2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475
- 3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489
- 4) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2490
- 5) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492
- 6) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช

2495

- 7) ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502
- 8) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511
- 9) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2515
- 10) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517
- 11) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519
- 12) ธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2520
- 13) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521
- 14) ธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534
- 15) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534
- 16) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญในจำนวน 16 ฉบับดังกล่าว มีรัฐธรรมนูญที่ได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยในการจัดตั้งพรรคการเมือง จำนวน 8 ฉบับ คือ

1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 มาตรา 14 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เคหะสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การศึกษาอบรม การชุมนุมสาธารณะ การตั้งสมาคม การตั้งคณะพรรคการเมือง การอาชีพ ทั้งนี้ภายใต้บังคับแห่งบทกฎหมาย”

2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 มาตรา 39 วรรคแรก บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการรวมกันเป็นพรรคการเมืองเพื่อดำเนินการในทางการเมืองโดยวิถีทางประชาธิปไตย และไม่ขัดต่อระบอบการปกครองตามรัฐธรรมนูญนี้” วรรคสอง บัญญัติว่า “บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวกับสมาคมจะนำมาใช้บังคับแก่พรรคการเมืองมิได้”

3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495 มาตรา 26 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในทรัพย์สิน การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การศึกษาอบรม การชุมนุมสาธารณะ การตั้งสมาคม การตั้งพรรคการเมือง ทั้งนี้ ภายใต้งบับแห่งบทกฎหมาย”

4) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 มาตรา 37 วรรคแรก บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการรวมกันเป็นพรรคการเมือง เพื่อดำเนินกิจการในทางการเมือง โดยวิถีทางประชาธิปไตย และไม่ขัดต่อระบอบการปกครองตามรัฐธรรมนูญนี้” และวรรคสอง บัญญัติว่า “การจัดตั้งและการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง”

5) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 มาตรา 45 วรรคแรก บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการรวมกันเป็นพรรคการเมือง เพื่อดำเนินกิจการในทางการเมือง ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้” และวรรคสอง บัญญัติว่า “การจัดตั้งและการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง” และวรรคท้าย บัญญัติว่า “พรรคการเมืองต้องแสดงที่มาของรายได้และการใช้จ่ายโดยเปิดเผย”

6) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 มาตรา 38 วรรคแรก บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการรวมกันเป็นพรรคการเมือง เพื่อดำเนินกิจการในทางการเมือง ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้” และวรรคสอง บัญญัติว่า “การรวมกัน การจัดตั้ง การดำเนินกิจการและการเลิกพรรคการเมือง ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง” และวรรคท้าย บัญญัติว่า “พรรคการเมืองต้องแสดงที่มาของรายได้และการใช้จ่ายโดยเปิดเผย”

7) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 มาตรา 41 วรรคแรก บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการรวมกันเป็นพรรคการเมือง เพื่อดำเนินกิจการในทางการเมือง ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้” และวรรคสอง บัญญัติว่า “การรวมกัน การจัดตั้ง การดำเนินกิจการ และการเลิกของพรรคการเมือง ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง” และวรรคท้าย บัญญัติว่า “พรรคการเมืองต้องจัดทำบัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สิน และต้องแสดงโดยเปิดเผยซึ่งที่มาของรายได้และการใช้จ่าย ทั้งนี้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย”

8) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 47 วรรคแรก บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้น ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้” วรรคสอง บัญญัติว่า “การจัดองค์กรภายใน การดำเนินกิจการ และข้อบังคับของพรรคการเมือง ต้องสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” วรรคสาม บัญญัติว่า “สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง กรรมการบริหารของพรรคการเมือง หรือสมาชิกพรรคการเมืองตามจำนวนที่กำหนดในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ซึ่งเห็นวามดีหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นจะขัดต่อสถานะ และการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย” และวรรคท้าย บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติหรือข้อบังคับดังกล่าวขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้มติหรือข้อบังคับนั้นเป็นอันยกเลิกไป”

2.2 พรรคการเมือง (The Political Party)

2.2.1 ความหมายของพรรคการเมือง

ในสังคมการเมืองจะมีกลุ่มของบุคคลที่มีความคิดเห็นทางการเมืองคล้าย ๆ กัน หรือมีอุดมคติทางการเมืองในแนวทางเดียวกันรวมตัวกันเพื่อให้มีการต่อสู้แข่งขันทางการเมืองตามวิถีทางการปกครองแบบประชาธิปไตย เพื่อต่อรองผลประโยชน์ต่าง ๆ หรือเพื่อมุ่งหวังเข้าไปเป็นรัฐบาลทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน กลุ่มบุคคลดังกล่าวนี้ก็คือ พรรคการเมือง (Political Party) นั่นเอง

วิสุทธิ์ โปธิ์แทน³ ให้คำนิยามพรรคการเมืองว่าหมายถึง กลุ่มบางคนที่มีความคิดหรืออุดมการณ์ทางการเมืองอย่างเดียวกัน รวมกันจัดตั้งเป็นรากฐานที่มีการจัดองค์กรที่แน่นอนชัดเจน มีการกำหนดทางเลือกเกี่ยวกับนโยบายที่สำคัญในการปกครองและบริหารประเทศในด้านต่าง ๆ มีการคัดเลือกบุคคลเข้า

³ วิสุทธิ์ โปธิ์แทน. “การดำเนินกิจการของพรรคการเมืองไทย” สถาบันพระปกเกล้า, อาคารศูนย์สัมมนาชั้น 5 สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน ถนนติวานนท์ ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี, พ.ศ. 2544.

ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พยายามเข้าไปมีหรือมีส่วนร่วมในอำนาจรัฐจนสามารถจัดตั้งรัฐบาลเพื่อบริหารประเทศ

ทินพันธ์ นาคะตะ ให้ความหมายพรรคการเมือง คือ กลุ่มบุคคลที่รวมตัวกัน เพื่อเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดนโยบายและในการบริหารประเทศ ด้วยการส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้ง โดยมุ่งหวังที่จะได้เป็นรัฐบาลหรือเสียงข้างมากในรัฐสภา⁴

Carl J. Fredrich ให้ความหมายพรรคการเมือง คือ การรวมตัวกันเป็นกลุ่มที่มั่นคงเพื่อการเป็นรัฐบาล และเพื่อรักษาฐานอำนาจของการเป็นรัฐบาล⁵

Herman Finer ให้ความหมายพรรคการเมือง คือ การตกลงร่วมใจกันของบุคคลต่าง ๆ เกี่ยวกับหลักการปกครองของรัฐนั้น ๆ เพื่อนำหลักการดังกล่าวไปปฏิบัติให้บรรลุผล⁶

Austin Ranney and Winmore Kendall ให้ความหมายพรรคการเมือง คือ การรวมตัวกันของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายเพื่อชัยชนะของการเลือกตั้งในการเป็นรัฐบาล⁷

Roy C. Macridis ให้ความหมายพรรคการเมือง คือ การร่วมกันของประชาชนเพื่อการสานประโยชน์ในการจัดตั้งรัฐบาล⁸

Edmund Burke ได้เขียนไว้ใน Thoughts on the Cause of the Present Discontents เมื่อปี 1770 ว่า “พรรคการเมืองคือสมาคมที่เกิดจากการรวมกลุ่มของคนเพื่อส่งเสริมให้มีความมุ่งมั่นที่จะร่วมมือกันเพื่อประโยชน์ของชาติ ภายใต้กฎเกณฑ์เฉพาะที่คนเหล่านั้นเห็นชอบร่วมกัน”⁹

Leon D. Epstein ให้ความเห็นเกี่ยวกับพรรคการเมือง ไว้ใน Political Parties in Western Democracies, (New Bruswick, N.J. : Transaction, 1979), p. 9 ว่า “...เป็นกลุ่มที่มีการจัดองค์กรแบบหลวม ๆ มุ่งหาตำแหน่งต่าง ๆ ของรัฐที่มาจากการเลือกตั้ง”¹⁰

คำจารึกที่อนุสาวรีย์แห่งเมือง Delaware มีว่า “พรรคการเมืองหมายถึง องค์กรทางการเมืองใด ๆ ที่เลือกคณะกรรมการมลรัฐ (state committee) หรือพนักงานประจำคณะกรรมการมลรัฐ โดยที่ประชุมใหญ่แห่งมลรัฐ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนที่เลือกมาจากแต่ละเขตเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทน

⁴ ทินพันธ์ นาคะตะ. ประชาธิปไตยไทย, ห้างหุ้นส่วนสหขายปลีกและการพิมพ์, กรุงเทพฯ, 2543, หน้า 141.

⁵ วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน. การเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน, VJ. Printing, กรุงเทพฯ 2544 หน้า 381.

⁶ อ้างแล้ว., หน้า 381.

⁷ อ้างแล้ว., หน้า 381.

⁸ อ้างแล้ว., หน้า 381.

⁹ Frank J. Sorauf. Party Politics in America, Canada, Little, Brown & Company Limited, p. 7.

¹⁰ Ibid., p. 7.

ราษฎร และพรรคจะต้องมีการลงทะเลี่ยนสมาชิกพรรครวมทั้งมีการเสนอชื่อผู้ที่ได้รับเลือกเป็นคณะผู้เลือกตั้งประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดี หรือเสนอชื่อผู้ที่สมควรเข้ารับเลือกตั้งในตำแหน่งต่าง ๆ ในการเลือกตั้งทั่วไป”¹¹

ถ้าวิเคราะห์ตามความหมายนี้ จะเห็นว่า พรรคการเมืองจะแตกต่างจากกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มผลประโยชน์ทั่ว ๆ ไป คือ กลุ่มอื่น ๆ จะมีความสำคัญทางการเมืองในลักษณะผลักดัน หรือเรียกร้อง แต่พรรคการเมืองจะมุ่งเข้าสู่อำนาจการเมืองโดยตรง ส่วนการจะเข้าสู่อำนาจได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับกลไกของระบบการเมืองเป็นประการสำคัญ เพราะถ้าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สมาชิกของพรรคการเมืองก็จะต้องได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน แต่ถ้าเป็นการปกครองในระบอบเผด็จการ รัฐก็จะเป็นผู้ดำเนินการแต่งตั้งสมาชิกพรรคการเมือง

พรรคการเมืองเป็นกลไกที่สำคัญมากในระบบการเมือง เพราะเป็นตัวกำหนดให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีแบบแผนที่แน่นอน นอกจากนี้ ยังเป็นตัวเชื่อมระหว่างรัฐบาลกับประชาชนอีกด้วย

พรรคการเมืองอาจมีหลายรูปแบบ เช่น ระบบพรรคการเมืองพรรคเดียวหรือพรรคเด่นพรรคเดียว ได้แก่ ประเทศจีน หรือระบบพรรคการเมืองเด่นสองพรรค ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา หรือระบบพรรคการเมืองระบบหลายพรรค ได้แก่ ประเทศไทย เป็นต้น ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับประวัติความเป็นมาและความเหมาะสมของแต่ละประเทศ

2.2.2 องค์ประกอบของพรรคการเมือง

พรรคการเมืองโดยทั่วไปจะมีองค์ประกอบที่จำเป็น ดังนี้

2.2.2.1 คน ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้บริหารพรรคการเมือง สมาชิกพรรคการเมือง และบุคลากรที่เป็นเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง

2.2.2.2 สถานที่และอุปกรณ์ หมายถึง สถานที่ตั้งพรรคการเมือง และอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับใช้ในกิจการของพรรคการเมือง

2.2.2.3 โครงสร้างของพรรคการเมือง หมายถึง การจัดแบ่งโครงสร้างที่สำคัญของพรรคการเมืองว่าจะแบ่งอย่างไร เช่น ต้องจัดให้มีสำนักงานเลขาธิการพรรค มีคณะกรรมการบริหาร มีฝ่ายวิชาการ ฝ่ายการเงินและบัญชี ฝ่ายข้อมูลสารสนเทศ ฯลฯ เป็นต้น

2.2.2.4 ระเบียบและข้อบังคับของพรรค ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความคิด อุดมคติของพรรค ตลอดจนนโยบายของพรรค ซึ่งเป็นการผูกพันบุคลากรในพรรคไว้อย่างมั่นคง

¹¹ Ibid., p. 7.

2.2.3 บทบาทของพรรคการเมือง

โดยทั่วไปพรรคการเมืองจะมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญ ๆ หลายประการ เช่น เป็นตัวแทนประสานประโยชน์ของกลุ่มผลประโยชน์ ให้ความรู้ทางด้านการเมืองการปกครองและรายงานเรื่องราวต่าง ๆ ให้ประชาชนได้ทราบ สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในประเทศ สะท้อนความคิดเห็นของประชาชนให้รัฐบาลได้ทราบ สรรหาผู้นำทางการเมืองที่มีความรู้ความสามารถเพื่อจัดตั้งรัฐบาล และมีบทบาทในการทำหน้าที่เป็นพรรครัฐบาลหรือพรรคฝ่ายค้าน

พรรคการเมืองที่พัฒนาแล้ว จะมีบทบาทหน้าที่หลัก ๆ เช่น ให้การศึกษาทางการเมือง กระตุ้นเร้าให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวทางการเมือง เพื่อการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ กำหนดนโยบายหลักที่สำคัญเพื่อมุ่งนำไปใช้ในการปกครองและบริหารประเทศ และเป็นตัวกลางเชื่อมประสานกลุ่มประชาชน ให้ความรู้ความเข้าใจและประสานความร่วมมือในการทำงานในสังคมร่วมกัน

2.2.4 รัฐธรรมนูญกับการจัดตั้งพรรคการเมือง

แนวคิดเกี่ยวกับพรรคการเมืองไม่ได้เริ่มขึ้นหลังมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตยเมื่อ พ.ศ. 2475 แต่เริ่มจากพระราชดำริของรัชกาลที่ 6 ที่จะนำระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยมาใช้ จึงได้ทดลองสร้างเมืองคูสิดธานีขึ้นและมีการตั้งพรรคการเมือง 2 พรรค คือ พรรคโบน้าเงิน และพรรคโบนแดง¹² การดำเนินการดังกล่าวเป็นเพียงการทดลอง จนกระทั่งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 แนวความคิดการจัดตั้งพรรคการเมืองตามรัฐธรรมนูญ จึงเกิดขึ้น หลังจากคณะราษฎรยึดอำนาจได้แล้ว มีความคิดที่จะจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้น แต่ทำเป็นในรูปของสมาคม เช่น สมาคมคณะราษฎร โดยมุ่งเป็นฐานเสริมกำลังทางการเมือง ภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกก็ถูกยุบไป

2.2.5 การจัดตั้งพรรคการเมืองในประเทศไทย

การจัดตั้งพรรคการเมืองจะต้องมีผู้จัดตั้งจำนวน 15 คนขึ้นไป มีสัญชาติไทยอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ และไม่มีลักษณะที่ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ

ในการจัดตั้งพรรคการเมือง ให้ผู้จัดตั้งพรรคการเมืองจัดให้มีการประชุมเพื่อกำหนดนโยบายพรรคการเมือง กำหนดข้อบังคับพรรคการเมือง และเลือกตั้งคณะกรรมการการบริหารพรรคการเมือง

¹² มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. “มนุษย์กับสังคม” เอกสารการสอน หน่วยที่ 1-7 สาขาวิชาศิลปศาสตร์, พ.ศ. 2538.

พรรคการเมืองต่างมีนโยบายและข้อบังคับที่ไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกในเรื่องเชื้อชาติและศาสนา โดยไม่ขัดต่อกฎหมายและความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญและไม่เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ

ข้อบังคับพรรคการเมืองจะต้องประกอบด้วย¹³

1. ชื่อพรรคการเมือง
2. ภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง
3. ที่ตั้งสำนักงานใหญ่พรรคการเมือง
4. การเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่ง การสิ้นสุด และการออกจากตำแหน่ง ตลอดจนอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง และกรรมการบริหารพรรคการเมือง
  - อนึ่ง คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองประกอบด้วย
    - 4.1 หัวหน้าพรรค
    - 4.2 รองหัวหน้าพรรค
    - 4.3 เลขานุการพรรค
    - 4.4 รองเลขานุการพรรค
    - 4.5 เภรัณยูกพรรค
    - 4.6 โฆษกพรรค
    - 4.7 กรรมการบริหารอื่น
  5. แผนและกำหนดเวลาในการจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง ตลอดจนอำนาจหน้าที่ของสาขาพรรคการเมือง การเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่ง การสิ้นสุด และการออกจากตำแหน่งของกรรมการสาขาพรรคการเมือง และอำนาจหน้าที่ของกรรมการสาขาพรรคการเมือง
  6. การประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองและการประชุมสาขาพรรคการเมือง
  7. สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก
  8. ความรับผิดชอบของพรรคการเมืองต่อสมาชิก
  9. การรับเข้าเป็นสมาชิกและการให้ออกจากการเป็นสมาชิก
  10. วินัยและจรรยาบรรณของสมาชิก
  11. หลักเกณฑ์และวิธีเลือกสมาชิกเพื่อส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อและแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

¹³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง. พ.ศ. 2541, มาตรา 11.

12. การบริหารการเงินและสินทรัพย์ และการจัดทำบัญชีของพรรคการเมือง และสาขาพรรคการเมือง

13. การให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกและประชาชนทั่วไป

14. การเลือกพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง

เมื่อดำเนินการต่าง ๆ เรียบร้อยแล้ว ให้ผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นหัวหน้าพรรคการเมือง ให้ยื่นคำขอจัดตั้งพรรคการเมืองต่อนายทะเบียนพรรคการเมืองพร้อมกับนโยบายพรรคการเมือง ข้อบังคับพรรคการเมือง บัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สินของพรรคการเมือง และสำเนารายงานการประชุมของผู้จัดตั้งพรรคการเมือง

คำขอจัดตั้งพรรคการเมืองให้เป็นไปตามแบบที่นายทะเบียนกำหนด ซึ่งอย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

1. ชื่อพรรคการเมือง
2. ภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง
3. ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของพรรคการเมือง
4. ชื่อ อาชีพ ที่อยู่ และลายมือชื่อของผู้จัดตั้งพรรคการเมือง
5. ชื่อ อาชีพ ที่อยู่ และลายมือชื่อของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง

เมื่อได้รับคำขอจัดตั้งพรรคการเมือง ให้นายทะเบียนตรวจสอบในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ผู้จัดตั้งพรรคการเมืองเป็นผู้มีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้าม ตามมาตรา 8 และจำนวนไม่น้อยกว่า 15 คน

2. นโยบายและข้อบังคับพรรคการเมืองไม่ขัดกับมาตรา 10 คือไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกในเรื่องเชื้อชาติและศาสนาของชนในชาติ

3. เอกสารขอจัดตั้งพรรคการเมืองมีรายการครบถ้วน

4. คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีคุณสมบัติครบถ้วน

5. ชื่อพรรคการเมืองและเครื่องหมายพรรคการเมืองไม่ซ้ำหรือพ้อง หรือคล้ายคลึงกับชื่อพรรคการเมือง หรือภาพเครื่องหมายของผู้จัดตั้งพรรคการเมืองอื่นที่ได้ยื่นขอไว้ หรือของพรรคการเมืองอื่นที่นายทะเบียนได้รับจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองไว้ก่อนแล้ว

ในกรณีที่นายทะเบียนตรวจสอบแล้วเห็นว่า ถูกต้องครบถ้วน ให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองและแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้จัดตั้งพรรคการเมืองภายใน 30 วันนับแต่วันที่รับคำขอจัดตั้งพรรคการเมือง พรรคการเมืองที่ได้รับการจดทะเบียนจัดตั้งแล้วจะมีฐานะเป็นนิติบุคคล

ในทางตรงกันข้ามถ้านายทะเบียนตรวจสอบแล้วเห็นว่า คุณสมบัติของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองหรือชื่อพรรคการเมืองหรือภาพเครื่องหมายของพรรคการเมืองไม่เป็นไปตามที่ได้กำหนดไว้ให้นายทะเบียนสั่งไม่รับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมือง และแจ้งเป็นหนังสือพร้อมทั้งเหตุผล ให้ผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่นายทะเบียนได้รับคำร้องขอจัดตั้งพรรคการเมือง

สมาชิกของพรรคการเมือง จะต้องมียุติคุณสมบัติ ดังนี้

1. มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
2. มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ (ผู้จะเป็นกรรมการบริหารพรรคต้องมีอายุ 20 ปี)
3. ไม่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ

สำหรับผู้ที่เป็สมาชิกของพรรคอยู่แล้ว จะพ้นจากความเป็นสมาชิกเมื่อ

1. ตาย
2. ลาออก
3. ขาดคุณสมบัติข้างต้น
4. พรรคมีมติให้ออกตามข้อบังคับของพรรคการเมือง
5. พรรคการเมืองที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกเลิกหรือยุบไป

อนึ่ง ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่นายทะเบียนรับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมือง พรรคการเมืองต้องดำเนินการให้มีสมาชิกตั้งแต่ 5,000 คนขึ้นไป ซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วย สมาชิกซึ่งมีอยู่ในแต่ละภาคและจังหวัดที่นายทะเบียนประกาศกำหนด และมีสาขาพรรคการเมืองอย่างน้อยภาคละหนึ่งสาขา

2.2.6 การดำเนินกิจการของพรรคการเมือง

ในการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองนั้น ให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองให้เป็นไปตามนโยบายพรรคการเมือง ข้อบังคับพรรคการเมือง และมติที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมือง

ให้หัวหน้าพรรคการเมืองเป็นผู้แทนของพรรคการเมืองในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก เพื่อการนี้ หัวหน้าพรรคการเมืองจะมอบหมายเป็นหนังสือให้กรรมการบริหารคนหนึ่งหรือหลายคนทำการแทนก็ได้

หัวหน้าพรรคการเมืองจะต้องจัดทำทะเบียนสมาชิกให้ตรงตามความเป็นจริง เก็บรักษาไว้ ณ ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของพรรคการเมือง และพร้อมที่จะให้นายทะเบียนหรือผู้ซึ่งนายทะเบียนมอบหมายตรวจสอบได้

ให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงในรอบปีปฏิทินที่ผ่านมา พร้อมด้วยรายชื่อ อาชีพ และที่อยู่ของสมาชิกดังกล่าวตามวิธีที่นายทะเบียนกำหนดให้นายทะเบียนทราบ ภายในเดือนมกราคมของทุกปี

นอกจากนี้ ให้หัวหน้าพรรคการเมืองจัดทำรายงานการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองในรอบปีปฏิทินที่ผ่านมาให้ถูกต้องตามความเป็นจริงตามวิธีการที่นายทะเบียนกำหนด และแจ้งให้นายทะเบียนทราบภายในเดือนมีนาคมของทุกปี เพื่อประกาศให้สาธารณะชนทราบ เว้นแต่พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นยังไม่ถึง 90 วัน นับจนถึงวันสิ้นปีปฏิทิน

อนึ่ง มีข้อบัญญัติห้ามมิให้พรรคการเมืองช่วยเหลือหรือสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาไม่ว่าโดยตรงหรือทางอ้อม

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541¹⁴ บัญญัติไว้ว่า “เมื่อนายทะเบียนรับจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองแล้ว การดำเนินกิจการดังต่อไปนี้ให้พรรคการเมืองกระทำโดยที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมือง คือ

1. การเปลี่ยนแปลงนโยบายพรรคการเมือง
2. การเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคการเมือง
3. การเลือกตั้งหัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค เลขานุการพรรค รองเลขานุการพรรค เภรัญญิกพรรค โฆษกพรรค และกรรมการบริหารอื่น ๆ
4. การอื่นตามที่กำหนดในประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง”

2.2.7 การดำเนินการเกี่ยวกับการเมืองของพรรคการเมือง

คณะกรรมการพรรคการเมืองมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการบริหารงาน เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดของพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง ตลอดจนการจัดให้มีการทำบัญชีให้ถูกต้องตามความเป็นจริง

บัญชีของพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมืองประกอบด้วย

1. บัญชีรายวันแสดงรายได้หรือรายรับ และแสดงรายจ่ายหรือค่าใช้จ่าย
2. บัญชีรายรับจากการบริจาค
3. บัญชีแยกประเภท
4. บัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สิน

¹⁴ อ้างแล้ว., มาตรา 25.

การลงรายการบัญชีต้องมีเอกสารประกอบการลงบัญชีที่ถูกต้องสมบูรณ์โดยครบถ้วน และต้องลงรายการให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่รายการนั้นเกิดขึ้น

พรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมืองต้องปิดบัญชีครั้งแรกภายในวันสิ้นปีปฏิทินที่ได้ จัดแจ้งการจัดตั้งขึ้น และครั้งต่อไปเป็นประจำทุกปีในวันสิ้นปีปฏิทิน การปิดบัญชีให้จัดทำงบการเงิน ซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วยงบดุลและงบรายได้และค่าใช้จ่ายของพรรคการเมือง กรณีที่มีสาขาพรรค งบการเงินให้รวมถึงงบการเงินของสาขาพรรคทุกสาขาด้วย

งบดุลต้องแสดงรายการสินทรัพย์ หนี้สิน และทุนของพรรคการเมือง งบรายได้และค่าใช้จ่ายอย่างน้อยต้องแสดงที่มาของรายได้ ซึ่งได้รับจากเงินบริจาค เงินสนับสนุนจากรัฐ และรายได้อื่นที่มีและค่าใช้จ่ายดำเนินการของพรรค โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งต้องแสดงไว้ให้ชัดเจน

อย่างไรก็ตาม งบดุลต้องจัดให้มีผู้สอบบัญชีรับอนุญาตตรวจสอบ และรับรองการสอบบัญชี งบการเงินที่ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตตรวจสอบ และรับรองแล้วต้องเสนอที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมือง อนุมัติภายในเดือนเมษายนของทุกปี โดยแจ้งให้สมาชิกทราบล่วงหน้า และปิดประกาศไว้ ณ ที่ตั้งสำนักงานของพรรคการเมือง และสาขาพรรคการเมืองไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน

ในกรณีที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองต้องควบคุมไม่ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคใช้จ่ายเงินเกี่ยวกับการเลือกตั้งเกินวงเงินที่นายทะเบียนกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการเลือกตั้ง และควบคุมไม่ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งเกินวงเงินตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา

2.2.8 รัฐธรรมนูญกับการยุบเลิกพรรคการเมือง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541¹⁵ บัญญัติไว้ว่า “พรรคการเมืองย่อมเลิกหรือยุบด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

1. มีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับพรรคการเมือง
2. มีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึงสิบห้าคน
3. มีการยุบพรรคการเมืองไปรวมกับพรรคการเมืองอื่น
4. มีคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญยุบพรรคการเมือง
5. ไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา 25, 26, 29, 35 และ 62”

¹⁵ อ้างแล้ว., มาตรา 65.

เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียนว่าพรรคการเมืองใดมีเหตุตามที่ระบุไว้ข้างต้น ให้นายทะเบียนพรรคการเมืองยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ความปรากฏต่อนายทะเบียน และเมื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้ว เห็นว่า มีเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นกับพรรคการเมืองตามคำร้องของ นายทะเบียน ให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมืองนั้น

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองใดแล้ว ให้นายทะเบียนประกาศคำสั่งยุบพรรคการเมืองนั้นในราชกิจจานุเบกษา

นอกจากนี้ เมื่อพรรคการเมืองใดกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ อาจถูกศาลรัฐธรรมนูญ สั่งยุบพรรคการเมืองได้¹⁶ คือ

1. กระทำการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญ
2. กระทำการอันเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย
3. กระทำการอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐหรือขัดต่อกฎหมาย ความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน
4. กระทำการฝ่าฝืน เช่น รับคนไม่มีสัญชาติไทยโดยการเกิดเป็นสมาชิกหรือให้ดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรรค หรือยอมให้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อประโยชน์ของพรรค
5. รับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์จากผู้อื่น เพื่อกระทำการ ดังนี้
  - 5.1 กระทำการหรือสนับสนุนการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร ราชบัลลังก์ กฎ เศรษฐกิจของประเทศ และราชการของแผ่นดิน
  - 5.2 กระทำการอันเป็นกิจกรรมหรือคุกคาม ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
  - 5.3 กระทำการอันเป็นการทำลายทรัพยากรของประเทศ
  - 5.4 กระทำการอันเป็นการบั่นทอนสุขภาพอนามัยของประชาชน
  - 5.5 รับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดเพื่อดำเนินกิจการของพรรคการเมืองหรือดำเนินกิจการในทางการเมืองจากบุคคลหรือนิติบุคคล ดังนี้
    - 5.5.1 บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย
    - 5.5.2 นิติบุคคลตามกฎหมายต่างประเทศที่ประกอบธุรกิจอยู่ในหรือนอกราชอาณาจักร

¹⁶ วิสุทธิ์ โปธิ์แทน. “การดำเนินกิจการของพรรคการเมืองไทย” สถาบันพระปกเกล้า, อาคารศูนย์พัฒนา ชั้น 5 สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน ถนนติวานนท์ ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง นนทบุรี, 2544.

5.5.3 นิติบุคคลที่จดทะเบียนในราชอาณาจักร ซึ่งมีบุคคลผู้มีสัญชาติไทย หรือมีทุน หรือเป็นผู้ถือหุ้นเกินร้อยละยี่สิบห้า

5.5.4 องค์กรหรือนิติบุคคลที่ได้รับทุนหรือได้รับเงินอุดหนุนจากต่างประเทศที่มี วัตถุประสงค์ดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย

5.5.5 บุคคล องค์กร หรือนิติบุคคลที่กำหนดในประกาศของคณะกรรมการ เลือกลง

จะเห็นได้ว่าการยุบเลิกพรรคการเมืองนั้น แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะไม่ได้มีบัญญัติไว้ให้ เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญโดยตรงก็ตาม แต่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรค การเมือง พ.ศ. 2541 ได้มีบทบัญญัติค่อนข้างชัดเจนว่าศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจที่สั่งยุบเลิกพรรคการเมือง ได้ ในกรณีที่พรรคการเมืองขาดคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 65 หรือพรรคการเมืองกระทำการ อย่างใดอย่างหนึ่ง ตามมาตรา 66 (1) - (5) รวมทั้งกระทำการฝ่าฝืนตามมาตรา 23 วรรคหนึ่ง มาตรา 52 และมาตรา 53 เป็นต้น

บทที่ 3

หลักการยุบพรรคการเมืองของต่างประเทศ

การยุบพรรคการเมืองต่างประเทศ ผู้วิจัยได้นำกรณีศึกษาประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศสาธารณรัฐเกาหลีมาศึกษาด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ ประการแรก การจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญไทย ได้รับแนวคิดและรูปแบบมาจากประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี¹ และประการที่สอง ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลีได้รับอิทธิพลจากศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี² และเป็นประเทศที่ตั้งในทวีปเอเชียและมีขนบธรรมเนียมประเพณีคล้ายคลึงกับประเทศไทย การศึกษาตามกรณีศึกษาดังกล่าว ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และส่วนที่สองประเทศสาธารณรัฐเกาหลี

ส่วนแรก ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

3.1 กำเนิดและพัฒนาการของพรรคการเมือง

จุดกำเนิดของพรรคการเมืองของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาจากการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิเสรีภาพของขบวนการปัญญาชนของเยอรมันในปี ค.ศ. 1848 โดยแบ่งออกเป็น 2 ขบวนการ คือ กลุ่มเสรีนิยม (Liberal Richtung) และกลุ่มอนุรักษนิยม (Konservative Richtung)³ และต่อมากลุ่มดังกล่าวได้มีบทบาทในการร่วมแสดงความคิดเห็นในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรกของชาวเยอรมัน ในปี ค.ศ. 1848 ณ โบสถ์ พาวิสกีร์ช (Pawlskirche) เมืองแฟรงค์เฟิร์ต อัม เมน⁴ และในที่สุดกลุ่มเหล่านี้ได้เรียกตนเองว่า พรรคการเมือง (Politische Partei)

พรรคการเมืองของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีพัฒนาการก้าวหน้ายิ่งขึ้นเป็นลำดับ เช่น

---

¹มนตรี รูปสุวรรณ และคณะ. “เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 23 (เป็นกรณีพิเศษ) วันจันทร์ที่ 21 กรกฎาคม 2540) กรุงเทพฯ, 2542 หน้า 593.

²James M. West and Dae-Kyu Yoon. “The Constitutional Court of the Republic of Korea”, The American Journal of Comparative Law, Vol 40, 1992, p. 76.

³กระมล ทองธรรมชาติ “พรรคการเมืองต่างประเทศ” (อ้างในวิทยานิพนธ์โดย นายวุฒิกกร อินทรวงศ์ กฎหมายพรรคการเมืองในประเทศไทย : ศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ และเชิงวิเคราะห์แนวความคิด ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2535 หน้า 49)

⁴อ้างแล้ว., หน้า 50.

3.1.1 เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญไวมาวาร์ ที่ได้บัญญัติให้ประธานาธิบดีและสมาชิกรัฐสภา มาจากการเลือกตั้ง ได้ส่งผลให้มีพรรคการเมืองเกิดขึ้นมากมาย พรรคการเมืองที่สำคัญ ๆ ได้แก่⁵

- 1) พรรคชนชาติเยอรมัน (Deutsche Partei)
- 2) พรรคประชาชนเยอรมัน (Deutsche Volkspartei)
- 3) พรรคนาซี (Nazi)
- 4) พรรคแนวร่วม (Zentrum)
- 5) พรรคเสรีนิยมเยอรมัน (Deutsche Liberale Partei)
- 6) พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย (Sozialdemokratische Partei)
- 7) พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยอิสระ (Facisinnige Sozialdemokrat)
- 8) พรรคคอมมิวนิสต์ (Kommunistische Partei)
- 9) พรรคประชาชนบาวาเลีย (Bayerische Partei)
- 10) พรรคเกษตรกรเยอรมัน (Landwirts Partei Deutschland)
- 11) พรรคชนชั้นกลางเยอรมัน (Mittelstand Partei)

3.1.2 เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1949 ได้มีพรรคการเมืองส่งตัวแทนเพื่อสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีจำนวน 12 พรรค ได้แก่⁶

- 1) สหพันธ์คริสตจักรประชาธิปไตย (CDU)
- 2) สหพันธ์คริสตจักรสังคมนิยม (CSU)
- 3) พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยแห่งประเทศไทยเยอรมัน (SPD)
- 4) พรรคประชาธิปไตยเสรี (EDP)
- 5) พรรคชาวเยอรมัน (DP)
- 6) กลุ่มแนวร่วมเยอรมัน (Einheitliche Partei Deutschland)
- 7) พรรคแนวร่วม (Zentrum)
- 8) พรรคบาวาเลีย (Bayerische Partei)
- 9) สมาพันธ์ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในรัฐซเลวิกใต้ (Verein der Sudschlewing)
- 10) พรรคอนุรักษนิยมเยอรมัน (Deutschkonservative Partei)
- 11) พรรคคอมมิวนิสต์เยอรมัน (Kommunistische Partei Deutschland)

⁵ วุฒิกิจ อินทวงศ์. “กฎหมายพรรคการเมืองในประเทศไทย : ศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์และเชิงวิเคราะห์แนวความคิด”, วิทยานิพนธ์, ภาคนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535 หน้า 56.

⁶ อังแล้ว., หน้า 59.

12) สมาคมฟื้นฟูเศรษฐกิจ (Wiederaufbau Verein)

จะเห็นได้ว่า พรรคการเมืองประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีประวัติและการพัฒนาพรรคการเมือง (Political Party Development) เป็นเวลาอันยาวนาน โดยขึ้นอยู่กับการเมืองการปกครองว่า มีความเป็นประชาธิปไตยมากน้อยแค่ไหนเพียงใดเป็นปัจจัยสำคัญ

3.2 พรรคการเมือง

ลักษณะการจัดตั้ง สิทธิ และหน้าที่ของพรรคการเมืองจะปรากฏในรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันและกฎหมายพรรคการเมือง

3.2.1 รัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี รัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ค.ศ. 1949 และรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 1994 มาตรา 21 ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับพรรคการเมืองมาก โดยได้บัญญัติหลักเกณฑ์การก่อตั้ง วัตถุประสงค์และการมีกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง ดังนี้

1. การก่อตั้งพรรคการเมือง พรรคการเมืองมีลักษณะเป็นรูปแบบที่มีส่วนในการก่อตัวของเจตน์จำนงค์ทางการเมือง (Political Will) ของประชาชน พรรคการเมืองย่อมได้รับการจัดตั้งโดยเสรี การจัดองค์กรภายในของพรรคการเมืองต้องสอดคล้องกับหลักการของประชาธิปไตย พรรคการเมืองต้องแสดงโดยเปิดเผยเกี่ยวกับแหล่งที่มาของรายได้และสินทรัพย์ต่อประชาชน⁷

2. วัตถุประสงค์ของพรรคการเมือง รัฐธรรมนูญได้บัญญัติเกี่ยวกับเงื่อนไขลักษณะของพรรคการเมืองไว้ดังนี้ พรรคการเมืองไม่ว่าจะโดยเหตุผลของวัตถุประสงค์หรือความประพฤติของสมาชิกพรรคการเมืองก็ตาม พรรคการเมืองที่มุ่งหมายที่จะขัดขวางหรือทำลายระบอบการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตยหรือเป็นภัยต่อการดำรงอยู่ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีต้องถือว่าเป็นพรรคการเมืองที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (Unconstitutional) ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์มีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาความไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ⁸ ดังกล่าว

3. กฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้มีการออกกฎหมายพรรคการเมืองได้ โดยให้บัญญัติรายละเอียดเรื่องพรรคการเมืองไว้ในกฎหมายสหพันธ์ (Federal Law)⁹

แสดงให้เห็นว่า รัฐธรรมนูญได้ให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะระดับการจัดตั้งพรรคการเมืองเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมือง โดยได้บัญญัติถึงหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการ

⁷ Basic Law For The Federal Republic of Germany 1949, Article 21 (1).

⁸ Ibid., Article 21 (2).

⁹ Ibid., Article 21 (3).

ปฏิบัติของพรรคการเมืองไว้เพื่อให้สอดคล้องและส่งเสริมการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย แต่อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์และเงื่อนไขดังกล่าว พรรคการเมืองจะมีสถานะเป็นพรรคการเมืองได้นั้น จะต้องมีการจัดองค์กร กล่าวคือจะต้องมีคณะกรรมการกลางของพรรค มีระเบียบพรรค มีสาขาพรรคในส่วนภูมิภาค ซึ่งสาขาพรรคเหล่านี้จะต้องมีคณะกรรมการเช่นเดียวกัน เพื่อเป็นการประกันการดำเนินงานอย่างมีแบบแผน และเป็นพื้นฐานในการแสวงหาสมาชิก¹⁰ นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์เคยมีคำวินิจฉัย¹¹ โดยได้วางบรรทัดฐานเกี่ยวกับสถานะของพรรคการเมืองไว้ว่า พรรคการเมืองเป็นองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองระดับประเทศ สำหรับกลุ่มการเมืองที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งเฉพาะในการเลือกตั้งองค์กรปกครองตนเองในระดับจังหวัด ไม่ถือว่าเป็นพรรคการเมืองตามกฎหมายพรรคการเมือง โดยไม่ต้องพิจารณาถึงสภาพของกลุ่ม การจัดองค์กรหรือบทบาทของกลุ่มการเมืองนั้น ๆ¹²

3.2.2 กฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง ค.ศ. 1967 ได้ให้ คำนิยามและความสำคัญของพรรคการเมืองไว้ ดังนี้

1. พรรคการเมือง คือการรวมกลุ่มของพลเมืองอย่างถาวร หรือเป็นระยะเวลา นาน ๆ เพื่อเข้าไปมีอิทธิพลต่อการสร้างเจตน์จำนงค์ทางการเมือง ไม่ว่าจะดำเนินการในระดับสหพันธ์ หรือในระดับมลรัฐ และประสงค์ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์ หรือสภาแห่งมลรัฐ หากเมื่อพิจารณาถึงภาพรวมตามสภาพความเป็นจริงทั้งหมดแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของจำนวนสมาชิก และในแง่ของกิจกรรมที่ปรากฏต่อสาธารณชนแล้ว ต้องแสดงชี้ชัดว่าการรวมกลุ่มนี้มีความตั้งใจจริงที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้¹³

2. พรรคการเมือง มีความสำคัญและเป็นส่วนประกอบอันจำเป็นในทางรัฐธรรมนูญ เป็นรากฐานแห่งเสรีประชาธิปไตย พรรคการเมืองได้ปฏิบัติหน้าที่สาธารณะของพรรคโดยครบถ้วน อันเป็นหน้าที่ที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ และให้หลักประกันด้วยการร่วมมือโดยสม่ำเสมอ และอิสระในการก่อตั้ง

¹⁰ Rechtliche Ordnung des Parteiwesens, Problem eines Parteiengesetzes, Bericht der vom Bundesminister des Inner eingesetzte Parteienrechtskommission 1957, S. 133 อ้างใน รศ. ดร. บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, “กฎหมายพรรคการเมืองเยอรมัน”, หน้า 150.

¹¹ BverfGE 2, 1 (76) อ้างใน รศ.ดร. บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, “กฎหมายพรรคการเมืองเยอรมัน”, หน้า 149

¹² บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, “กฎหมายพรรคการเมืองเยอรมัน”, หน้า 148 – 150.

¹³ กฎหมายว่าด้วยพรรคการเมืองเยอรมัน ค.ศ. 1967, มาตรา 2 (1).

เจตจำนงในทางการเมืองของประชาชน¹⁴ การก่อตั้งเจตจำนงในทางการเมืองของพรรคการเมืองดังกล่าว พรรคการเมืองมีภารกิจที่สำคัญ คือ

- 2.1 การก่อตั้งมติมหาชน (Public Opinion)
- 2.2 การสร้างจิตสำนึกสร้างสรรค์ในทางการเมืองในเชิงลึก
- 2.3 การส่งเสริม ร่วมมือในการดำเนินการทางการเมืองของประชาชน

ต่อวิถีชีวิตทางการเมืองของประชาชน

- 2.4 การเสริมสร้างให้พลเมืองยอมรับในความรับผิดชอบสาธารณะ
- 2.5 การร่วมมือโดยการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งระดับสหพันธ์สาธารณรัฐ

มลรัฐ และเทศบาล

- 2.6 การมีอิทธิพลเหนือความเคลื่อนไหวทางการเมืองในรัฐสภาและรัฐบาล
- 2.7 การไปสู่จุดประสงค์ในทางการเมืองตามเจตจำนงในทางการเมือง
- 2.8 การดูแลรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนและองค์การของรัฐ

จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมืองได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานของพรรคการเมืองไว้โดยได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญ และขณะเดียวกันได้บัญญัติเกี่ยวกับหน้าที่ของพรรคการเมืองไว้เช่นเดียวกัน เช่น การจัดองค์กรและระเบียบข้อบังคับของพรรคการเมืองต้องสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย พรรคการเมืองต้องเปิดเผยแหล่งที่มาของรายได้ของตนเองต่อสาธารณชน เป็นต้น

3.3 การยกเลิกพรรคการเมือง

3.3.1 องค์การที่มีอำนาจยกเลิกพรรคการเมือง รัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์เป็นองค์การที่มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยปัญหาความไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญของพรรคการเมือง¹⁵ ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงเป็นองค์การตุลาการที่จะพิจารณาวินิจฉัยว่าลักษณะองค์ประกอบและการกระทำของพรรคการเมืองเป็นไปตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้หรือไม่ หากพรรคการเมืองใดมีลักษณะตามองค์ประกอบและเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติเป็นลักษณะต้องห้ามไว้ พรรคการเมืองนั้นก็จะถูกยุบหรือถูกยกเลิกโดยศาลรัฐธรรมนูญ แต่อย่างไรก็ตาม ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ได้วินิจฉัยตัดสินเป็นบรรทัดฐานเกี่ยวกับอุดมการณ์ทางการเมืองของพรรคการเมืองไว้เหมือนกันว่า

¹⁴ อ่างแล้ว., มาตรา 3 (1).

¹⁵ Basic Law For The Federal Republic of Germany 1949, Article 21 (2).

แม้ว่าพรรคการเมืองใดจะมีความเชื่อในทฤษฎีของมาร์กและเลนิน ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ปฏิเสธการปกครองในระบอบรัฐธรรมนูญนี้ ก็ยังมีได้หมายความว่าพรรคการเมืองนั้นจะขัดต่อรัฐธรรมนูญ การที่จะถือว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญต่อเมื่อพรรคการเมืองนั้นลงมือใช้กำลังเข้าต่อสู้ หรือมีท่าทีที่เป็นปฏิปักษ์ต่อระบอบการปกครองที่มีอยู่¹⁶

3.3.2 เงื่อนไขการยกเลิกพรรคการเมือง รัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีเจตนารมณ์ที่จะส่งเสริมการพัฒนาพรรคการเมือง (Political Party Development) แต่การที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติเงื่อนไขการยกเลิกพรรคการเมืองไว้นั้นเพื่อที่จะรักษาและการดำรงอยู่ของประเทศภายใต้การปกครองในระบอบเสรีประชาธิปไตยเป็นสิ่งสำคัญ ดังปรากฏในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ว่า “พรรคการเมืองไม่ว่าจะโดยเหตุผลของวัตถุประสงค์หรือความประพฤติของสมาชิกพรรคการเมืองก็ตาม พรรคการเมืองที่มุ่งหมายที่จะขัดขวางหรือทำลายระบอบการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตย หรือเป็นภัยต่อการดำรงคงอยู่ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ต้องถือว่าเป็นพรรคการเมืองที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ”¹⁷

การส่งเสริมการพัฒนาของพรรคการเมือง (Political Party Development) ดังกล่าวปรากฏในรัฐธรรมนูญและกฎหมายพรรคการเมือง ได้แก่

1. สิทธิขั้นพื้นฐานของพรรคการเมือง กล่าวคือ ภายใต้รัฐธรรมนูญนี้ การจำกัดสิทธิพื้นฐานจะกระทำได้โดยบทบัญญัติของกฎหมายโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย กฎหมายจะต้องใช้บังคับกับทุกคนเป็นการทั่วไปและจะใช้บังคับกับกรณีใดกรณีหนึ่งไม่ได้ นอกจากนี้ กฎหมายดังกล่าวจะต้องบัญญัติถึงสิทธิขั้นพื้นฐานที่ถูกจำกัดและระบุนุมาตรการของสิทธิขั้นพื้นฐานด้วย ไม่ว่าจะกรณีใด ๆ ห้ามจำกัดสาระสำคัญของสิทธิขั้นพื้นฐาน¹⁸

2. ความเสมอภาคของพรรคการเมือง กล่าวคือ พรรคการเมืองมีความเสมอภาคอย่างเท่าเทียมกัน โดยรัฐให้การสนับสนุนและเปิดโอกาสการแข่งขันให้พรรคการเมืองอย่างเป็นธรรม และทุกคนได้รับการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน¹⁹

3. การหาเสียงเลือกตั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ กล่าวคือ รัฐต้องสนับสนุนให้พรรคการเมืองได้มีโอกาสหาเสียงโดยการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางวิทยุและโทรทัศน์อย่างเท่าเทียมกัน กรณีดังกล่าวนี้ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ได้วินิจฉัยตัดสินว่าการที่รัฐให้สิทธิการออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์เฉพาะ

¹⁶ BverfGE 5, 85 (141) อ้างใน รศ. ดร. บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, “กฎหมายพรรคการเมืองเยอรมัน”, หน้า 163.

¹⁷ Basic Law For The Federal Republic of Germany 1949, Article 21 (2).

¹⁸ Ibid., Article 19 (1) (2).

¹⁹ Ibid., Article 3 (1).

พรรคการเมืองที่มีที่นั่งในสภาโดยไม่คิดมูลค่า ถือว่าเป็นการขัดต่อหลักความเสมอภาคทางโอกาสของพรรคการเมือง²⁰

4. เงินอุดหนุนพรรคการเมือง กล่าวคือ รัฐต้องให้ความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งแก่พรรคการเมือง ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้พรรคการเมืองรับเงินจากบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยมิชอบ กรณีดังกล่าวนี้ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ได้วินิจฉัยตัดสินว่า การจ่ายเงินโดยรัฐ เพื่อช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งให้แก่พรรคการเมืองนั้น เป็นสิ่งที่รัฐกระทำได้โดยมิใช่จะจ่ายเงินเฉพาะสำหรับการจัดการให้มีการเลือกตั้งเท่านั้น หากแต่ยังสามารถจ่ายเพื่อช่วยเหลือพรรคการเมืองที่ต้องรับภาระในการเลือกตั้งนั้นได้ด้วย²¹ นอกจากนี้เงินอุดหนุนพรรคการเมืองโดยรัฐแล้ว พรรคการเมืองยังมีรายได้อื่น ๆ อีก ได้แก่ เงินค่าบำรุงพรรคที่เก็บจากสมาชิกสามัญ เงินบริจาค เงินค่าบำรุงพิเศษจากสมาชิกที่มีตำแหน่งทางการเมือง และเงินเชื่อจากแหล่งเงินทุนต่าง ๆ เป็นต้น

3.4. ศาลรัฐธรรมนูญประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

3.4.1 ความเป็นมา

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1951 ตามกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐ (Law on the Federal Constitutional Court of 12 March 1951) ซึ่งได้บัญญัติขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายพื้นฐาน (Basic Law 1949) ศาลรัฐธรรมนูญมีทั้งระดับชาติและระดับมลรัฐ สำหรับศาลรัฐธรรมนูญระดับสหพันธ์ตั้งอยู่ที่เมืองคาร์ลสรูห์ (Karlsruhe) ในพระราชวังคาร์ลสรูห์ โดยได้อิทธิพลตัวแบบมาจากศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาและศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐออสเตรีย²²

3.4.2 โครงสร้าง

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมี 2 ระดับ คือ ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐ (A Federal Constitutional Court) และศาลรัฐธรรมนูญมลรัฐ (Land Constitutional Court)

สำหรับโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญ กฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐ ลงวันที่ 12 มีนาคม ค.ศ. 1951 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 2 มาตรา 5 มาตรา 6 (1) (2) (5) มาตรา 7 มาตรา 9 (1) และมาตรา 15 (1) เช่น

“มาตรา 2

²⁰ BverfGE 7, 99 อ้างใน รศ. ดร. บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, “กฎหมายพรรคการเมืองเยอรมัน”, หน้า 154.

²¹ BverfGE 8, 51 (63) อ้างใน รศ. ดร. บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, “กฎหมายพรรคการเมืองเยอรมัน”, หน้า 158.

²² สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, รายงานการศึกษาดูงานของคณะกรรมการกิจการองค์กรอิสระ วุฒิสภา ณ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน และประเทศสาธารณรัฐอินเดีย, 2545, หน้า 9.

- (1) ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐอาจประกอบด้วย 2 คณะ
- (2) มีการเลือกตุลาการจำนวน 8 คน เข้าอยู่ในแต่ละคณะ
- (3) ตุลาการจำนวน 3 คนของแต่ละคณะ เลือกมาจากบรรดาตุลาการศาลสูงสุดของสหพันธ์รัฐ เฉพาะตุลาการที่ดำรงตำแหน่งอย่างน้อย 3 ปี ในศาลสูงสุดของสหพันธ์รัฐเท่านั้นที่อาจได้รับเลือก”

“มาตรา 6

- (1) สภาผู้แทนราษฎรเลือกตุลาการทางอ้อม (indirectly)
- (2) สภาผู้แทนราษฎรจะเลือกคณะกรรมการคัดเลือกชุดหนึ่ง จำนวน 12 คน ตามสัดส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐ
- (3) ตุลาการที่จะได้รับเลือก ต้องได้คะแนนเสียงอย่างน้อย 8 เสียง”

“มาตรา 7

ตุลาการที่ได้รับเลือกโดยวุฒิสภา จะต้องได้คะแนนเสียงจำนวน 2 ใน 3 ของคะแนนเสียงของวุฒิสภา”

จากบทบัญญัติของกฎหมายข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐจึงมีโครงสร้างที่ประกอบด้วยตุลาการจำนวน 16 คน แบ่งออกเป็น 2 คณะ (panels) แต่ละคณะเป็นอิสระต่อกันและมีเขตอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยแตกต่างกัน แต่ละคณะประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐจำนวน 8 คน ประธานและรองประธานศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐ เป็นหัวหน้าในแต่ละคณะโดยไม่อยู่ในคณะเดียวกัน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐมาจากการคัดเลือกของรัฐสภา หมายความว่า จำนวนครึ่งหนึ่ง²³มาจากการเลือกตั้งทางอ้อม (indirectly) ของสภาผู้แทนราษฎร (Bundestag) โดยสภาผู้แทนราษฎรจะเลือกคณะกรรมการคัดเลือกชุดหนึ่ง จำนวน 12 คน (a twelve – man electoral committee) มาเพื่อทำหน้าที่เลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐอีกรอบหนึ่ง ตุลาการที่ได้รับเลือกจะต้องได้คะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 8 เสียง ซึ่งเท่ากับจำนวน 2 ใน 3 ของคณะกรรมการชุดดังกล่าว ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐอีกครั้งหนึ่งมาจากการเลือกทางตรง (directly) ของวุฒิสภา (Bundesrat) ซึ่งจะต้องได้รับคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของสมาชิกวุฒิสภา สภาทั้งสองจะผลัดเปลี่ยนกันทำหน้าที่เลือกประธานและรองประธานศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐ

3.4.3 วิธีพิจารณา

วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐ แบ่งองค์คณะออกได้ 2 องค์คณะคือ

²³ อ้างแล้ว., หน้า 10.

(1) องค์คณะที่ 1 มีผู้พิพากษา 8 คน มีรองประธานศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทำหน้าที่เป็นประธานขององค์คณะ เน้นพิจารณาคดีด้านสิทธิมนุษยชน

(2) องค์คณะที่ 2 มีผู้พิพากษา 8 คน มีประธานศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทำหน้าที่เป็นประธานขององค์คณะ เน้นพิจารณาคดีด้านการเมืองและความมั่นคงของรัฐ

สำหรับองค์คณะที่ 3* มีผู้พิพากษา 16 คน มีประธานศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทำหน้าที่ประธานองค์คณะ เน้นภารกิจในการบริหารกิจการภายในของศาลเอง โดยเฉพาะงานด้านการบริหาร เรียกว่า องค์คณะร่วมของทั้งสองคณะ (das plenum)

นอกจากนั้น ยังมีองค์คณะถัดกรองเป็นองค์คณะย่อยที่มาจากการแต่งตั้งอีกชั้นหนึ่งขององค์คณะที่ 1 และองค์คณะที่ 2 ประกอบด้วยผู้พิพากษาอย่างน้อย 3 คน มีภารกิจเพื่อการถัดกรองเรื่องก่อนการพิจารณาขององค์คณะที่ 1 และ 2 เรียกว่า องค์คณะถัดกรอง (Kammer)

3.4.4 อำนาจหน้าที่

กฎหมายพื้นฐาน (The Basic Law ค.ศ. 1949) ได้บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญไว้ ดังนี้

- (1) การเสียชีวิตขั้นพื้นฐานของประชาชนตาม Basic Law มาตรา 18
- (2) การดำเนินการที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญของพรรคการเมืองตาม Basic Law มาตรา 21
- (3) การวินิจฉัยคำร้องเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิก Bundestag การสิ้นสุดสมาชิกภาพและการเลือกตั้งใหม่ตาม Basic Law มาตรา 41
- (4) การลงมติไม่ไว้วางใจและถอดถอนประธานาธิบดี โดย Bundestag หรือ Bundesrat ตาม Basic Law มาตรา 16
- (5) การตีความบทบัญญัติใน Basic Law เกี่ยวกับการขยายขอบเขตอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลกลาง หรือองค์กรอื่นว่าจะขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ตาม Basic Law มาตรา 93 (1) (2)
- (6) การวินิจฉัยเกี่ยวกับขอบเขตของกฎหมายของรัฐบาลกลางกับ Basic Law โดยการร้องขอของรัฐบาลกลาง หรือสมาชิกจำนวน 1 ใน 3 ของ Bundestag ตาม Basic Law มาตรา 93 (1) (2)
- (7) การวินิจฉัยกรณีเกี่ยวกับการขัดกันของอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลกลางกับรัฐบาลมลรัฐ ตาม Basic Law มาตรา 93 (1) (3) และมาตรา 84 (4)

---

* ถ้าไม่นับรวมองค์คณะร่วมของทั้งสองคณะ (das plenum) จะถือว่ามี 2 องค์คณะ ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 2 .

(8) การวินิจฉัยเกี่ยวกับการขัดกันของอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลกลางกับรัฐบาลมลรัฐในปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายเพื่อประโยชน์สาธารณะและรัฐธรรมนูญตาม Basic Law มาตรา 93 (1) (4) (4 a) และ (4 b)

(9) การวินิจฉัยเกี่ยวกับการลงมติถอดถอนผู้พิพากษาแห่งรัฐบาลกลางและผู้พิพากษาแห่งสหพันธรัฐตาม Basic Law มาตรา 98 (2) (5)

(10) การวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการขัดต่อรัฐธรรมนูญโดยการร้องขอจากฝ่ายนิติบัญญัติตาม Basic Law มาตรา 99

(11) การวินิจฉัยปัญหาความชอบด้วยกฎหมายของกฎหมาย กฎ หรือ ข้อบังคับอื่น ๆ โดยการร้องขอจากศาลตาม Basic Law มาตรา 100 (1)

(12) การวินิจฉัยปัญหาว่ากฎหมายระหว่างประเทศเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายของรัฐบาลกลางและกฎหมายระหว่างประเทศนี้เพิ่มหรือขยายอำนาจหน้าที่ของบุคคลใดหรือไม่ โดยการร้องขอจากศาลตาม Basic Law มาตรา 100 (2)

(13) เมื่อศาลรัฐธรรมนูญของมลรัฐร้องขอว่า การวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญของมลรัฐอื่นขัดต่อ Basic Law หรือไม่ เป็นไปตามระเบียบวิธีพิจารณาว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ ตาม Basic Law มาตรา 100 (3)

(14) กรณีเป็นปัญหาถึงความมีอยู่ของกฎหมายของรัฐบาลแห่งสหพันธรัฐตาม Basic Law มาตรา 126

(15) การร้องขอกรณีอื่น ๆ โดยฝ่ายนิติบัญญัติตาม Basic Law มาตรา 93 (2)

อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นอำนาจเฉพาะเรื่อง (Enumerative)²⁴ หมายความว่า องค์กศาลที่มีเขตอำนาจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็จะมีกฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะว่าศาลมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยในเรื่องนั้น ดังนั้น ลักษณะกฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีระดับพระราชบัญญัติ (Gesetz) หากประสงค์จะให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย กฎหมายระดับพระราชบัญญัตินั้นก็จะบัญญัติเพิ่มเติมให้นำคดีขึ้นสู่ศาลรัฐธรรมนูญได้²⁵ ซึ่งลักษณะนี้มีใช่เป็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญและมีใช่เป็นการขยายเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

²⁴ กมลชัย รัตนสกวาวงศ์. “หลักการตีความกฎหมาย”, สรุปคำบรรยายโครงการฝึกอบรมเรื่องเทคนิควิธีปฏิบัติงานกลุ่มวิเคราะห์กฎหมายและคดี, ณ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ อาคารบ้านเจ้าพระยา, กรุงเทพฯ, 26 เมษายน 2542 หน้า 16.

²⁵ อ้างแล้ว., หน้า 17.

จะเห็นได้ว่า อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ นอกจากจะบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแล้ว รัฐธรรมนูญยังบัญญัติรับรองให้ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์มีอำนาจหน้าที่เพิ่มเติมไว้โดยให้ตราเป็นรัฐบัญญัติ²⁶ ดังนั้น จึงมีรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ (Gesetz Über das Bundesverfassungsgericht) ค.ศ. 1985

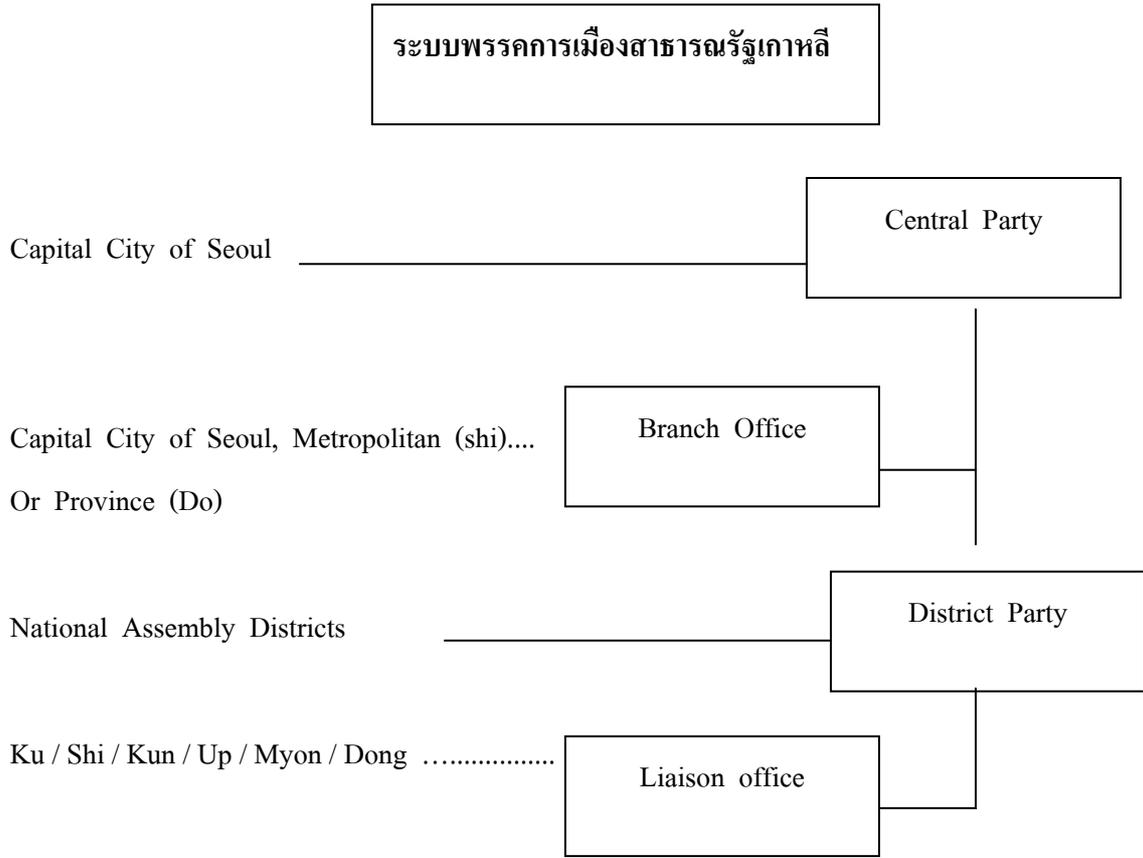
ส่วนที่สอง ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี

3.1 กำเนิดและระบบพรรคการเมือง

รัฐธรรมนูญได้ให้หลักประกันและรับรองเกี่ยวกับการจัดตั้งพรรคการเมืองโดยสามารถกระทำได้โดยเสรี ภายใต้เงื่อนไขว่าต้องเป็นไปตามหลักการประชาธิปไตย โดยพรรคการเมืองต้องมีโครงสร้างและการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบของอุดมการณ์ทางการเมืองของมหาชน ดังนั้น เมื่อรัฐธรรมนูญได้ให้หลักประกันและการรับรองการจัดตั้งพรรคการเมืองดังกล่าว พรรคการเมืองของสาธารณรัฐเกาหลีจึงมีลักษณะเป็นพรรคการเมืองแบบหลายพรรค แต่อย่างไรก็ตาม ระบบพรรคการเมืองของสาธารณรัฐเกาหลีมีลักษณะการจัดองค์กรแบบสาขาตามรูปแบบลักษณะการปกครองของประเทศ โดยพรรคการเมืองต้องประกอบด้วยส่วนกลาง (Central Party) และส่วนภูมิภาค (District Party) และสาขาย่อย (Liaison office) ก็ได้ (ดังภาพ)

---

²⁶ Basic Law For The Federal Republic of Germany 1949, Article 93 (2).

ภาพที่ 3.1 ระบบพรรคการเมืองสาธารณรัฐเกาหลี

กระบวนการขั้นตอนจัดตั้งพรรคการเมืองดำเนินการเมื่อพรรคการเมืองประกอบด้วยส่วนกลาง (Central Party) และส่วนภูมิภาค (District Party) และได้รับการจดทะเบียนจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง (National Election Commission) โดยส่วนภูมิภาค (District Party) ต้องมีจำนวนเท่ากับหรือมากกว่า 1 ใน 10 ของจำนวนเขตเลือกตั้งของสมาชิกสภาแห่งชาติ (National Assembly) และตั้งอยู่ในพื้นที่ของเมืองต่าง ๆ (Shi / Do) รวมทั้งเมืองหลวงแตกต่างกันอย่างน้อย จำนวน 5 แห่ง ทั้งนี้ ส่วนภูมิภาคต้องมีสมาชิกพรรคการเมือง จำนวน 30 คน หรือมากกว่าที่อาศัยมีถิ่นพำนักในเมืองนั้น ๆ ²⁷ สำหรับรูปแบบของพรรคส่วนภูมิภาคเป็นไปตามข้อบังคับพรรคส่วนกลาง หรือตามที่ประชุมคณะผู้ก่อตั้งพรรคการเมืองส่วนกลาง

สำหรับ พรรคการเมืองที่สำคัญของประเทศสาธารณรัฐเกาหลีที่มีบทบาทสำคัญและได้รับการเลือกตั้งเข้ามาทำหน้าที่ในสภาแห่งชาติ (The National Assembly) ดังปรากฏในผลการเลือกตั้งสมาชิกสภา

²⁷ National Election Commission. "Election Commission", Republic of Korea, Seoul, 2000, p. 56.

แห่งชาติ (National Assembly Elections) ในช่วงสาธารณรัฐที่ 6 ระหว่าง ค.ศ. 1948 – ค.ศ. 2000 ตามตาราง²⁸ คือ

6 th Republic : National Assembly Elections 1988 - 2000								
Year	1988		1992		1996		2000	
Parties	Seats	Votes (%)						
Seats	299	100	299	100	299	100	273	100
1. DJP	125	34.0	-	-	-	-	-	-
2. PPD	70	19.3	-	-	-	-	-	-
3. RDP	59	23.8	-	-	-	-	-	-
4. NDRP	35	15.6	-	-	-	-	-	-
5. Hangyore DP	1	1.3	-	-	-	-	-	-
6. DLP	-	-	149	38.5	-	-	-	-
7. DP	-	-	97	29.2	15	11.2	-	-
8. UPP	-	-	31	17.4	-	-	-	-
9. NPRP	-	-	1	1.8	-	-	-	-
10. NKP	-	-	-	-	139	34.5	-	-
11. NCNP	-	-	-	-	79	25.3	-	-
12. ULD	-	-	-	-	50	16.2	17	9.8
13. GNP	-	-	-	-	-	-	133	39.0
14. MDP	-	-	-	-	-	-	115	35.9
15. DPP	-	-	-	-	-	-	2	3.7
16. KNP	-	-	-	-	-	-	1	-
17. Independents	9	4.8	21	11.5	16	11.8	5	9.4

²⁸ Aurel Croissant. Electoral Politics in Southeast & East Asia : Electoral Politics in South Korea, Singapore, ค.ศ. 2002, p. 233.

หมายเหตุ

- 1 = Democratic Justice Party (DJP)
- 2 = People’s Party for Democracy (PPD)
- 3 = Reunification Democratic Party (RDP)
- 4 = New Democratic Republican Party (NDRP)
- 5 = Hangyore Democratic Party (Hangyore DP)
- 6 = Democratic Liberal Party (DLP)
- 7 = Democratic Party (DP)
- 8 = United People’s Party (UPP)
- 9 = New Political Reform Party (NPRP)
- 10 = New Korea Party (NKP)
- 11 = National Congress for New Politics (NCNP)
- 12 = United Liberal Democrats (ULD)
- 13 = Grand National Party (GNP)
- 14 = Millennium Democratic Party (MDP)
- 15 = Democratic People’s Party (DPP)
- 16 = Korean National Party (KNP)

3.2 พรรคการเมือง

รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี ค.ศ. 1987 ได้ให้ความสำคัญพรรคการเมืองและการจัดตั้งพรรคการเมือง ดังนี้

3.2.1 การประกาศไว้ในอารัมภบทของรัฐธรรมนูญว่า “มุ่งส่งเสริมเสรีภาพและระบอบประชาธิปไตย” รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลีใช้การปกครองระบอบประธานาธิบดี โดยผ่านรัฐสภา ส่วนพรรคการเมืองจะได้รับเอกสิทธิ์ความคุ้มครองในการปฏิบัติหน้าที่ภายใต้รัฐธรรมนูญ

3.2.2 การจัดตั้งพรรคการเมืองและการคุ้มครองจากรัฐ รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ ดังนี้²⁹

(1) การจัดตั้งพรรคการเมืองต้องกระทำได้โดยเสรี และพรรคการเมืองระบบหลายพรรคการเมืองต้องได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญ

²⁹ The Constitutional of the Republic of Korea 1948, Amendment ix ค.ศ. 1987, Article 8 (1) (2) (3) (4).

(2) พรรคการเมืองต้องมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการจัดองค์กรและการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยและการจัดองค์กรดังกล่าวต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเจตจำนงทางการเมือง

(3) พรรคการเมืองต้องได้รับความคุ้มครองจากรัฐ และอาจได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

(4) ถ้าวัตถุประสงค์หรือกิจกรรมของพรรคการเมืองขัดกับหลักการพื้นฐานของหลักประชาธิปไตย รัฐบาลอาจนำคำร้องฟ้องพรรคการเมืองต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ยุบพรรคการเมือง และพรรคการเมืองต้องถูกยุบอันเนื่องมาจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

3.3 การยกเลิกพรรคการเมือง

3.3.1 องค์กรที่มีอำนาจยกเลิกพรรคการเมือง รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี ได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยการยกเลิกพรรคการเมือง ดังบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการพิจารณาคดี ดังนี้³⁰

1. การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย
2. การถอดถอนจากตำแหน่งโดยสภาแห่งชาติ
3. การยกเลิกพรรคการเมือง
4. การพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับเขตอำนาจระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกัน ระหว่างหน่วยงานของรัฐกับหน่วยราชการส่วนท้องถิ่น และระหว่างหน่วยราชการส่วนท้องถิ่นด้วยกัน
5. คำร้องเกี่ยวกับคดีรัฐธรรมนูญตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

3.3.2 เงื่อนไขการยกเลิกพรรคการเมือง

เงื่อนไขการยกเลิกพรรคการเมืองของประเทศ

สาธารณรัฐเกาหลีจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กล่าวคือ จะเน้นหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นสำคัญ ดังบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญว่า “หากวัตถุประสงค์หรือการดำเนินกิจการทางการเมืองของพรรคการเมืองขัดต่อหลักเกณฑ์พื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลอาจดำเนินการต่อพรรคการเมืองนั้นในศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ยกเลิกพรรคการเมือง และพรรคการเมืองอาจถูกยกเลิกได้โดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ³¹ ดังนั้น

³⁰ Ibid., Article 111 (1).

³¹ Ibid., Article 8 (4).

พรรคการเมืองจะต้องเกิดจากเจตจำนงร่วมในอุดมการณ์ทางการเมืองของประชาชน และขณะเดียวกัน กิจกรรมการปฏิบัติของพรรคการเมืองต้องสอดคล้องกับหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยด้วย

นอกจากนั้น กฎหมายยังกำหนดเงื่อนไขของการยกเลิกพรรคการเมืองไว้ด้วย ได้แก่ จำนวนของพรรคการเมืองในส่วนภูมิภาค (District Party) ไม่ครบตามจำนวนที่กฎหมายกำหนด การมอบอำนาจให้พรรคการเมืองในส่วนภูมิภาค จำนวนสมาชิกของพรรคการเมืองในส่วนภูมิภาคไม่ครบตามจำนวนที่กฎหมายกำหนด และการไม่ได้รับที่นั่งในสภาแห่งชาติในการเลือกตั้งทั่วไปหรือได้รับคะแนนเสียงไม่มากกว่า 2 ใน 100 ของคะแนนเสียง³² เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมการพัฒนาของพรรคการเมือง (Political Party Development) ของประเทศสาธารณรัฐเกาหลีได้รับการรับรองโดยกฎหมายเงินอุดหนุนการเมือง (The Political Fund Act) ซึ่งมีเจตนารมณ์เพื่อที่จะให้ความช่วยเหลือการพัฒนาประชาธิปไตย และเสริมสร้างการเมืองให้มีความเข้มแข็ง โปร่งใส ปราศจากการทุจริตคอร์รัปชัน ด้วยการสนับสนุนเงินอุดหนุนและการบริหารจัดการพรรคการเมืองที่โปร่งใส เงินอุดหนุนการเมือง (Political Funds) หมายถึง เงิน หรือความปลอดภัยต่าง ๆ ในการดำเนินกิจการทางการเมือง³³ สำหรับแหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้ของพรรคการเมือง ประกอบด้วย ค่าธรรมเนียมสมาชิกพรรคการเมือง กองทุนสนับสนุน เงินฝาก เงินอุดหนุน เงินจากสมาคมผู้สนับสนุน รวมทั้งรายได้ที่ได้รับเนื่องจากตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและข้อบังคับพรรคการเมือง รายได้ของพรรคการเมืองดังกล่าว กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์ความช่วยเหลือต่อปีไว้ คือ³⁴

1. เงินช่วยเหลือของบุคคล (Individual) ให้กับพรรคการเมือง กำหนดไว้ไม่เกิน 120 ล้าน won ต่อปี
2. เงินช่วยเหลือของบรรษัทรวมกัน (Corporate Body) ให้กับพรรคการเมือง กำหนดไว้ไม่เกิน 250 ล้าน won ต่อปี

³² National Election Commission. "Election Commission", Republic of Korea, Seoul, 2000, p. 57.

³³ Ibid., p. 59.

³⁴ Ibid., p. 60.

ตารางแสดงจำนวนเงินสูงสุดที่ช่วยเหลือพรรคการเมือง
--

Association	Individual	Corporate Body
Central Party	100 million won	200 million won
Shi / Do Branch Office	100 million won	200 million won
District Party, National Assembly Member, Candidate for National Assembly Member	20 million won	50 million won

3.4 ศาลรัฐธรรมนูญประเทศสาธารณรัฐเกาหลี

3.4.1 ความเป็นมา

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี ได้จัดตั้งขึ้นพร้อมกับการกำเนิดสาธารณรัฐที่ 6 ในปี ค.ศ. 1988³⁵ โดยมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการตีความรัฐธรรมนูญ การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย การวินิจฉัยคดีที่มีการฟ้องร้องเกี่ยวกับพรรคการเมือง และวินิจฉัยข้อโต้แย้งและข้อร้องเรียนในประเด็นที่สำคัญตามรัฐธรรมนูญ สำหรับการจัดองค์กรและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลีมีลักษณะคล้ายคลึงกับศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐออสเตรีย ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลีตั้งขึ้นเพื่อปกป้องและพิทักษ์สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน หากสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าวถูกละเมิด

³⁵ The Republic of Korea, The Constitutional Court, Seoul, ค.ศ. 1996, p. 10.

3.4.2 โครงสร้าง

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 9 คน โดยต้องมีอายุ 40 ปี ขึ้นไป และมีประสบการณ์ดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งมาแล้ว 15 ปี ในตำแหน่งต่างๆ ดังนี้

- (1) เป็นผู้พิพากษา อัยการ หรือทนายความ
- (2) เป็นผู้ที่มิคุณสมบัติเช่นเดียวกับทนายความ และปฏิบัติหน้าที่ทางด้านกฎหมายในหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือบริษัท
- (3) เป็นผู้มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับทนายความ และเป็นอาจารย์ทางด้านกฎหมายโดยดำรงตำแหน่งเทียบเท่าหรือสูงกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์

คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวมาจากการแต่งตั้งของประธานาธิบดีจำนวน 3 คน มาจากการแต่งตั้งของสภาแห่งชาติ จำนวน 3 คน และมาจากการแต่งตั้งของศาลฎีกา จำนวน 3 คน มีวาระดำรงตำแหน่ง 6 ปี โดยอยู่ในตำแหน่งได้อายุไม่เกิน 65 ปี ยกเว้นประธานศาลรัฐธรรมนูญสามารถอยู่ในตำแหน่งได้ถึงอายุ 70 ปี

3.4.3 วิธีพิจารณา

ระบบการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี มีลักษณะแยกเป็นองค์คณะ 2 ประเภท คือ ประเภทเต็มองค์คณะ (Full Bench) ประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด โดยประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นประธานองค์คณะ มีหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยคดีสำคัญ ๆ เช่น การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย การฟ้องร้องเจ้าหน้าที่ระดับสูง การยุบพรรคการเมือง และการตีความรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย เป็นต้น และประเภทองค์คณะเล็ก (Panel หรือ Designated Bench) ประกอบด้วย 3 องค์คณะ ๆ ละ 3 คน องค์คณะเล็กมีอำนาจปฏิเสธคำร้องได้กรณีผู้ร้องไม่ดำเนินการตามขั้นตอนกระบวนการพิจารณา คดีขาดอายุความ คำร้องทุกข้อคดีรัฐธรรมนูญปราศจากทนายตัวแทน หรือคำร้องทุกข้อที่ศาลไม่สามารถที่สั่งบังคับตามคำขอได้

3.4.4 อำนาจหน้าที่

รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี (The Constitutional of The Republic of Korea 1948, Amendment 1X ค.ศ. 1987) ได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการยกเลิกพรรคการเมืองตามมาตรา 8 (4) และมาตรา 111 (1) ข้อ 3 ซึ่งนอกจากศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจยกเลิกพรรคการเมืองตามรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าวแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญยังมีอำนาจยกเลิกพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1997 (The Constitutional Court Act 1997) Section 3 เรื่อง การวินิจฉัยชี้ขาดการยกเลิกพรรคการเมือง (Adjudication on Dissolution of Political Party) มาตรา 55 - มาตรา 60

สรุปสาระสำคัญเปรียบเทียบศาลรัฐธรรมนูญ

ลำดับ ที่	เรื่อง	สหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมนี	สาธารณรัฐเกาหลี	ไทย
1	การจัดตั้งศาล รัฐธรรมนูญ	Basic Law For the Federal Republic of Germany ค.ศ. 1949 , Article 93.	The Constitutional of The Republic of Korea 1948, Amendment ix ค.ศ. 1987, Article 111 (1) (2) (3) (4)	รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธ ศักราช 2540, มาตรา 255
2	โครงสร้าง	2.1 มีจำนวน 16 คน 2.2 มาจากสภาผู้แทน ราษฎร (Bundestag) เลือก 8 คน และมาจากสภาสูง (Bundesrat) เลือก 8 คน โดยมีวาระ 12 ปี	2.1 มีจำนวน 9 คน 2.2 มาจากการคัดเลือก ของประธานาธิบดี 3 คน มาจากการคัดเลือกของ สภาแห่งชาติ 3 คน และ มาจากศาลฎีกาคัดเลือก 3 คน โดยมีวาระ 6 ปี	2.1 มีจำนวน 15 คน 2.2 มาจากผู้พิพากษาศาล ฎีกา 5 คน มาจากตุลาการ ศาลปกครองสูงสุด 2 คน มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสภา นิติศาสตร์ 5 คน และมา จากผู้ทรงคุณวุฒิสภา รัฐศาสตร์ 3 คน โดยมีวาระ 9 ปี
3	วิธีพิจารณา	วิธีพิจารณาแยกเป็นองค์ คณะโดยมีลักษณะทั้ง องค์คณะร่วม (das plenum) และองค์คณะ ถัดันกรอง (Kammer)	วิธีพิจารณาแยกเป็นองค์ คณะโดยมีลักษณะเป็น องค์คณะเล็ก (Designated Bench) และ องค์คณะเต็ม (Full Bench)	ยังไม่มีการแยกเป็นองค์ คณะ
4	อำนาจหน้าที่ การยกเลิกพรรค การเมืองปรากฏ ในรัฐธรรมนูญ และกฎหมาย	1. รัฐธรรมนูญ มาตรา 21 (2) 2. รัฐบัญญัติว่าด้วยศาล รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ ค.ศ. 1985 มาตรา 13 (2) และมาตรา 46 (1) 3. รัฐบัญญัติว่าด้วย พรรคการเมือง ค.ศ. 1994 มาตรา 32 (4)	1. รัฐธรรมนูญ มาตรา 8 (4) และมาตรา 111 (3) 2. พระราชบัญญัติศาล รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1997 Section 3 มาตรา 55 - 60	1. รัฐธรรมนูญ มาตรา 63 และมาตรา 233 2. พระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่า ด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 - 69

ภาพที่ 3.3 การเปรียบเทียบศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐ
เกาหลี และศาลรัฐธรรมนูญไทย

จะเห็นได้ว่า เมื่อพิจารณาอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการยกเลิกพรรคการเมืองหรือยุบพรรคการเมืองกรณีประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศสาธารณรัฐเกาหลีแล้ว จะพบว่าศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่โดยทั้งอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญและอาศัยอำนาจตามกฎหมายที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้ โดยมีลักษณะสำคัญสรุปได้ ดังนี้

1. อำนาจศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมืองเฉพาะกรณีที่พรรคการเมืองได้ดำเนินกิจการเป็นไปในลักษณะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือความมั่นคงของประเทศ จะปรากฏอยู่ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ

1.1 กรณีศาลรัฐธรรมนูญประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะบัญญัติใน Basic Law ค.ศ. 1949 มาตรา 21 (2) ความว่า “ Parties which by reason of their aims or the conduct of their adherents seek to impair or do away with the free democratic basic order or threaten the existence of the Federal Republic of Germany shall be unconstitutional . The Federal Constitutional Court shall rule on the question of unconstitutionality .”

1.2 กรณีศาลรัฐธรรมนูญประเทศสาธารณรัฐเกาหลี จะบัญญัติใน The Korea Constitutional ค.ศ. 1987 มาตรา 8 (4) และมาตรา 111 (1) 3 ความว่า “The Constitutional Court shall have jurisdiction over the following matters : 3 Dissolution of a political party.”

1.3 กรณีศาลรัฐธรรมนูญประเทศไทย จะบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 63 ความว่า

“บุคคลจะใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศ โดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่มิได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ มิได้

ในกรณีที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดกระทำการตามวรรคหนึ่ง ผู้รู้เห็นการกระทำความดังกล่าวย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริงและยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำความดังกล่าว แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำความดังกล่าว

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้พรรคการเมืองใดเลิกกระทำการตามวรรคสอง ศาลรัฐธรรมนูญอาจสั่งยุบพรรคการเมืองดังกล่าวได้”

2. อำนาจศาลรัฐธรรมนูญที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้มีอำนาจตามกฎหมายซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะเป็นกฎหมายลำดับรองที่มีศักดิ์เป็นพระราชบัญญัติ กล่าวคือ

2.1 กรณีศาลรัฐธรรมนูญประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมนี จะปรากฏในกฎหมายพื้นฐาน ค.ศ. 1949 มาตรา 93 (3) โดยให้ตราเป็นรัฐบัญญัติ เรียกว่า รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ ค.ศ. 1985 (Gesetz Über das Bundesverfassungsgericht) โดยฉบับปัจจุบันได้ประกาศใช้ เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม ค.ศ. 1985 รัฐบัญญัติดังกล่าวประกอบด้วย 4 ส่วน คือ บททั่วไป วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ วิธีพิจารณาเฉพาะเรื่อง และ บทอื่น ๆ

2.2 กรณีศาลรัฐธรรมนูญประเทศสาธารณรัฐเกาหลี จะปรากฏใน The Constitution Court Act 1997 Section 3 เรื่อง การวินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับการยกเลิกพรรคการเมือง (Adjudication on Dissolution of a Political Party มาตรา 55 – มาตรา 60 โดยมาตรา 55 บัญญัติเกี่ยวกับกระบวนการร้องขอเพื่อยุบพรรคการเมือง มาตรา 56 บัญญัติเกี่ยวกับรูปแบบ มาตรา 57 บัญญัติเกี่ยวกับการเยียวยา มาตรา 58 บัญญัติเกี่ยวกับการแจ้งคำร้อง มาตรา 59 บัญญัติเกี่ยวกับผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และมาตรา 60 บัญญัติความสมบูรณ์ในการยุบพรรคการเมือง

2.3 กรณีศาลรัฐธรรมนูญประเทศไทย จะปรากฏในรัฐธรรมนูญ มาตรา 233 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 หมวด 4 มาตรา 65 – 69 โดยมาตรา 65 บัญญัติเกี่ยวกับเหตุที่ต้องเลิกหรือยุบพรรคการเมือง มาตรา 66 บัญญัติเกี่ยวกับลักษณะการกระทำที่เป็นเหตุให้ยุบพรรคการเมือง มาตรา 67 บัญญัติเกี่ยวกับขั้นตอนการยื่นคำร้อง มาตรา 68 บัญญัติเกี่ยวกับการส่งบัญชีและงบดุล และมาตรา 69 บัญญัติเกี่ยวกับการห้ามกรรมการบริหารพรรคการเมืองที่ถูกยุบจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่

สำหรับรายละเอียดกรณีของประเทศไทย ผู้วิจัยจะได้นำเสนอในบทที่ 4 เรื่อง การยุบพรรคการเมืองในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2541 - พ.ศ. 2546 ในลำดับต่อไป

บทที่ 4

การยุบพรรคการเมืองในประเทศไทย

การจัดตั้งและยุบพรรคการเมืองในประเทศไทย มีวิวัฒนาการทั้งในด้านการพัฒนาและด้านความล้มเหลวของพรรคการเมือง โดยขึ้นอยู่กับระดับการพัฒนาประชาธิปไตย (Political Development Degree) ของประเทศไทยเป็นสำคัญ นั่นหมายความว่า ในช่วงที่การเมืองไทยมีลักษณะที่เป็นประชาธิปไตยมาก การมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองโดยระบบพรรคการเมืองจะสูงขึ้นตามมา ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงเป็นกฎหมายสูงสุดที่ส่งผลต่อการพัฒนาพรรคการเมืองไทยอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ การศึกษาเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมืองในประเทศไทย ย่อมมีความเชื่อมโยงและเกี่ยวพันกับรัฐธรรมนูญอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ จากประวัติศาสตร์การจัดตั้งและยุบพรรคการเมืองไทยตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวกับพรรคการเมือง จำนวน 7 ฉบับ คือ

1. พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498
2. พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511
3. พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517
4. คำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2519
5. พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 (รวมทั้งการแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2))
พ.ศ. 2535
6. พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524
7. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541

กฎหมายที่เกี่ยวกับพรรคการเมืองดังกล่าวได้ตราขึ้นโดยออกตามความในรัฐธรรมนูญที่ใช้บังคับในแต่ละห้วงเวลานั้น และกฎหมายที่เกี่ยวกับพรรคการเมืองแต่ละฉบับจะกำหนดรูปแบบและองค์กรที่มีอำนาจยุบพรรคการเมืองไว้แตกต่างกัน ดังนั้น เพื่อให้เห็นวิวัฒนาการพรรคการเมืองไทยมีความชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้แบ่งการศึกษาเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมืองตามห้วงระยะเวลาของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยแบ่งออกเป็น 6 ระยะ คือ

- 4.1 ระยะแรก ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2494
- 4.2 ระยะที่สอง ตั้งแต่ พ.ศ. 2498 - พ.ศ. 2501

- 4.3 ระยะที่สาม ตั้งแต่ พ.ศ. 2511 - พ.ศ. 2514
- 4.4 ระยะที่สี่ ตั้งแต่ พ.ศ. 2517 - พ.ศ. 2519
- 4.5 ระยะที่ห้า ตั้งแต่ พ.ศ. 2524 - พ.ศ. 2539
- 4.6 ระยะสุดท้าย ตั้งแต่ พ.ศ. 2541 - ปัจจุบัน

4.1 ระยะแรก

4.1.1 การจัดตั้งพรรคการเมือง

4.1.1.1 ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2494 ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยเป็นต้นมาจนถึง พ.ศ. 2494 ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญฉบับแรก คือ พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพของชนชาวไทยในการจัดตั้งพรรคการเมืองไว้ และขณะเดียวกันในช่วงระยะเวลานี้ ยังไม่มีกฎหมายพรรคการเมืองด้วย แต่มีกลุ่มการเมืองที่มีการดำเนินงานเหมือนพรรคการเมือง ซึ่งอาจนับได้ว่าเป็นพรรคการเมืองโดยพฤตินัย คือ “สมาคมคณะราษฎร” โดยมี พ.อ. พลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้า¹ เท่านั้น

4.1.1.2 รัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ได้บัญญัติให้พลเมืองไทยมีสิทธิ เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 โดยได้บัญญัติไว้ในหมวด 2 สิทธิและหน้าที่ของชนชาวไทย มาตรา 14 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เภษสถานทรัพย์สิน การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การศึกษาอบรม การชุมนุมสาธารณะ การตั้งสมาคม การตั้งคณะพรรคการเมือง การอาชีพ ทั้งนี้ภายใต้บังคับแห่งบทกฎหมาย” มีข้อสังเกตคือ ในช่วงนี้ทั้ง ๆ ที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ว่า “ทั้งนี้ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย” ก็ตาม แต่ก็ยังไม่มีกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมืองแต่อย่างใด

4.1.1.3 ในระยะนี้ ถึงแม้จะไม่มีกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง แต่ก็มีพรรคการเมืองที่ได้จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 จำนวน 10 พรรค² คือ พรรคก้าวหน้า พรรคสหชีพ พรรคแนวรัฐธรรมนูญ พรรคประชาธิปไตย พรรคธรรมาธิปไตย พรรคสหพรรค พรรคกสิกร พรรคชาติสังคมนิยมประชาธิปไตย พรรคประชาชน และพรรคกสิกรรมกร

¹ กระทรวงมหาดไทย. “65 ปีพรรคการเมืองไทย”, กรุงเทพฯ, 2539, หน้า 12.

² อ้างแล้ว., หน้า 12 - 13.

4.1.2 การยุบพรรคการเมือง

ด้วยเหตุที่มีการเปลี่ยนแปลงการเมืองไทยโดยมีการทำรัฐประหารเกิดขึ้นกล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2494 จอมพล ป. พิบูลสงคราม หัวหน้าคณะรัฐประหาร ได้ทำการยึดอำนาจโดยมีเหตุผลเพื่อนำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 กลับมาใช้อีกครั้งหนึ่ง จึงทำให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ถูกยกเลิกและส่งผลให้พรรคการเมืองทั้ง 10 พรรคถูกยุบเลิกโดยคำสั่งของคณะรัฐประหาร ลงวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494 ดังนั้น พรรคการเมืองดังกล่าว จึงถูกยุบโดยคำสั่งของคณะรัฐประหารโดยไม่ได้ถูกยุบด้วยองค์กรใด ๆ

4.4.2 ระยะเวลาที่สอง

4.2.1 การจัดตั้งพรรคการเมือง

4.2.1.1 ตั้งแต่ พ.ศ. 2498 - พ.ศ. 2501 ประเทศไทยได้มีการตราพระราชบัญญัติพรรคการเมืองขึ้นใช้ครั้งแรก คือ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 โดยถือว่าเป็นกฎหมายพรรคการเมืองฉบับแรก โดยได้ออกตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495 รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติเกี่ยวกับเสรีภาพของพลเมืองไทยไว้ในมาตรา 26 ว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในทรัพย์สิน การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การศึกษาอบรม การชุมนุมสาธารณะ การตั้งสมาคม การตั้งพรรคการเมือง ทั้งนี้ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย” และพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 ได้บัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการตั้งพรรคการเมืองไว้ว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่ห้าร้อยคนขึ้นไป หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่สิบคนขึ้นไปย่อมตั้งพรรคการเมืองได้โดยจดทะเบียนต่อสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงมหาดไทย และคำขอจดทะเบียนต้องมีรายการดังต่อไปนี้³

- (1) ชื่อของพรรคการเมือง
- (2) กำหนดนโยบายของพรรคการเมือง
- (3) ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของพรรคการเมือง
- (4) ชื่อของหัวหน้าและเลขาธิการพรรคการเมือง
- (5) ลายมือชื่อของผู้ตั้งพรรคการเมือง

³ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498, มาตรา 3 และมาตรา 4.

4.2.1.2 ในระยะนี้ กระทรวงมหาดไทยได้จัดทะเบียนพรรคการเมือง จำนวน 30 พรรค⁴ คือ

ที่	ชื่อพรรคการเมือง	วันที่จดทะเบียน	หัวหน้าพรรค
1.	เสรีมนังคศิลา	29 กันยายน 2498	จอมพล แปลก พิบูลสงคราม
2.	ประชาธิปไตย	30 กันยายน 2498	นายควง อภัยวงศ์
3.	เสรีประชาธิปไตย	1 ตุลาคม 2498	นายเมธ รัตนประสิทธิ์
4.	กรรมกร	4 ตุลาคม 2498	นายประกอบ โตลักษ์ณัฐ์
5.	เศรษฐกร	4 ตุลาคม 2498	นายเทพ โชตินุชิต
6.	ชาวนา	4 พฤศจิกายน 2498	นายเสรี อิศรางกูร ณ อยุธยา
7.	สังคมนิยม	24 พฤศจิกายน 2498	นายสุเทพ ตั้งจกุล
8.	สงเคราะห์อาชีพและการกุศล	7 ธันวาคม 2498	หม่อมราชวงศ์ อภินพ นวรัตน์
9.	ธรรมาธิปไตย	7 ธันวาคม 2498	ร้อยตำรวจเอก เปี่ยม บุญโชติ
10.	ชาตินิยม	6 กุมภาพันธ์ 2499	นายเนตร พูนวิวัฒน์
11.	สังคมนิยม	13 มีนาคม 2499	นายวิศิษฐ์ ศรีภัทรา
12.	สหกรรกร	12 มีนาคม 2499	ขุนบวรวรรณกิจ
13.	ขบวนการไฮด์ปาร์ก	21 มีนาคม 2499	นายเพทาย โชตินุชิต
14.	ชาติประชาธิปไตย	13 มิถุนายน 2499	พันโท หม่อมราชวงศ์ น้ำเพชร เกษมสันต์
15.	หนุ่มไทย	11 กันยายน 2499	นายทองม้วน อัดถากร
16.	สหพันธ์เกษตรกร	31 ตุลาคม 2499	พันเอก พระยาราชอัครนักรักษ์
17.	ราษฎร	4 ธันวาคม 2499	นายชวลิต ไพจิตร
18.	คนดี	4 ธันวาคม 2499	นายใหญ่ สิมะสิงห์
19.	อิสระ	19 ธันวาคม 2499	นายเกตุ วงศ์กาไสย
20.	ประชาชน	27 ธันวาคม 2499	นายสมภายก์ อุทยานกูร
21.	ศรีอารยเมตไตรย์	9 มกราคม 2500	นายเจียบ อัมพุนันท์
22.	ไทยมุสลิม	25 มกราคม 2500	นายอัจริ ประโยชน์ คำสุวรรณ
23.	ปราบคอร์รัปชัน	31 มกราคม 2500	นายอัมพร อำพันธ์พงษ์

⁴ กระทรวงมหาดไทย. “65 ปีพรรคการเมืองไทย”, กรุงเทพฯ, 2539, หน้า 14 - 15.

ที่	ชื่อพรรคการเมือง	วันที่จดทะเบียน	หัวหน้าพรรค
24.	สหภูมิ	21 มิถุนายน 2500	นายสุกิจ นิมานเหมินท์
25.	ขบวนการคนใจบุญ	19 กรกฎาคม 2500	นายจารุมุข เรืองสุวรรณ
26.	อีสาน	24 ตุลาคม 2500	นายสุวรรณ คุณพงศ์
27.	ชาติสังคมน	21 ธันวาคม 2500	จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์
28.	ปิตุภูมิ	27 ธันวาคม 2500	นายชงโชค จึงแยมปิ่น
29.	ประชากรราษฎร์	5 กรกฎาคม 2501	พลตรี เถлим พงศ์สวัสดิ์
30.	สหพันธ์ประชาธิปไตย	15 กันยายน 2501	นายโชติ กุ่มพันธ์

ตารางที่ 4.1 พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2498 ถึง พ.ศ. 2501

แหล่งที่มา : 2540. กระทรวงมหาดไทย. 65 ปี พรรคการเมืองไทย. กรุงเทพฯ. หน้า 14 – 15.

4.2.2 การยุบพรรคการเมือง

ด้วยเหตุผลลักษณะคล้าย ๆ กับระยะแรก เนื่องจากมีการปฏิวัติเกิดขึ้น กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2501 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติ ได้ทำการยึดอำนาจโดยมีเหตุผลว่าเพื่อยกเลิกรัฐธรรมนูญและตนเองเป็นนายกรัฐมนตรี จึงส่งผลให้พรรคการเมืองทั้ง 30 พรรคจึงถูกยุบเลิกโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ลงวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 ดังนั้น พรรคการเมืองดังกล่าวจึงถูกยุบโดยคำสั่งของคณะปฏิวัติดังกล่าว

4.3 ระยะที่สาม

4.3.1 การจัดตั้งพรรคการเมือง

4.3.1 ตั้งแต่ พ.ศ. 2511 - พ.ศ. 2514 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 มาตรา 37 วรรคแรก บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการรวมกันเป็นพรรคการเมือง เพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองโดยวิถีทางประชาธิปไตยและไม่ขัดต่อระบอบการปกครองตามรัฐธรรมนูญนี้” และวรรคสอง “การจัดตั้งและการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง” ผลจากที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยดังกล่าว รัฐบาลในขณะนั้นคือ จอมพล ถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี จึงได้ตราพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511 ขึ้น โดยได้บัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการจัดตั้งพรรคการเมืองไว้ว่า ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทย ไม่เป็นผู้แสดงการฝักใฝ่ในระบอบการปกครองอื่นซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ตั้งแต่สิบห้าคนขึ้นไปและมีความประสงค์ที่จะดำเนินกิจการในทางการเมือง อาจรวมกันเป็นคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมือง ซึ่งมีแนวนโยบายไม่ขัดต่อกฎหมายหรือความสงบ

เรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนได้ และผู้ริเริ่มออกหนังสือเชิญชวนผู้อื่น ซึ่งมีคุณสมบัติหรือไม่มีลักษณะต้องห้ามดังกล่าวเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองของตน เมื่อมีจำนวนผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกครบกับจำนวนผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองแล้วไม่น้อยกว่าห้าร้อยคน ย่อมตั้งพรรคการเมืองได้โดยขอจดทะเบียนพรรคการเมืองต่อนายทะเบียนที่กระทรวงมหาดไทย⁵

4.3.1.2 กระทรวงมหาดไทย ได้จดทะเบียนพรรคการเมืองจำนวน 17 พรรค คือ ปี พ.ศ. 2511 ได้แก่ พรรคสหประชาไทย พรรคประชาธิปไตย พรรคประชาธิปไตย พรรคประชาชน พรรคแนวร่วมเศรษฐกิจ พรรคสัมมาชีพช่วยชาวนา พรรคแรงงาน พรรคเสรีประชาธิปไตย และพรรคประชาพัฒนา ปี พ.ศ. 2512 ได้แก่ พรรคชานาชาไวร์ พรรคอิสระธรรม พรรคสยามใหม่ พรรคอิสระ และพรรคชาตินิยม ปี พ.ศ. 2513 มีพรรคเดียว ได้แก่ พรรคชาติประชาธิปไตย และปี พ.ศ. 2514 ได้แก่ พรรคท้องถิ่นก้าวหน้า และพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย

4.3.2 การยุบพรรคการเมือง

วันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 ได้มีการปฏิวัติเกิดขึ้นอีก กล่าวคือ จอมพล ถนอม กิตติขจร หัวหน้าคณะปฏิวัติ ได้ทำการยึดอำนาจโดยมีเหตุผลเพื่อกำจัดอำนาจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยการยกเลิกรัฐธรรมนูญ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 จึงส่งผลให้พรรคการเมืองทั้ง 17 พรรค ถูกยุบเลิกไปโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ลงวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514

4.4 ระยะที่สี่

4.4.1 การจัดตั้งพรรคการเมือง

4.4.1.1 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 - พ.ศ. 2519 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 มาตรา 45 วรรคแรก บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นพรรคการเมือง เพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้” วรรคสอง “การจัดตั้งและการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง” และวรรคท้าย “พรรคการเมืองต้องแสดงที่มาของรายได้และการใช้จ่ายโดยเปิดเผย” หลังจากนั้น รัฐบาลในขณะนั้น คือ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรี จึงได้ตราพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517 ขึ้น โดยได้บัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการจัดตั้งพรรคการเมืองไว้ว่า ผู้มีสัญชาติไทย และมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ และไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช มีจำนวนตั้งแต่สิบห้าคนขึ้นไป อาจรวมกันเป็นคณะผู้ริเริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองซึ่งมีแนวนโยบายไม่ขัดต่อกฎหมาย

⁵ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511, มาตรา 7.

หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตย ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อดำเนินการออกหนังสือเชิญชวนผู้อื่นให้เข้าเป็นสมาชิก เมื่อมีจำนวน ผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกรวมกับจำนวนผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งพันคน ย่อมตั้งพรรค การเมืองได้โดยจดทะเบียนพรรคการเมืองต่อนายทะเบียนที่กระทรวงมหาดไทย⁶

4.4.1.2 กระทรวงมหาดไทย ได้จดทะเบียนพรรคการเมือง จำนวน 56 พรรค คือ ปี พ.ศ. 2517 มีจำนวน 41 พรรค ได้แก่ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคฟื้นฟูชาติไทย พรรคเกษตรสังคม พรรค ประชาธิปัตย์ พรรคประชาก้าวหน้า พรรคสังคมชาตินิยม พรรคพลังราษฎร พรรคราษฎร พรรคไทพรรค เศรษฐกร พรรคประชาธิปไตย พรรคธรรมสังคม พรรคกสิกรรมกร พรรคเกษตรกร พรรคเสรีชน พรรค แหลมทอง พรรคพลังใหม่ พรรคสันติชน พรรคกิจสังคม พรรคแนวสันติ พรรคแนวร่วมสังคมนิยม พรรคชาติไทย พรรคสังคมก้าวหน้า พรรคแรงงาน พรรคพลังประชาชน พรรคอธิปัตย์ พรรคสงเคราะห์ อาชีพและการกุศล พรรคพัฒนาจังหวัด พรรคสังคมพัฒนา พรรคมหาชน พรรคกรรมกร พรรคสังคมนิยม แห่งประเทศไทย พรรคไทยรวมไทย พรรครัฐบุรุษ พรรคไทยสันติภาพ พรรคสังคมนิยมเสรี ประชาธิปัตย์ พรรคสยาม พรรคศรีอารยะ พรรคประชาสันติ พรรคสังคมประชาธิปไตย และพรรค ขบวนการมวลชน ปี พ.ศ. 2518 มีจำนวน 3 พรรค ได้แก่ พรรคสยามใหม่ พรรคพลังเกษตร และพรรค แนวราษฎร และปี พ.ศ. 2519 มีจำนวน 12 พรรค ได้แก่ พรรคธรรมมาธิปไตย พรรคไทสังคม พรรค พิทักษ์ไทย พรรคแนวร่วมประชาธิปไตย พรรคกรุงสยาม พรรคพลังเสรี พรรคชาตินิยม พรรคชาติสยาม พรรคไทยอิสระ พรรคพลังสยาม พรรคนิยมไทย และพรรคไทรรงค์สยาม

4.4.2 การยุบพรรคการเมือง

วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ได้มีการปฏิวัติโดยเรียกว่า การปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน กล่าวคือ พล.ร.อ. สฤษดิ์ ชลออยู่ หัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ได้ทำการยึดอำนาจโดยปราศจาก การต่อสู้ต่อต้านใด ๆ จึงส่งผลให้พรรคการเมืองทั้ง 56 พรรค ถูกยุบเลิกไปโดยคำสั่งของคณะปฏิรูปการ ปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 6 ลงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519

4.5 ระยะเวลาที่ห้า

4.5.1 การจัดตั้งพรรคการเมือง

4.5.1.1 ตั้งแต่ พ.ศ. 2524 - พ.ศ. 2539 สืบเนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 มาตรา 38 วรรคแรก บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นพรรคการเมือง

⁶ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517, มาตรา 7 วรรคแรก.

เพื่อดำเนินกิจการในทางการเมือง ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้” วรรคสอง “การรวมกัน การจัดตั้ง การดำเนินกิจการและการเลิกพรรคการเมือง ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง” และวรรคท้าย “พรรคการเมืองต้องแสดงที่มาของรายได้และการใช้จ่ายโดยเปิดเผย” หลังจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ได้ประกาศใช้ในวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2521 ต่อมาอีกประมาณ 2 ปีครึ่ง รัฐบาลในขณะนั้น คือ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ได้ตราพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ขึ้น และพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ดังกล่าวได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม ใน พ.ศ. 2535 โดยได้บัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการตั้งพรรคการเมืองไว้ในหมวด 1 การจัดตั้งและการจดทะเบียนพรรคการเมืองไว้ว่าผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ และไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช มีจำนวนตั้งแต่สิบห้าคนขึ้นไป อาจรวมกันเป็นคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมือง ซึ่งมีแนวนโยบายในลักษณะที่ไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกแตกแยกในเรื่องเชื้อชาติหรือศาสนาระหว่างชนในชาติ ไม่เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรือไม่ขัดต่อกฎหมาย หรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ เพื่อดำเนินการออกหนังสือเชิญชวนผู้อื่นให้สมัครเข้าเป็นสมาชิก เมื่อมีจำนวนผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกรวมกับจำนวนผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองแล้วไม่น้อยกว่าห้าพันคนยอมตั้งพรรคการเมืองได้ โดยจดทะเบียนพรรคการเมืองต่อนายทะเบียนที่กระทรวงมหาดไทย⁷

4.5.1.2 กระทรวงมหาดไทย ได้จดทะเบียนพรรคการเมือง จำนวน 49 พรรค คือ ปี พ.ศ. 2524 ได้แก่ พรรคประชาเสรี ปี พ.ศ. 2525 ได้แก่ พรรคราษฎร พรรคชาติประชาธิปไตย พรรครวมพลังใหม่ พรรคกิจประชาคม พรรคแรงงานประชาธิปไตย พรรคเสรีนิยม พรรคสังคมประชาธิปไตย พรรคชาติพัฒนา พรรคประชาธิปไตย พรรคชาติไทย พรรคประชากรไทยและพรรคกิจสังคม ปี พ.ศ. 2526 ได้แก่ พรรคสหประชาธิปไตย พรรคก้าวหน้า พรรคประชาชน พรรคประชาธิปไตย และพรรคเอกภาพ ปี พ.ศ. 2527 ได้แก่ พรรคเกษตรกร ปี พ.ศ. 2528 ได้แก่ พรรคมวลชน ปี พ.ศ. 2531 ได้แก่ พรรคเกษตรอุตสาหกรรมไทย พรรคประชาชาติ และพรรคพลังธรรม ปี พ.ศ. 2532 พรรคชาวไทย ปี พ.ศ. 2533 พรรคเสรีประชาธิปไตยและพรรคความหวังใหม่ ปี พ.ศ. 2534 พรรคประชาชาติ พรรคชาติประชาชน และพรรคเทิดไท ปี พ.ศ. 2535 ได้แก่ พรรคประชาไทย พรรคเกษตรกรไทย พรรคส่งเสริมประชาธิปไตย พรรคพลังประชาชน พรรคเสรีภาพ พรรครวมไทย และพรรคเสรีธรรม ปี พ.ศ. 2537 ได้แก่ พรรคสหชีพ พรรคนำไทย พรรคหลักสยาม และพรรคสยามประชาธิปไตย ปี พ.ศ. 2538 ได้แก่ พรรคดำรงไทย พรรคธรรมประชาธิปไตย พรรคกิจประชาประชาธิปไตย พรรคเสรีประชาธิปไตย พรรคอนุรักษ์นิยม และพรรคมวลชน และปี พ.ศ. 2539 ได้แก่ พรรคแรงงานไทย พรรคไท และพรรคไทยประชาธิปไตย

⁷ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524, มาตรา 7 วรรคแรก.

4.5.1.3 พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 46 (3) ได้ถูกยกเลิกไปโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 พ.ศ. 2538 มาตรา 3 บัญญัติว่า “ให้ยกเลิกความใน (3) ของมาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติพรรคการเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และใช้ข้อความต่อไปนี้แทน (3) ไม่ส่งหรือส่งสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไปทั้งหมดรวมกันน้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดที่จะพึงมีในการเลือกตั้งครั้งนั้น” โดยพระราชกำหนดดังกล่าวได้ตราขึ้นในรัฐบาลโดยมีนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี

ดังนั้น เหตุที่ทำให้พรรคการเมืองถูกยกเลิกไปจึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่พรรคการเมืองไม่ส่งหรือส่งสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไปไม่ถึง 120 คน⁸ มาเป็นไม่ส่งหรือส่งสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไปทั้งหมดรวมกันน้อยกว่า 1 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดที่จะพึงมีในการเลือกตั้งครั้งนั้น

4.5.2 การยุบพรรคการเมือง

4.5.2.1 พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 แก้ไขเพิ่มเติม (ครั้งที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้บัญญัติให้ศาลฎีกามีอำนาจในการยุบพรรคการเมือง⁹ โดยเมื่อศาลฎีกามีคำสั่งให้ยุบเลิกพรรคการเมืองใดแล้ว ให้กระทรวงมหาดไทยในฐานะนายทะเบียนพรรคการเมืองประกาศคำสั่งการยุบเลิกพรรคการเมืองนั้นในราชกิจจานุเบกษา ทั้งนี้ เนื่องจากพรรคการเมืองได้กระทำการตามเงื่อนไขตามมาตรา 47 และมาตรา 48 ของพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535¹⁰

4.5.2.2 เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว ได้ส่งผลให้การเลือกตั้งทั่วไประหว่างปี พ.ศ. 2524 - พ.ศ. 2539 ได้แก่ การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2526 การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม

⁸ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535, มาตรา 46 (3).

⁹ อ้างแล้ว., มาตรา 46 (6).

¹⁰ มาตรา 47 เมื่อพรรคการเมืองกระทำการดังต่อไปนี้ อาจถูกศาลสั่งยุบเลิก

(1) กระทำการอันเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ

(2) กระทำการอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ ขัดต่อกฎหมาย หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือ

(3) กระทำการฝ่าฝืนมาตรา 39 มาตรา 40 หรือมาตรา 41

มาตรา 48 เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียนว่า พรรคการเมืองใดกระทำการตามมาตรา 47 หรือได้รับแจ้งจากคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมืองว่า พรรคการเมืองใดกระทำการตามมาตรา 47 ให้แจ้งต่ออธิบดีกรมอัยการพร้อมด้วยหลักฐาน ถ้าอธิบดีกรมอัยการเห็นสมควรก็ให้ยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลฎีกามีคำสั่งยุบเลิกพรรคการเมืองดังกล่าว

คำร้องตามวรรคหนึ่งให้ยื่นต่อศาลแพ่งและให้นำมาตรา 13 วรรคสอง และวรรคสี่ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

หากนายทะเบียนเห็นสมควรจะให้ระงับการดำเนินการของพรรคการเมืองซึ่งกระทำการตามมาตรา 47 ให้นำนายทะเบียนแจ้งต่ออธิบดีกรมอัยการขอให้ศาลฎีกาสั่งระงับการกระทำดังกล่าวของพรรคการเมืองไว้เป็นการชั่วคราวด้วยก็ได้

2529 การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 และการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 มีเหตุที่ศาลฎีกามีคำสั่งยุบเลิกพรรคการเมืองหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป โดยมีพรรคการเมืองที่ถูกคำสั่งศาลฎีกาให้ยุบเลิก รวมทั้งสิ้น จำนวน 37 พรรค คือ พรรคประชาเสรี พรรคราษฎร พรรคชาติประชาธิปไตย พรรครวมพลังใหม่ พรรคกิจประชาคม พรรคแรงงานประชาธิปไตย พรรคเสรีนิยม พรรคสังคมประชาธิปไตย พรรคสหประชาธิปไตย พรรคก้าวหน้า พรรคประชาชน พรรคประชาธิปไตย พรรคเกษตรกร พรรคมวลชน พรรคเกษตรอุตสาหกรรมไทย พรรคประชาชาติ พรรคชาวไทย พรรคเสรีประชาธิปไตย พรรคประชาชาติ พรรคชาติประชาชน พรรคเทิดไท พรรคประเทศไทย พรรคเกษตรกรไทย พรรคส่งเสริมประชาธิปไตย พรรคพลังประชาชน พรรคเสรีภาพพรรครวมไทย พรรคสหชีพ พรรคนำไทย¹¹ พรรคหลักสยาม พรรคสยามประชาธิปไตย พรรคดำรงไทย พรรคธรรม ประชาธิปไตย พรรคกิจประชาประชาธิปไตย พรรคเสรีประชาธิปไตย พรรคอนุรักษ์นิยม และพรรคแรงงานไทย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ศาลฎีกาได้เข้ามามีบทบาท อำนาจหน้าที่ในการยุบพรรคการเมืองในระยะที่ห้า ระหว่างปี พ.ศ. 2524 – พ.ศ. 2539 นี้เอง โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 46¹² เป็นหลัก

¹¹ ดร. อำนวย วีรวรรณ เป็นหัวหน้าพรรคนำไทย

¹² มาตรา 46 พรรคการเมืองย่อมเลิกด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) มีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับพรรคการเมือง
  - (2) มีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึงห้าพันคนหรือมีสมาชิกซึ่งมีที่อยู่ในจังหวัดต่าง ๆ จังหวัดละห้าสิบคนไม่ถึงห้าจังหวัดของแต่ละภาค ทั้งนี้ เป็นเวลาติดต่อกันหกเดือน
  - (3) ไม่ส่งหรือส่งสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไปไม่ถึงหนึ่งร้อยยี่สิบคน
  - (4) ไม่มีสมาชิกได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไป
  - (5) พรรคการเมืองสิ้นสภาพเพราะการรวมพรรคการเมือง
  - (6) มีคำสั่งศาลยุบเลิกพรรคการเมืองตามมาตรา 48
  - (7) ไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา 31 หรือมาตรา 32
- เมื่อมีกรณีที่พรรคการเมืองต้องเลิกตามวรรคหนึ่ง นอกจาก (6) ให้หัวหน้าพรรคการเมืองหรือผู้มีอำนาจทำการแทนหัวหน้าพรรคการเมือง แจ้งเหตุที่พรรคการเมือง ต้องเลิกต่อนายทะเบียนภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่พรรคการเมืองเลิก เมื่อนายทะเบียนได้รับแจ้งตามวรรคสองหรือกรณีปรากฏต่อนายทะเบียน ให้นายทะเบียนดำเนินการสอบสวน และยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลฎีกามีคำสั่งยุบเลิกพรรคการเมืองดังกล่าว
- คำร้องตามวรรคสองให้ยื่นต่อศาลแพ่งให้นำมาตรา 13 วรรคสองและวรรคสี่มาใช้บังคับโดยอนุโลม
- ในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งให้ยุบเลิกพรรคการเมืองใดแล้ว ให้นายทะเบียนประกาศคำสั่งการยุบเลิกพรรคการเมืองนั้นในราชกิจจานุเบกษา

4.6 ระยะเวลาสุดท้าย

4.6.1 การจัดตั้งพรรคการเมือง

4.6.1.1 ตั้งแต่ พ.ศ. 2541 - ปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 47 วรรคแรก บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้น ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้”

4.6.1.2 เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญดังกล่าว พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการจัดตั้งพรรคการเมืองไว้ว่า ผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิดซึ่งมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ และไม่มีลักษณะที่ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญมีจำนวนตั้งแต่สิบห้าคนขึ้นไปสามารถรวมจัดตั้งพรรคการเมืองได้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้น ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข¹³

4.6.1.3 นอกจากนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ยังได้บัญญัติกำหนดกรอบของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองไว้ว่าอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญอะไรบ้าง ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญ มาตรา 328 ดังนี้

มาตรา 328 “นอกจากที่มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง อย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

(1) การจัดตั้งพรรคการเมืองซึ่งอย่างน้อยให้กระทำได้โดยบุคคลตั้งแต่สิบห้าคนขึ้นไปและการจัดตั้งพรรคการเมืองในทะเบียนพรรคการเมือง

(2) การเลิกพรรคการเมือง ทั้งนี้ โดยมีให้นำเอาเหตุที่พรรคการเมืองไม่ส่งสมาชิกสมัครรับเลือกตั้ง หรือเหตุที่ไม่มีสมาชิกของพรรคการเมืองได้รับเลือกตั้งมาเป็นเหตุให้ต้องเลิกหรือยุบพรรคการเมือง

(3) การดำเนินกิจการของพรรคการเมือง และการจัดทำรายงานการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง

(4) การสนับสนุนการจัดตั้งและพัฒนาสาขาพรรคโดยรัฐ

(5) การสนับสนุนทางการเงินหรือประโยชน์อย่างอื่นแก่พรรคการเมืองโดยรัฐ การจำกัดวงเงินค่าใช้จ่ายของพรรคการเมืองในการเลือกตั้ง และการควบคุมการรับบริจาคของพรรคการเมือง

¹³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541, มาตรา 8.

(6) การตรวจสอบสถานะทางการเงินของพรรคการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบและการเปิดเผยที่มาของรายได้และการใช้จ่ายของพรรคการเมือง

(7) การจัดทำบัญชีแสดงรายรับและรายจ่ายของพรรคการเมือง และบัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สินของพรรคการเมือง ซึ่งต้องแสดงโดยเปิดเผยซึ่งที่มาของรายได้และการใช้จ่ายประจำปีของพรรคการเมืองในทุกรอบปีปฏิทิน เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อตรวจสอบและประกาศให้สาธารณชนทราบ”

4.6.1.4 ประธานกรรมการการเลือกตั้ง เป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง โดยให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีหน้าที่รับคำขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมือง ควบคุม ตรวจสอบการดำเนินงานของพรรคการเมือง และปฏิบัติงานให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้¹⁴

4.6.1.5 พรรคการเมืองที่ได้รับการจัดตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2541 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 จนถึงวันที่ 26 สิงหาคม 2546 มีพรรคการเมืองที่ได้รับการจัดตั้งจากนายทะเบียนพรรคการเมืองรวมทั้งสิ้น 74 พรรค¹⁵ คือ ปี พ.ศ. 2541 ได้แก่ พรรคไทยรักไทย พรรคก้าวหน้า พรรคสันติภาพ พรรคศรัทธาประชาชน พรรคมหาราชบุรีชัย พรรคแรงงานไทย พรรคชาตินิยม พรรคชีวิตใหม่ พรรคพลังประชาชน พรรคเกษตรเสรี พรรคคนขอบลัดหน้า (เกษตรมหาชน) พรรคชาติประชาชนไทย พรรคประชาธิปไตย และพรรคพลังมหาชน ปี พ.ศ. 2542 ได้แก่ พรรคชาติสามัคคี พรรคอำนาจประชาชน พรรคเสรีไท พรรคศศิกรไทย พรรคไทยก้าวหน้า พรรควิถีไทย (เอกราช) พรรคไทยธรรมาธิปไตย พรรคสังคมใหม่ พรรคเสรีประชาธิปไตย พรรคสังคมไทย พรรคไทยมั่นคง พรรคชาวไทย พรรคชีวิตที่ดีกว่า พรรคไทยช่วยไทย พรรคสยาม และพรรคธรรมรัฐ ปี พ.ศ. 2543 ได้แก่ พรรคเกษตรก้าวหน้า พรรคเพื่อฟ้าดิน (สหกรณ์) พรรคสังคมประชาธิปไตย พรรครักชาติ พรรคเกษตรกร พรรคพลังใหม่ พรรคไทยพัฒนา พรรคพลังสามัคคี พรรคไทยมหารัฐ พรรคประชาสังคม พรรคชวนาพัฒนาประเทศ พรรคแนวร่วมเกษตรกร พรรคพิทักษ์ไทย พรรคเผ่าไท พรรคถิ่นไทย พรรคนิคมมหาชน พรรคพัฒนาสังคม พรรคพลังเกษตรกร พรรคไทยสามัคคี พรรคชาวไร่ชาวนาไทย พรรครักสามัคคี พรรคชาติเกษตรกรไทย พรรคพลังไทยและพรรคสังคมประชาชน ปี พ.ศ. 2544 ได้แก่ พรรคพัฒนาไทย พรรคชาติประชาชน พรรคโบราณรักษ์ และพรรคไทยรวมพลัง ปี พ.ศ. 2545 ได้แก่ พรรครักษ์ถิ่นไทย พรรคนำไทย¹⁶ พรรคสังคมพัฒนา พรรคแผ่นดินไทย พรรคมวลชน พรรคความหวังใหม่ พรรคสร้างสรรค์ไทย พรรคไทยมหาชน พรรคไทเสรี พรรคแก้ปัญหาชาติ และพรรคเกษตรไทย ปี พ.ศ. 2546 ได้แก่ พรรคเสรีธรรม พรรคธัมมาธิปไตย พรรคชาติประชาชน พรรคไทยพิทักษ์ไทย และพรรคธรรมชาติไทย

¹⁴ อ้างแล้ว., มาตรา 6.

¹⁵ ข้อมูลจากสำนักกิจการพรรคการเมืองและการออกเสียงประชามติ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ณ วันที่ 15 กันยายน 2546.

¹⁶ ว่าที่ ร.ท. ปัญญา ไชยรัตนพาณิชย์ เป็นหัวหน้าพรรคนำไทย.

4.6.1.6 ลักษณะสำคัญของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 คือ การสนับสนุนทางการเงินและส่งเสริมพรรคการเมืองให้มีความเข้มแข็ง ดำเนินการได้ และได้รับการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมี 2 ลักษณะ คือ เงินบริจาคแก่พรรคการเมืองโดยผู้บริจาคทั่วไป และเงินสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐ สำหรับเงินสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 56 ได้บัญญัติว่า “ให้มีกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองในสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนและใช้จ่ายในการสนับสนุนพรรคการเมืองและการดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวกับการพัฒนาพรรคการเมืองตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด โดยกองทุนประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังต่อไปนี้

- (1) เงินที่ได้รับจากงบประมาณรายจ่าย
- (2) เงินค่าธรรมเนียมการสมัครรับเลือกตั้งตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา
- (3) เงินค่าปรับที่ได้รับจากการลงโทษผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้
- (4) เงินหรือทรัพย์สินที่พรรคการเมืองได้รับโดยฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้
- (5) เงินหรือทรัพย์สินที่ตกเป็นของกองทุนตามมาตรา 68
- (6) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้มอบให้เพื่อสมทบกองทุน
- (7) เงินดอกผลของกองทุน
- (8) เงินรายรับอื่น”

สำหรับการบริหารจัดการกองทุนเพื่อพัฒนาพรรคการเมือง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดสรรเงินสนับสนุนแก่พรรคการเมือง และควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินทุนหมุนเวียน¹⁷ ภายใต้คณะกรรมการกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมือง สำหรับลักษณะการสนับสนุนทางการเงินแก่พรรคการเมืองแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

- 1) ลักษณะแรกได้แก่ การสนับสนุนตามแผนงานและโครงการที่พรรคการเมืองจะต้องยื่นเพื่อขอรับการจัดสรรเงินงบประมาณประจำปีภายในเดือนสิงหาคมทุกปี โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้
  - (1) การจัดสรรตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ร้อยละ 35
  - (2) จัดสรรตามจำนวนคะแนนเสียงจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง ร้อยละ 30
  - (3) จัดสรรตามจำนวนสมาชิกพรรคการเมือง ร้อยละ 20
  - (4) จัดสรรตามจำนวนสาขาพรรคการเมือง ร้อยละ 15

¹⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541, มาตรา 75 วรรคแรก.

2) ลักษณะที่สอง ได้แก่ การสนับสนุนทางด้านค่าไปรษณียากร และค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ ประกอบด้วย ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์ ค่าน้ำประปา โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

(1) การสนับสนุนสำนักงานใหญ่ พิจารณาจากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวนคะแนนเสียงจากระบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง (Party List) และจำนวนสาขาพรรคการเมือง โดยจัดสรรในสัดส่วนที่เท่ากันที่จ่ายจริง

(2) การสนับสนุนสาขาพรรคการเมือง พิจารณาโดยใช้การเหมาจ่ายเป็นรายเดือน ตามเงื่อนไขและองค์ประกอบของสาขาพรรคการเมืองที่กำหนด

4.6.2 การยุบพรรคการเมือง

4.6.2.1 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการเลิกหรือยุบพรรคการเมืองไว้ในหมวด 4 และการรวมพรรคการเมืองไว้ใน หมวด 5 ดังนี้

มาตรา 65 พรรคการเมืองย่อมเลิกหรือยุบด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- (1) มีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับพรรคการเมือง
- (2) มีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึงสิบห้าคน
- (3) มีการยุบพรรคการเมืองไปรวมกับพรรคการเมืองอื่นตามหมวด 5
- (4) มีคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญยุบพรรคการเมือง
- (5) ไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา 25 มาตรา 26 มาตรา 29 มาตรา 35 หรือมาตรา 62

เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียนว่าพรรคการเมืองใดมีเหตุตามที่ระบุไว้ใน (1) (2) (3) หรือ (5) ให้ นายทะเบียนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ความปรากฏต่อนายทะเบียน เมื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า มีเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นกับพรรคการเมืองตามคำร้องของนายทะเบียน ให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งให้ยุบพรรคการเมืองนั้น

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองใดแล้วให้นายทะเบียนประกาศคำสั่งยุบพรรคการเมืองนั้นในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 66 เมื่อพรรคการเมืองกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ อาจถูกศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมือง

(1) กระทำการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการ ซึ่งมีได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

(2) กระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ

(3) การกระทำอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐหรือขัดต่อกฎหมาย หรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือ

(4) กระทำการฝ่าฝืนมาตรา 23 วรรคหนึ่ง มาตรา 52 หรือมาตรา 53

มาตรา 67 เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียน หรือเมื่อนายทะเบียนได้รับแจ้งจากคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองว่า พรรคการเมืองใดกระทำการตามมาตรา 66 ให้นายทะเบียนแจ้งต่ออัยการสูงสุดพร้อมด้วยหลักฐาน ถ้าอัยการสูงสุดเห็นสมควรก็ให้ยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองดังกล่าว ถ้าอัยการสูงสุดไม่ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ให้นายทะเบียนตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง โดยมีผู้แทนจากนายทะเบียนและผู้แทนจากอัยการสูงสุด เพื่อดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานแล้วส่งให้อัยการสูงสุด เพื่อยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญต่อไป ในกรณีที่คณะกรรมการดังกล่าวไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการดำเนินการยื่นคำร้องได้ ให้นายทะเบียนมีอำนาจยื่นคำร้องเอง

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองใดแล้ว ให้นายทะเบียนประกาศคำสั่งยุบพรรคการเมืองนั้นในราชกิจจานุเบกษา

หากนายทะเบียนเห็นสมควรจะให้ระงับการดำเนินการของพรรคการเมืองซึ่งกระทำการตามมาตรา 66 ให้นายทะเบียนแจ้งอัยการสูงสุดขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งระงับการกระทำดังกล่าวของพรรคการเมืองไว้เป็นการชั่วคราว

มาตรา 70 การรวมพรรคการเมืองอาจเป็นการรวมกันเพื่อจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองใหม่หรืออาจเป็นการรวมเข้าเป็นพรรคเดียวกับอีกพรรคการเมืองที่เป็นหลักก็ได้

มาตรา 71 ในกรณีที่การรวมพรรคการเมืองเป็นการรวมกันเพื่อจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองใหม่ ให้พรรคการเมืองที่จะรวมกันขอความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของแต่ละพรรคการเมือง

เมื่อที่ประชุมใหญ่ของแต่ละพรรคการเมืองเห็นชอบให้รวมกันแล้ว ให้หัวหน้าพรรคการเมือง และกรรมการบริหารพรรคการเมืองจำนวนพรรคการเมืองละสิบคนประชุมร่วมกันเพื่อทำการเกี่ยวกับพรรคการเมืองที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่ ดังนี้

- (1) กำหนดนโยบายพรรคการเมือง
- (2) กำหนดข้อบังคับพรรคการเมือง

เมื่อได้ดำเนินการตามวรรคสองแล้ว ให้ดำเนินการจัดให้มีการประชุมร่วมกันระหว่างสมาชิกของทุกพรรคการเมืองที่จะรวมกันเพื่อประชุมจัดตั้งพรรคการเมืองตามมาตรา 9 การเรียกประชุมจัดตั้งพรรคการเมืองแจ้งให้สมาชิกของพรรคการเมืองที่จะรวมกันทราบก่อนวันประชุมไม่น้อยกว่าเจ็ดวันและให้ดำเนินการต่อไปตามบทบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งพรรคการเมือง

มาตรา 72 เมื่อนายทะเบียนรับแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมืองตามมาตรา 71 แล้ว ให้นายทะเบียนดำเนินการตามมาตรา 65 วรรคสอง เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งให้พรรคการเมืองที่รวมเข้ากันเป็น

อันยุบไป โดยให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองเดิมเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองใหม่ที่จัดตั้งขึ้น หรือเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคการเมืองอื่นในกรณีที่อาจเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นได้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่นายทะเบียนพรรคการเมืองรับจดทะเบียนการ จัดตั้งพรรคการเมือง และสมาชิกพรรคการเมืองเดิมเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใหม่ที่จัดตั้งขึ้นและให้บรรดาทรัพย์สิน หนี้สิน สิทธิ และความรับผิดชอบของพรรคการเมืองเดิมโอนไปเป็นของพรรคการเมืองใหม่ตั้งแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่ง

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้นายทะเบียนประกาศคำสั่งการยุบและการรวมพรรคการเมืองในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 73 ในกรณีที่มีการรวมพรรคการเมืองเป็นการรวมพรรคการเมืองหนึ่งหรือหลายพรรคการเมืองเข้าเป็นพรรคการเมืองเดียวกันกับอีกพรรคการเมืองหนึ่งที่เป็นหลัก ให้พรรคการเมืองที่จะรวมกันขอความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของแต่ละพรรคการเมือง

เมื่อที่ประชุมใหญ่ของแต่ละพรรคการเมืองเห็นชอบให้รวมกันแล้ว ให้หัวหน้าพรรคการเมืองที่จะรวมกันทุกพรรคการเมืองร่วมกันแจ้งการรวมพรรคการเมืองต่อนายทะเบียน และให้ นายทะเบียนดำเนินการตามมาตรา 65 วรรคสอง เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งให้พรรคการเมืองที่รวมเข้ากับอีกพรรคการเมืองที่เป็นหลักนั้นยุบไปนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งและให้นำมาตรา 72 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่มีอำนาจยุบพรรคการเมืองตามบทบัญญัติของมาตรา 65 มาตรา 66 มาตรา 67 มาตรา 70 มาตรา 71 มาตรา 72 และมาตรา 73 ดังกล่าว

4.6.2.2 ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำสั่งยุบพรรคการเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 จนถึงปี พ.ศ. 2546 (ธันวาคม 2546) รวมทั้งสิ้น 55 พรรค คือ ปี พ.ศ. 2541 จำนวน 1 พรรค ได้แก่ รวมพรรคมวลชนเข้ากับพรรคความหวังใหม่ที่เป็นพรรคการเมืองหลัก ปี พ.ศ. 2542 จำนวน 4 พรรค ได้แก่ พรรคปฏิรูปพรรคมหาราษฎรธิปไตย พรรคชีวิตใหม่ และพรรคชาตินิยม ปี พ.ศ. 2543 จำนวน 4 พรรค ได้แก่ พรรคชาติสามัคคี พรรคไทยก้าวหน้า พรรคธรรมรัฐ และพรรครักชาติ ปี พ.ศ. 2544 จำนวน 18 พรรค ได้แก่ พรรคประชาสังคม พรรคไทยพัฒนา พรรคประชาธิปไตย พรรคแนวร่วมเกษตรกร พรรคพลังสามัคคี พรรคไทยสามัคคี พรรคชาติเกษตรกรไทย พรรครักสามัคคี พรรครามสยาม พรรคสังคมประชาชน พรรคพิทักษ์ไทย รวมพรรคเสรีธรรมเข้ากับพรรคไทยรักไทยที่เป็นพรรคการเมืองหลัก พรรคชาวไร่ชาวนาไทย พรรคศรัทธาประชาชน พรรคพลังเกษตรกร พรรคนิคมหาชน พรรคประชาชน และพรรคพัฒนาสังคม ปี พ.ศ. 2545 จำนวน 19 พรรค ได้แก่ พรรคถิ่นไทย พรรคเอกภาพ พรรคสังคมไทย พรรคสังคมใหม่ พรรคพลังไทย พรรคชาวนาพัฒนาประเทศ รวมพรรคความหวังใหม่เข้ากับพรรคไทยรักไทยที่เป็นพรรคการเมืองหลัก พรรคพลังใหม่ พรรคโบราณรักษ์ พรรคพัฒนาไทย พรรคสร้างสรรค์ไทย พรรคไทยรวม

พลัง พรรควิถึไทย พรรคเกษตรเสรี พรรคนำไทย พรรคชาติประชาชน พรรคเสรีไทย พรรคไทยมหารัฐ และพรรคไทยธรรมาธิปไตย และปี พ.ศ. 2546 จำนวน 9 พรรค ได้แก่ พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย พรรคไทยมหาชน พรรคแก้ปัญหาชาติ พรรคสันติภาพ พรรคพลังมหาชน พรรคสังคมพัฒนา พรรคไทยเสรี พรรคไท และพรรคเกษตรกร

4.6.2.3 จากสถิติการยุบพรรคการเมืองโดยคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว มีมูลเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองเรียงลำดับจากมากที่สุดไปน้อยที่สุดแสดงได้ ดังนี้

1) ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 29 ประกอบด้วย 22 พรรค ได้แก่ พรรคปฏิรูป พรรคทหารราษฎรธิปไตย พรรคชีวิตใหม่ พรรคชาตินิยม พรรคชาติสามัคคี พรรคไทยก้าวหน้า พรรคธรรมรัฐ พรรครักชาติ พรรคประชาสังคม พรรคไทยพัฒนา พรรคไทยสามัคคี พรรคชาติเกษตรกรไทย พรรครักสามัคคี พรรคสังคมประชาชน พรรคชาวไร่ชาวนาไทย พรรคพลังเกษตรกร พรรคพลังไทย พรรคโบราณรักษ์ พรรคไทยรวมพลัง พรรคน้ำไทย พรรคชาติประชาชน และพรรคไทยมหาชน

2) ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 35 ประกอบด้วย 9 พรรค ได้แก่ พรรคแนวร่วมเกษตรกร พรรคพลังสามัคคี พรรคพิทักษ์ไทย พรรคนิติมหาชน พรรคพัฒนาสังคม พรรคเอกภาพ พรรคสังคมไทย พรรคสังคมใหม่ และพรรคไทยมหารัฐ

3) ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคแรก (1) ประกอบด้วย 7 พรรค ได้แก่ พรรครามสยาม พรรคศรัทธาประชาชน พรรคถิ่นไทย พรรคสร้างสรรค์ไทย พรรคเสรีไท พรรคแก้ปัญหาชาติ และพรรคสังคมพัฒนา

4) ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 26 ประกอบด้วย 3 พรรค ได้แก่ พรรคพลังใหม่ พรรคธรรมมาธิปไตย และพรรคสังคมประชาธิปไตย

5) ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคแรก (3) ประกอบด้วย 3 พรรค ได้แก่ พรรคมวลชน พรรคเสรีธรรม และพรรคความหวังใหม่

6) ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 62 ประกอบด้วย 2 พรรค ได้แก่ พรรคประชาชนและพรรคสันติภาพ

7) ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 35 และมาตรา 62 ประกอบด้วย 2 พรรค ได้แก่ พรรคประชารัฐ และพรรควิถีไทย

8) ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 29 และมาตรา 35 ประกอบด้วย 2 พรรค ได้แก่ พรรคชานาพัฒนาประเทศ และพรรคพัฒนาไทย

9) ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 25 และมาตรา 26 ประกอบด้วย 2 พรรค ได้แก่ พรรคเกษตรเสรี และพรรคไทยเสรี

10) ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคแรก (5) ประกอบด้วย 2 พรรค ได้แก่ พรรคไท และพรรคเกษตรกร

11) ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 25 ประกอบด้วย 1 พรรค ได้แก่ พรรคพลังมหาชน

สรุปแล้ว การยุบพรรคการเมืองในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน พรรคการเมืองถูกยุบมีดังนี้

(1) คำสั่งคณะรัฐประหาร

(2) ประกาศของคณะปฏิวัติ

(3) คำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน

(4) คำสั่งศาลฎีกา

(5) คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญ

อนึ่ง คำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมืองที่ผ่านมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 จนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2546 ศาลรัฐธรรมนูญยังไม่เคยมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคแรก (2) ซึ่งบัญญัติว่า “มีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึงสิบห้าคน” และ (4) ซึ่งบัญญัติว่า “มีคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญยุบพรรคการเมือง” แต่ในอนาคตอาจมีได้กรณีพรรคชาติประชาไทย มีสมาชิกเหลือไม่ถึง 15 คน (เรื่องพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญที่ 8/2547 วันที่ 9 มีนาคม 2547) และกรณีมีคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญยุบพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคแรก (4) ซึ่งหมายถึง การกระทำของพรรคการเมืองตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 63 สำหรับ อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมือง จะได้นำข้อมูลจากบทที่ 2 บทที่ 3 และบทที่ 4 มาวิเคราะห์โดยจะกล่าวในบทต่อไป

บทที่ 5

วิเคราะห์อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมือง

การวิเคราะห์อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมือง ได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก การวิเคราะห์เปรียบเทียบพระราชบัญญัติพรรคการเมือง ประกอบด้วย การเปรียบเทียบระหว่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511 กับพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517 และการเปรียบเทียบระหว่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ส่วนที่สอง การวิเคราะห์ศาลรัฐธรรมนูญกับการยุบพรรคการเมือง ประกอบด้วย อำนาจศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ และอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไทย

5.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบพระราชบัญญัติพรรคการเมือง

5.1.1 การเปรียบเทียบระหว่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511 และพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517 ได้แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ การจัดตั้งและการจดทะเบียนพรรคการเมือง การดำเนินกิจการของพรรคการเมือง การสนับสนุนและข้อจำกัดหรือการควบคุมการเงินของพรรคการเมือง และการเลิกหรือยุบพรรคการเมือง

5.1.1.1 การจัดตั้งและการจดทะเบียนพรรคการเมือง

1) การจัดตั้งพรรคการเมืองแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก ตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 บัญญัติเกี่ยวกับคุณสมบัติของบุคคลที่ขอจัดตั้งพรรคการเมือง คือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 500 คนขึ้นไป หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 10 คนขึ้นไป ขอจัดตั้งพรรคการเมืองได้โดยขอจดทะเบียน ณ สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงมหาดไทย ในขณะที่ลักษณะที่สอง ตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511 และพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517 บัญญัติเกี่ยวกับคุณสมบัติของบุคคลที่ขอจัดตั้งพรรคการเมือง คือ ผู้มีสัญชาติไทย มีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ จำนวน 15 คนขึ้นไปเป็นคณะผู้ริเริ่มจัดตั้งพรรคการเมือง คณะผู้ริเริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองและสมาชิกพรรคการเมืองเมื่อรวมกันแล้วมีจำนวนเพียงพอตามที่กฎหมายพรรคการเมืองกำหนดไว้ กล่าวคือ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511 กำหนดไว้จำนวนไม่น้อยกว่า 500 คน ส่วนพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517 กำหนดไว้จำนวนไม่น้อยกว่า 1,000 คน โดยขอจดทะเบียนพรรคการเมืองต่อนายทะเบียนพรรคการเมืองที่กระทรวงมหาดไทย

2) กรณีนายทะเบียนพรการเมืองไม่ยอมจดทะเบียนพรการเมือง กฎหมายพรการเมืองทั้ง 3 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติพรการเมือง พ.ศ. 2498 พระราชบัญญัติพรการเมือง พ.ศ. 2511 และพระราชบัญญัติพรการเมือง พ.ศ. 2517 ได้บัญญัติให้ผู้จดทะเบียนพรการเมืองมีสิทธิยื่นคำร้องขอต่อศาลฎีกาได้ สำหรับพรการเมืองที่ได้รับการจดทะเบียนแล้วมีฐานะเป็นนิติบุคคล และให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

3) การจัดตั้งสาขาพรการเมือง พรการเมืองใดประสงค์จะตั้งสาขาพรการเมือง กฎหมายพรการเมืองทั้ง 3 ฉบับดังกล่าวได้บัญญัติให้พรการเมืองสามารถดำเนินการได้เช่นเดียวกัน

5.1.1.2 การดำเนินกิจการของพรการเมือง

พระราชบัญญัติพรการเมือง พ.ศ. 2498 ได้บัญญัติให้พรการเมืองมีสิทธิดำเนินกิจการของพรการเมืองและกิจการอื่นเพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดนโยบายของพรการเมือง ในขณะที่พระราชบัญญัติพรการเมือง พ.ศ. 2511 และพระราชบัญญัติพรการเมือง พ.ศ. 2517 ได้บัญญัติให้พรการเมืองมีคณะกรรมการอำนวยการ มีหน้าที่ดำเนินกิจการให้เป็นไปตามนโยบายพรการเมืองและนโยบายหรือข้อบังคับพรการเมืองต้องสอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

5.1.1.3 การสนับสนุนและข้อจำกัดหรือการควบคุมการเงินของพรการเมือง

1) การสนับสนุนการเงินของพรการเมือง พระราชบัญญัติพรการเมือง พ.ศ. 2498 ได้บัญญัติให้พรการเมืองมีสิทธิที่จะรับเงินค่าบำรุงจากสมาชิกเป็นรายเดือน ไม่เกินเดือนละ 100 บาทหรือครั้งเดียวไม่เกิน 5,000 บาท และค่าธรรมเนียมอื่นซึ่งเก็บครั้งเดียวไม่เกิน 100 บาท นอกจากนั้นพรการเมืองมีสิทธิจะรับเงินและทรัพย์สินซึ่งผู้มีสิทธิเลือกตั้งอุทิศให้ แต่ในขณะที่ทั้งพระราชบัญญัติพรการเมือง พ.ศ. 2511 และพระราชบัญญัติพรการเมือง พ.ศ. 2517 ไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับการสนับสนุนการเงินของพรการเมืองไว้

2) ข้อจำกัดหรือการควบคุมการเงินของพรการเมือง พระราชบัญญัติพรการเมือง พ.ศ. 2498 ไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับข้อจำกัดหรือการควบคุมการเงินของพรการเมืองไว้ แต่พระราชบัญญัติพรการเมือง พ.ศ. 2511 และพระราชบัญญัติพรการเมือง พ.ศ. 2517 ได้บัญญัติเกี่ยวกับข้อจำกัดหรือควบคุมการเงินของพรการเมืองไว้หลายกรณีด้วยกัน ได้แก่ ห้ามมิให้ผู้ใดให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดแก่พรการเมือง และขณะเดียวกันห้ามมิให้พรการเมืองใดรับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด ห้ามมิให้บุคคลต่างด้าวหรือผู้ไม่มีสัญชาติไทยเข้าเป็นสมาชิกหรือดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรการเมือง หรือร่วมกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในการดำเนินกิจการของพรการเมือง และห้ามมิให้ผู้ใดเป็นสมาชิกพรการเมืองในขณะเดียวกันเกินกว่า 1 พรรค เป็นต้น นอกจากนั้น พระราชบัญญัติ

พรรคการเมือง พ.ศ. 2517 ได้บัญญัติให้พรรคการเมืองต้องทำบัญชีรายรับ รายจ่าย และงบดุลอย่างน้อย 1 ครั้งในรอบ 12 เดือนด้วย

5.1.1.4 การเลิกหรือยุบพรรคการเมือง

1) สาเหตุและองค์กรที่ทำหน้าที่ยุบพรรคการเมือง การเลิกหรือยุบพรรคการเมืองที่เป็นสาเหตุปัจจัยหลักจะเน้นที่หลักความมั่นคงของรัฐทางการเมือง การปกครองและเศรษฐกิจ หากพรรคการเมืองมีลักษณะการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อความมั่นคงของรัฐดังกล่าว ศาลฎีกาเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดการเลิกหรือยุบพรรคการเมือง และนายทะเบียนพรรคการเมืองประกาศเพิกถอนการจดทะเบียนพรรคการเมืองในราชกิจจานุเบกษา กรณีการเลิกหรือยุบพรรคการเมืองดังกล่าวเป็นไปตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511 และพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517 นอกจากนี้ ยังมีเงื่อนไขอื่น ๆ อีกด้วย เช่น พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511 บัญญัติให้พรรคการเมืองต้องมีสมาชิกไม่ลดน้อยลงต่ำกว่า 500 คน และถ้าไม่มีสมาชิกของพรรคการเมืองได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไป 2 ครั้งติดต่อกัน และพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517 บัญญัติให้พรรคการเมืองต้องมีสมาชิกไม่ลดน้อยลงต่ำกว่า 1,000 คน เป็นต้น หากพรรคการเมืองต้องด้วยเงื่อนไขดังกล่าว ศาลจะมีคำสั่งให้เลิกหรือยุบพรรคการเมืองได้เช่นเดียวกัน

2) การดำเนินชำระบัญชีหลังการเลิกหรือยุบพรรคการเมือง คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินมีอำนาจหน้าที่เป็นผู้ชำระบัญชี เมื่อได้หักหนี้สินและค่าใช้จ่ายแล้ว ยังมีสินทรัพย์เหลืออยู่ ให้โอนให้แก่องค์กรสาธารณะกุศล ตามที่ระบุไว้ในข้อบังคับพรรคการเมือง แต่ถ้าไม่ได้ระบุไว้ในข้อบังคับพรรคการเมือง ให้สินทรัพย์ที่เหลือตกเป็นของรัฐ กรณีการดำเนินชำระบัญชีหลังการเลิกหรือยุบพรรคการเมืองดังกล่าวเป็นไปตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511 และพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517

การเปรียบเทียบพระราชบัญญัติพรกการเมือง

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
1.	การจัดตั้งและการจดทะเบียนพรก การเมือง	<p>1.1 ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่ 500 คนขึ้นไป หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป ตั้งพรกการเมืองได้โดยขอจดทะเบียนต่อสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงมหาดไทย (มาตรา 3)</p> <p>1.2 คำขอจดทะเบียนต้องมีชื่อของพรกการเมือง นโยบายสำนักงานใหญ่ ชื่อของหัวหน้าและเลขธิการพรกการเมือง และรายชื่อของผู้ตั้งพรกการเมือง (มาตรา 4)</p>	<p>1.1 ผู้มีสัญชาติไทย ไม่เป็นผู้แสดงการฝักใฝ่ในระบอบการปกครองอื่น ซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช มีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ ตั้งแต่ 15 คนขึ้นไปเป็นคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรกการเมือง เมื่อมีจำนวนผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกรวมกับจำนวนผู้เริ่มจัดตั้งพรกการเมืองแล้วไม่น้อยกว่า 500 คน ขอตั้งพรกการเมืองได้โดยขอจด</p>	<p>1.1 กฎหมายได้กำหนดคุณสมบัติคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรกการเมืองมีลักษณะเดียวกันกับพระราชบัญญัติพรกการเมือง พ.ศ. 2511 มาตรา 7 แต่มีข้อแตกต่างเกี่ยวกับจำนวนคนที่ขอตั้งพรกการเมือง โดยมีจำนวนผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกรวมกับจำนวนผู้เริ่มจัดตั้งพรกการเมืองไม่น้อยกว่า 1,000 คน (มาตรา 7)</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
		<p>1.3 พรกการเมืองตั้งสาขา พรกการเมืองได้ โดยแจ้งต่อ สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงมหาดไทย (มาตรา 5)</p> <p>1.4 เมื่อมีการเปลี่ยนแปลง รายการตามมาตรา 4 หรือมี การเลิกพรกการเมือง ให้นำ ข้อความที่เปลี่ยนแปลงหรือการ เลิกพรกการเมืองนั้นไปจด ทะเบียนภายใน 30 วัน (มาตรา 7)</p> <p>1.5 เมื่อสำนักงานปลัด กระทรวง กระทรวงมหาดไทย ได้รับคำขอจดทะเบียน ถ้าการ กำหนดนโยบาย หรือข้อความ ที่เปลี่ยนแปลงกำหนดนโยบาย</p>	<p>ทะเบียนต่อนายทะเบียน พรกการเมืองที่ กระทรวงมหาดไทย (มาตรา 7)</p> <p>1.2 การจัดตั้งพรกการเมือง ให้คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรก การเมืองทำหนังสือแจ้งต่อ นายทะเบียนตามแบบ พร้อม กับสำเนาหนังสือเชิญชวน จำนวน 3 ฉบับ เมื่อนายทะเบียนได้รับแจ้ง แล้ว เห็นว่า หนังสือเชิญ ชวนมีรายการครบถ้วน ไม่ ขัดต่อกฎหมายหรือความ สงบเรียบร้อยหรือศีลธรรม อันดีของประชาชน ให้นำ ทะเบียนออกหนังสือรับรอง</p>	<p>1.2 การจัดตั้งพรกการเมือง ให้คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรก การเมืองทำหนังสือแจ้งต่อ นายทะเบียนตามแบบพร้อม กับหนังสือเชิญชวน จำนวน 3 ฉบับ เมื่อนายทะเบียนได้รับแจ้ง แล้ว เห็นว่า หนังสือเชิญ ชวนมีรายการครบถ้วน ไม่ ขัดต่อกฎหมายหรือความ สงบเรียบร้อยหรือศีลธรรม อันดีของประชาชน หรือ วิถีทางการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยและคณะผู้เริ่ม จัดตั้งพรกการเมืองเป็นผู้มี คุณสมบัติและไม่มีลักษณะ ต้องห้าม และชื่อพรก</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
		<p>ของพรกการเมือง และ ข้อบังคับว่าด้วยวิธีการพรก การเมือง หรือข้อบังคับที่ได้ แก้ไขเพิ่มเติมนั้น ไม่ฝ่าฝืน บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายอันเกี่ยวกับความ สงบเรียบร้อย หรือศีลธรรม อันดีของประชาชน ให้รับจด ทะเบียนโดยพลัน และแจ้งให้ หัวหน้าพรกการเมืองทราบ เป็นหนังสือภายใน 7 วัน นับ แต่วันของจดทะเบียน (มาตรา 8)</p> <p>1.6 กรณีสำนักงานปลัด กระทรวง กระทรวงมหาดไทย ไม่ยอมจดทะเบียนผู้ขอจด ทะเบียนมีสิทธิยื่นคำร้องขอ</p>	<p>การจัดตั้งพรกการเมือง ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ ได้รับแจ้ง เมื่อได้รับหนังสือ รับรองแล้วให้มีสิทธิโฆษณา หนังสือเชิญชวนผู้เข้าเป็น สมาชิกพรกการเมืองและ ดำเนินการก่อตั้งพรก การเมืองได้หนังสือรับรองให้ ใช้ได้ 1 ปีนับแต่วันที่ออก หนังสือ</p> <p>ถ้านายทะเบียน เห็นว่า หนังสือเชิญชวนขัดต่อ กฎหมาย หรือความสงบ เรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน หรือผู้ลง ลายมือชื่อผู้ใดขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้าม ให้</p>	<p>การเมือง หรือภาพ เครื่องหมายพรกการเมืองไม่ ซ้ำ หรือพ้อง หรือมีลักษณะ คล้ายคลึงกับชื่อพรก การเมือง หรือภาพ เครื่องหมายพรกการเมือง ของคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรก การเมืองอื่นที่ได้แจ้งไว้ หรือ ของพรกการเมืองอื่นที่ได้ จดทะเบียนไว้ก่อนแล้ว ให้ นายทะเบียนออกหนังสือ รับรองการแจ้งให้คณะผู้เริ่ม จัดตั้งพรกการเมืองภายใน 15 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง เมื่อได้รับหนังสือรับรองแล้ว ให้มีสิทธิโฆษณาหนังสือเชิญ ชวนผู้เข้าเป็นสมาชิกพรก</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรครการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
		<p>เพื่อให้ศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ขาดว่าการไม่ยอมจดทะเบียนเป็นไปโดยมิชอบ และขอให้สั่งให้จดทะเบียน โดยคำร้องดังกล่าวให้ยื่นต่อศาลแพ่ง เมื่อศาลฎีกาได้วินิจฉัยชี้ขาดอย่างไรแล้ว ให้ส่งสำเนาแจ้งสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงมหาดไทย ปฏิบัติ</p> <p>(มาตรา 9)</p> <p>1.7 กรณีที่สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงมหาดไทยได้จดทะเบียนพรครการเมือง รายการที่เปลี่ยนแปลงหรือการเลิกพรครการเมือง ให้ประกาศข้อความนั้นในราชกิจจานุเบกษา</p> <p>(มาตรา 10)</p>	<p>นายทะเบียนสั่งไม่รับแจ้งและแจ้งเหตุผลให้ผู้เริ่มจัดตั้งพรครการเมืองทราบ แต่ถ้านายทะเบียนเห็นว่า หนังสือเชิญชวนมีรายการไม่ครบถ้วน หรือมีข้อความไม่ชัดเจน หรือบกพร่องซึ่งอาจแก้ไขได้ ให้แจ้งคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรครการเมืองแก้ไขภายใน 7 วันนับแต่วันที่ได้รับการแจ้ง เมื่อมีการแก้ไขถูกต้องแล้ว ให้นายทะเบียนออกหนังสือรับรองให้ภายใน 15 วันนับแต่วันที่ได้แก้ไข ถ้าไม่แก้ไขให้ถูกต้องภายในระยะเวลาดังกล่าวให้นายทะเบียนสั่งไม่รับแจ้งทันที และแจ้งเป็น</p>	<p>การเมือง และดำเนินการก่อตั้งพรครการเมืองได้</p> <p>หนังสือรับรองให้ใช้ได้ 1 ปีนับแต่วันที่ออกหนังสือกรณีที่นายทะเบียนเห็นว่าหนังสือเชิญชวนขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตย หรือผู้เริ่มจัดตั้งพรครการเมืองผู้ใดขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้าม และผู้เริ่มจัดตั้งพรครการเมืองที่เหลือ มีจำนวนไม่ถึง 15 คน หรือชื่อพรครการเมืองหรือภาพเครื่องหมายพรครการเมือง</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
			<p>หนังสือพร้อมเหตุผลไปยัง คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรค การเมืองภายใน 15 วันนับ แต่วันที่สั่งไม่รับแจ้ง (มาตรา 8)</p> <p>1.3 กรณีที่นายทะเบียนไม่ รับรองการแจ้ง คณะผู้เริ่ม จัดตั้งพรรคการเมืองมีสิทธิ ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อ วินิจฉัยชี้ขาดว่า การไม่ยอม รับรองการแจ้งเป็นไปโดยมิ ชอบและขอให้สั่งให้รับรอง การแจ้งโดยยื่นต่อศาลแพ่ง ภายใน 30 วันนับแต่วันที่ ได้รับหนังสือไม่รับรองการ แจ้งจากนายทะเบียน (มาตรา 9)</p>	<p>ซ้ำหรือฟ้องหรือมีลักษณะ คล้ายคลึงกับชื่อพรรค การเมืองหรือภาพเครื่องหมาย พรรคการเมืองของ พรรคการเมืองอื่นที่ได้แจ้งต่อ นายทะเบียนหรือจดทะเบียน พรรคการเมืองไว้ก่อนแล้ว ให้นายทะเบียนสั่งไม่รับแจ้ง และบอกกล่าวเป็นหนังสือ พร้อมทั้งเหตุผลที่สั่งไม่รับ แจ้งไปยังคณะผู้เริ่มจัดตั้ง พรรคการเมืองภายใน 15 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง (มาตรา 8 มาตรา 9 มาตรา 10)</p> <p>1.3 กรณีที่นายทะเบียน เห็นว่า หนังสือเชิญชวนมี</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
			<p>1.4 การขอจดทะเบียนพรกการเมือง ให้คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรกการเมืองลงลายมือชื่อขึ้นคำขอต่อนายทะเบียนตามแบบภายใน 1 ปีนับแต่วันที่ได้รับหนังสือรับรองการแจ้งหรือวันที่ศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ขาดให้นายทะเบียนรับรองการแจ้ง พร้อมกับสำเนาข้อบังคับ นโยบายและวิธีดำเนินการของพรกการเมืองอย่างละ 3 ฉบับ (มาตรา 10)</p> <p>1.5 เมื่อนายทะเบียนได้รับคำขอจดทะเบียนพรกการเมืองแล้ว เห็นว่า คำขอถูกต้อง ให้นายทะเบียนจด</p>	<p>รายการไม่ครบถ้วน หรือมีข้อความไม่ชัดเจน หรือบกพร่อง ให้นายทะเบียนบอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรกการเมืองภายใน 7 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งเพื่อให้ดำเนินการแก้ไขภายใน 7 วันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือบอกกล่าว</p> <p>เมื่อมีการแก้ไขถูกต้องแล้ว ให้นายทะเบียนออกหนังสือรับรองให้ภายใน 15 วันนับแต่วันที่ได้แก้ไข ถ้าไม่แก้ไขให้ถูกต้องภายในระยะเวลาดังกล่าว ให้นายทะเบียนสั่งไม่รับแจ้งทันที</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
			<p>ทะเบียนพรกการเมืองและแจ้งเป็นหนังสือให้หัวหน้าพรกการเมืองทราบภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับคำขอจดทะเบียนพรกการเมือง (มาตรา 12)</p> <p>1.6 กรณีนายทะเบียนไม่ยอมจดทะเบียนพรกการเมืองให้นายทะเบียนแจ้งเป็นหนังสือให้แก่คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรกการเมืองทราบโดยเร็วแต่ไม่ช้ากว่า 60 วันนับแต่วันที่ได้รับคำขอจดทะเบียนคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรกการเมืองมีสิทธิยื่นคำร้องขอเพื่อให้ศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ขาดว่าการไม่ยอมรับจดทะเบียน</p>	<p>และบอกกล่าวเป็นหนังสือพร้อมทั้งเหตุผลไปยังคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรกการเมืองภายใน 15 วันนับแต่วันที่ส่งไม่รับแจ้ง (มาตรา 11)</p> <p>1.4 กรณีนายทะเบียนเห็นว่าชื่อพรกการเมืองหรือภาพเครื่องหมายพรกการเมืองของคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรกการเมืองซ้ำหรือพ้องหรือมีลักษณะคล้ายคลึงกับชื่อพรกการเมือง หรือภาพเครื่องหมายพรกการเมืองของคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรกการเมืองอื่นที่ได้แจ้งไว้ในวันเดียวกันให้นายทะเบียน</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
			<p>พรกการเมืองเป็นไปมิชอบและขอให้สั่งให้รับจดทะเบียน โดยให้ยื่นต่อศาลแพ่งภายใน 60 วันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งการไม่รับจดทะเบียน (มาตรา 13)</p> <p>1.7 พรกการเมืองที่ได้จดทะเบียนแล้วมีฐานะเป็นนิติบุคคล และให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา (มาตรา 14)</p> <p>1.8 พรกการเมืองใดประสงค์จะตั้งสาขาพรกการเมือง ให้หัวหน้าพรกการเมืองแจ้งต่อนายทะเบียนเมื่อนายทะเบียนได้รับแจ้งแล้ว ให้บันทึกการตั้งสาขา</p>	<p>ดำเนินการมีหนังสือบอกกล่าวไปยังคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรกการเมืองที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้ทำความตกลงกัน หากไม่ยอมตกลงกันหรือตกลงกันไม่ได้ให้นายทะเบียนพิจารณารับแจ้งจากคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรกการเมืองที่เห็นว่ามีสิทธิที่จะใช้ชื่อหรือภาพเครื่องหมายพรกการเมืองนั้นดีกว่า โดยพิจารณาตามหลักเกณฑ์จากจำนวนผู้เริ่มจัดตั้งพรกการเมืองซึ่งเคยได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่าพรกการเมืองใดมากกว่า ย่อมมีสิทธิดีกว่า (มาตรา 12)</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
			<p>พรกการเมืองนั้นลงใน ทะเบียนการจัดตั้งพรรค และ ให้ออกหนังสือรับรองการ แจ้งนั้นด้วย และสาขาพรรค การเมือง มีหน้าที่ดำเนินการ ให้เป็นไปตามนโยบายของ พรรคการเมืองตามที่ได้รับ มอบหมาย (มาตรา 16 และมาตรา 17)</p> <p>1.9 เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงใน รายการให้ผิดไปจากที่ได้ระบุ ไว้ในรายการของคำขอจด ทะเบียนพรรคการเมือง ให้ หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้ง การเปลี่ยนแปลงต่อนาย ทะเบียนภายใน 30 วันนับ แต่วันที่ได้มีการเปลี่ยนแปลง</p>	<p>1.5 คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรค การเมือง เห็นว่า คำวินิจฉัย ของนายทะเบียนตามมาตรา 12 ไม่ถูกต้อง หรือกรณีนาย ทะเบียนสั่งไม่รับแจ้งตาม มาตรา 10 หรือมาตรา 11 คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรค การเมืองมีสิทธิยื่นคำร้องต่อ ศาลฎีกาให้วินิจฉัยชี้ขาด โดยยื่นต่อศาลแพ่งภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับคำบอก กล่าว (มาตรา 13 และมาตรา 14)</p> <p>1.6 การขอจดทะเบียนพรรค การเมือง ให้คณะผู้เริ่มจัดตั้ง ยื่นคำขอจดทะเบียนพรรค การเมืองต่อนายทะเบียนตาม</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
			<p>การเปลี่ยนแปลงรายการจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้รับแจ้งการยอมรับการเปลี่ยนแปลงจากนายทะเบียนการแก้ไขรายการให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา (มาตรา 18)</p>	<p>แบบภายใน 1 ปีนับแต่วันที่ได้รับหนังสือรับรองการแจ้งพร้อมทั้งสำเนาข้อบังคับพรรค แนวนโยบาย และวิธีดำเนินการของพรรคการเมือง อย่างละ 3 ฉบับ และทะเบียนรายชื่อสมาชิกพรรคการเมืองในวาระเริ่มแรกตามแบบที่นายทะเบียนกำหนดอย่างน้อย 1,000 คน (มาตรา 15)</p> <p>1.7 เมื่อนายทะเบียนได้รับคำขอจดทะเบียนพรรคการเมืองแล้ว เห็นว่า คำขอถูกต้อง ข้อบังคับมีรายการครบถ้วน ผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกมี</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
				<p>คุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม และจำนวนถูกต้องให้นายทะเบียนจดทะเบียนพรกการเมือง และแจ้งเป็นหนังสือให้หัวหน้าพรกการเมืองทราบภายใน 30 วันนับแต่วันที่รับคำขอจดทะเบียนพรกการเมือง (มาตรา 17)</p> <p>1.8 กรณีนายทะเบียนไม่รับจดทะเบียนพรกการเมืองให้นายทะเบียนแจ้งเป็นหนังสือให้คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรกการเมืองทราบโดยเร็วแต่ต้องไม่ช้ากว่า 30 วันนับแต่วันที่รับคำขอจดทะเบียน คณะผู้เริ่มจัดตั้ง</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
				<p>พรกการเมืองมีสิทธิยื่นคำ ขอเพื่อให้ศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ ขาดว่า การไม่ยอมรับจด ทะเบียนพรกการเมือง เป็นไปโดยมิชอบ และขอให้ สั่งให้รับจดทะเบียน โดยให้ ยื่นต่อศาลแพ่งภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือ แจ้งการไม่รับจดทะเบียน (มาตรา 18)</p> <p>1.9 พรกการเมืองที่ได้จด ทะเบียนแล้วเป็นนิติบุคคล และให้ประกาศในราชกิจจา นุเบกษา (มาตรา 19)</p> <p>1.10 พรกการเมืองใด ประสงค์จะตั้งสาขาพรกการ</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
				<p>เมืองให้หัวหน้าพรรค การเมืองแจ้งต่อนายทะเบียน เมื่อนายทะเบียนได้รับแจ้ง แล้วให้บันทึกการตั้งสาขา พรรคการเมืองนั้นลงใน ทะเบียนการตั้งพรรค การเมือง และให้ออกหนังสือ รับรองการแจ้งภายใน 15 วันนับแต่วันรับแจ้ง เมื่อ ได้รับหนังสือรับรองการแจ้ง แล้ว ให้สาขาพรรคการเมือง ดำเนินได้</p> <p>(มาตรา 21)</p> <p>1.11 เมื่อมีการเปลี่ยนแปลง ข้อบังคับ นโยบายและ วิธีดำเนินการของพรรค การเมือง หรือรายการที่ขึ้น</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
				ไว้ในการจดทะเบียนหรือ รายละเอียดที่แจ้งไว้ ให้ หัวหน้าพรกการเมืองแจ้ง การเปลี่ยนแปลงนั้นเป็น หนังสือต่อนายทะเบียน ภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้ มีการเปลี่ยนแปลง การ เปลี่ยนแปลงจะสมบูรณ์ ต่อเมื่อได้รับแจ้งการยอมรับ การเปลี่ยนแปลงของนาย ทะเบียน การแก้ไขรายการ ให้ประกาศในราชกิจจา นุเบกษา (มาตรา 22)	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรครการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
2.	การดำเนินกิจการของพรครการเมือง	<p>2.1 พรครการเมืองมีสิทธิ ดำเนินกิจการของพรคร การเมืองและกิจการอื่นเพื่อให้ เป็นไปตามกำหนดนโยบายของ พรครการเมือง (มาตรา 11)</p> <p>2.2 พรครการเมืองอาจเป็น โจทก์ เป็นจำเลย หรือ ดำเนินคดีอย่างอื่นในศาลใน นามของพรครการเมืองในทาง แพ่งได้ โดยให้หัวหน้าพรคร การเมืองเป็นผู้แทนของพรคร การเมือง (มาตรา 12)</p>	<p>2.1 พรครการเมืองมี คณะกรรมการอำนาจการ มี หน้าที่ดำเนินกิจการให้ เป็นไปตามนโยบายพรคร การเมืองโดยคณะกรรมการ อำนาจการเป็นผู้แทนของ พรครการเมือง (มาตรา 19)</p> <p>2.2 เมื่อคณะกรรมการ อำนาจการ หรือกรรมการ อำนาจการ กระทำการใด ๆ ฝ่าฝืนนโยบายหรือข้อบังคับ ของพรครการเมืองอันอาจ เป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญ หรือเป็น</p>	<p>2.1 พรครการเมืองมี คณะกรรมการอำนาจการ มี หน้าที่ดำเนินกิจการให้ เป็นไปตามนโยบายพรคร การเมือง โดยคณะกรรมการ อำนาจการเป็นผู้แทนของ พรครการเมือง (มาตรา 23)</p> <p>2.2 เมื่อคณะกรรมการ อำนาจการหรือกรรมการ อำนาจการ กระทำการใด ๆ ฝ่าฝืนนโยบายหรือข้อบังคับ ของพรครการเมืองอันอาจ เป็นปฏิปักษ์ต่อวิถีทาง การปกครองระบอบ ประชาธิปไตยตามที่บัญญัติ ไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือเป็น</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
			<p>ภัยต่อเศรษฐกิจแห่งชาติ ความมั่นคงของประเทศ หรือขัดต่อความสงบ เรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน นายทะเบียน มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้ คณะกรรมการอำนาจการ หรือกรรมการอำนาจการนั้น ระงับหรือจัดการแก้ไขการ กระทำนั้นภายในระยะเวลาที่ นายทะเบียนกำหนด ถ้า คณะกรรมการอำนาจการทั้ง คณะหรือบางคนไม่ปฏิบัติ ตามคำสั่งดังกล่าว นาย ทะเบียนมีอำนาจสั่งให้ กรรมการอำนาจการทั้งคณะ หรือเป็นรายบุคคลออกจาก</p>	<p>ภัยต่อเศรษฐกิจแห่งชาติ หรือความมั่นคงของประเทศ หรือขัดต่อความสงบ เรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน นายทะเบียน มีอำนาจเตือนเป็นหนังสือให้ คณะกรรมการอำนาจการ หรือกรรมการอำนาจการนั้น ระงับหรือจัดการแก้ไขการ กระทำนั้น ภายในระยะเวลา ที่นายทะเบียนกำหนด ถ้า คณะกรรมการอำนาจการทั้ง คณะหรือบางคนไม่ปฏิบัติ ตามคำสั่งดังกล่าว นาย ทะเบียนมีอำนาจยื่นคำร้อง ต่อศาลฎีกาพิจารณาชี้ขาด กรณีศาลฎีกามีคำสั่งให้</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
			ตำแหน่งได้ และกรรมการ อำนวยการนั้นไม่มีสิทธิเป็น กรรมการอำนวยการอื่น เว้น แต่พ้นกำหนด 3 ปีนับแต่ วันที่ถูกนายทะเบียนสั่งให้ ออกจากตำแหน่ง (มาตรา 20)	คณะกรรมการอำนวยการทั้ง คณะหรือบางคนออกจาก ตำแหน่ง กรรมการ อำนวยการนั้นไม่มีสิทธิเป็น กรรมการอื่น เว้นแต่พ้น กำหนด 2 ปี นับแต่วันที่ ศาลฎีกาสั่งให้ออกจาก ตำแหน่ง (มาตรา 24)	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรครการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
3.	<p>การสนับสนุนและข้อจำกัดหรือการควบคุมการเงินของพรครการเมือง</p> <p>3.1 การสนับสนุนการเงินของพรครการเมือง</p>	<p>3.1.1 พรครการเมืองมีสิทธิที่จะรับเงินค่าบำรุงจากสมาชิกเป็นรายเดือนไม่เกินเดือนละ 100 บาท หรือครั้งเดียวไม่เกิน 5,000 บาท และค่าธรรมเนียมอื่นซึ่งเก็บครั้งเดียวไม่เกิน 100 บาท</p> <p>(มาตรา 11 (1))</p> <p>3.1.2 พรครการเมืองมีสิทธิที่จะรับเงินและทรัพย์สินซึ่งผู้มีสิทธิเลือกตั้งอุทิศให้</p> <p>(มาตรา 11 (2))</p> <p>3.1.3 พรครการเมืองมีสิทธิที่จะได้มาซึ่งสถานที่สำหรับตั้งสำนักงานแห่งใหญ่และสำนักงานสาขาและเครื่องมือ</p>	ไม่ได้บัญญัติไว้	ไม่ได้บัญญัติไว้	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
	3.2 ข้อจำกัดหรือการควบคุมการเงิน ของพรกการเมือง	<p>เครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับการ ดำเนินกิจการของพรก การเมือง (มาตรา 11 (3)) ไม่ได้บัญญัติไว้</p>	<p>3.2.1 ห้ามมิให้ผู้ใดให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่น ใดแก่พรกการเมือง (มาตรา 21)</p> <p>3.2.2 ห้ามมิให้พรก การเมืองได้รับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดจากผู้ใด ผู้หนึ่ง (มาตรา 22)</p> <p>3.2.3 ห้ามมิให้พรก การเมืองใด รับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่น จากบุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติ</p>	<p>3.2.1 คณะกรรมการ อำนวยการมีหน้าที่จัดให้มี บัญชีเกี่ยวกับฐานะการเงิน ของพรกการเมืองให้ถูกต้อง ตามที่เป็นจริง (มาตรา 25)</p> <p>3.2.2 ห้ามมิให้ผู้ใดให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่น ใดแก่พรกการเมือง (มาตรา 26)</p> <p>3.2.3 ห้ามมิให้พรก การเมืองใดรับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดจากผู้ใด</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
			<p>ไทย นิติบุคคลตามกฎหมายต่างประเทศที่มาประกอบธุรกิจหรือจดทะเบียนสาขาอยู่ในประเทศไทย นิติบุคคลที่จดทะเบียนในประเทศไทย ซึ่งมีบุคคลต่างด้าวมีทุนหรือจำนวนผู้ถือหุ้นเกินกว่าร้อยละ 25 และนิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ดำเนินการเพื่อประโยชน์ของบุคคลต่างด้าว หรือมีผู้จัดการหรือกรรมการเป็นบุคคลต่างด้าว (มาตรา 23 (1) (2) (3) (4))</p> <p>3.2.4 ห้ามมิให้พรรคการเมืองได้รับบุคคลต่างด้าวเข้าเป็นสมาชิกหรือดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรรค</p>	<p>(มาตรา 27)</p> <p>3.2.4 ห้ามมิให้พรรคการเมืองได้รับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดจากบุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทย</p> <p>นิติบุคคลตามกฎหมายต่างประเทศ ที่มาประกอบธุรกิจหรือจดทะเบียนสาขาอยู่ในประเทศไทย นิติบุคคลที่จดทะเบียนในประเทศไทย ซึ่งมีบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย มีทุนหรือเป็นผู้ถือหุ้นเกินกว่าร้อยละ 25 และนิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ดำเนินการเพื่อประโยชน์ของบุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทย หรือมีผู้จัดการหรือกรรมการ</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
			<p>การเมืองหรือยอมให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ของพรกการเมือง (มาตรา 24)</p> <p>3.2.5 ห้ามมิให้บุคคลต่างด้าวเข้าเป็นสมาชิกหรือดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรกการเมือง หรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมในการดำเนินกิจการของพรกการเมือง (มาตรา 25)</p> <p>3.2.6 ห้ามมิให้ผู้ใดเป็นสมาชิกพรกการเมืองในขณะเดียวกันเกินกว่า 1 พรก (มาตรา 26)</p>	<p>เป็นบุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทย (มาตรา 28 (1) (2) (3) (4))</p> <p>3.2.5 ห้ามมิให้พรกการเมืองได้รับบุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทยเข้าเป็นสมาชิกหรือดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรกการเมือง หรือยอมให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ของพรกการเมือง (มาตรา 29)</p> <p>3.2.6 ห้ามมิให้ผู้ไม่มีสัญชาติไทยเข้าเป็นสมาชิกหรือดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรกการเมือง หรือร่วมกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในการ</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
			<p>3.2.7 ห้ามมิให้ผู้ใดใช้ชื่อหรือถ้อยคำในประการที่น่าจะทำให้ประชาชนเข้าใจว่าเป็นพรกการเมือง หรือใช้ชื่อที่มีอักษรไทยประกอบว่า “พรกการเมือง” หรืออักษรต่างประเทศซึ่งแปลหรืออ่านว่า “พรกการเมือง” ในดวงตราป้ายชื่อ จดหมาย ใบแจ้งความ หรือเอกสารอย่างอื่น โดยมีได้เป็นพรกการเมือง เว้นแต่เป็นการใช้ในการขอจัดตั้งหรือจดทะเบียนพรกการเมือง (มาตรา 27)</p>	<p>ดำเนินกิจการของพรกการเมือง (มาตรา 30)</p> <p>3.2.7 ห้ามมิให้ผู้ใดเป็นสมาชิกพรกการเมืองในขณะเดียวกันเกินกว่า 1 พรก (มาตรา 31)</p> <p>3.2.8 ห้ามมิให้ผู้ใดใช้ชื่อหรือถ้อยคำในประการที่น่าจะทำให้ประชาชนเข้าใจว่าเป็นพรกการเมือง หรือใช้ชื่อที่มีอักษรไทยประกอบว่า “พรกการเมือง” หรืออักษรต่างประเทศซึ่งแปลหรืออ่านว่า “พรกการเมือง” ในดวงตราป้าย</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรครการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
			<p>3.2.8 นายทะเบียนมีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้กรรมการ อำนวยการ ผู้ดำเนินการ ผู้ปฏิบัติงาน หรือสมาชิก ของพรครการเมืองหรือ บุคคลซึ่งเกี่ยวข้องในกิจการ ของพรครการเมืองชี้แจง ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกิจการ ของพรครการเมือง หรือให้ ส่งเอกสารเกี่ยวกับการ ดำเนินงาน หรือรายงานการ ประชุมของพรครการเมือง เพื่อการสอบสวนเท่าที่จำเป็นได้ตามที่เห็นสมควร (มาตรา 28)</p>	<p>ชื่อ จดหมาย ใบแจ้งความ หรือเอกสารอย่างอื่น โดย มิได้เป็นพรครการเมือง เว้น แต่เป็นการใช้ในการขอจัดตั้ง หรือจดทะเบียนพรคร การเมือง ภายใน 30 วันนับ แต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้ บังคับ (มาตรา 32)</p> <p>3.2.9 พรครการเมืองต้องทำ บัญชีรายรับรายจ่ายและงบ ดุล อย่างน้อย 1 ครั้งในรอบ 12 เดือน (มาตรา 33)</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
4.	<p>การเลิกหรือยุบพรกการเมือง</p> <p>4.1 เหตุที่ทำให้พรกการเมืองเลิกหรือถูกยุบ</p>	<p>พรกการเมืองใดกระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติ มาตรา 35 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2495 กระทำการฝ่าฝืนบทกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ละเว้นไม่จดทะเบียนให้ถูกต้องตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้หรือกระทำการฝ่าฝืน มาตรา 11 พรกการเมืองนั้นจะถูกเพิกถอนการจดทะเบียนพรกการเมือง (มาตรา 13 (1) (2) (3) (4))</p>	<p>4.1.1 พรกการเมืองย่อมเลิกเมื่อมีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับของพรกการเมือง มีจำนวนสมาชิกลดน้อยลงต่ำกว่า 500 คน มีคำสั่งศาลสั่งเพิกถอนการจดทะเบียนพรกการเมืองและไม่มีสมาชิกของพรกการเมืองได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไป 2 ครั้ง ติดต่อกัน (มาตรา 29)</p> <p>4.1.2 พรกการเมืองใดกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ อาจถูกศาลสั่งเพิก</p>	<p>4.1.1 พรกการเมืองย่อมเลิกเมื่อมีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับของพรกการเมือง มีจำนวนสมาชิกลดน้อยลงต่ำกว่า 1,000 คน มีคำสั่งศาลสั่งเลิกพรกการเมือง (มาตรา 34 (1) (2) (3))</p> <p>4.1.2 พรกการเมืองกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ อาจถูกศาลสั่งยุบ</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
	4.2 กระบวนการยุบเลิกพรกการเมือง	4.2.1 พนักงานอัยการจะร้องต่อศาลขอให้สั่งให้เพิกถอนการจดทะเบียนพรกการเมืองนั้น	ถอนการจดทะเบียนพรกการเมืองได้ คือ กระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กระทำการอันอาจเป็นภัยต่อเศรษฐกิจแห่งชาติ หรือความมั่นคงของประเทศ กระทำการฝ่าฝืนมาตรา 22 มาตรา 23 มาตรา 25 (มาตรา 30 (1) (2) (3))	เลิกพรกการเมืองได้ คือ กระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ กระทำการอันอาจเป็นภัยต่อเศรษฐกิจแห่งชาติ หรือความมั่นคงของประเทศ กระทำการฝ่าฝืน มาตรา 27 มาตรา 28 หรือมาตรา 29 (มาตรา 35 (1) (2) (3))	
			4.2.1 เมื่อนายทะเบียนเห็นว่าพรกการเมืองใดกระทำการตามมาตรา 30 ให้แจ้งต่อ	4.2.1 เมื่อปรากฏก่อนายทะเบียนว่า พรกการเมืองใดกระทำการตาม มาตรา	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรครการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
		<p>เสียก็ได้ และถ้าศาลเห็นว่า พรครการเมืองกระทำการตาม มาตรา 13 (1) (2) (3) หรือ (4) ให้ศาลสั่งเพิกถอนการจดทะเบียนพรครเมืองนั้น และให้สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงมหาดไทย ประกาศการเพิกถอนการจดทะเบียนพรครเมืองในราชกิจจานุเบกษา (มาตรา 13 วรรคสองและ วรรคท้าย)</p> <p>4.2.2 หัวหน้าพรครเมือง หรือเลขาธิการพรครเมือง เป็นตัวแทนของพรครเมือง ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (มาตรา 14)</p>	<p>กรมอัยการพร้อมด้วย หลักฐาน ถ้าอธิบดีกรมอัยการเห็นสมควรจะเพิกถอน ให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย เมื่อศาลฎีกาสั่งเพิกถอนการจดทะเบียนพรครเมือง ให้นายทะเบียนประกาศการเพิกถอนการจดทะเบียนในราชกิจจานุเบกษา ในการปฏิบัติการ อธิบดีกรมอัยการจะดำเนินการสอบสวนก็ได้ โดยให้อธิบดีกรมอัยการหรือ อัยการซึ่งได้รับมอบหมายมีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ วิอาญา (มาตรา 31 และมาตรา 32)</p>	<p>35 หรือได้รับแจ้งจาก คณะกรรมการอำนวยการของพรครเมืองว่า พรครการเมืองใดกระทำการตาม มาตรา 35 ให้แจ้งต่ออธิบดีกรมอัยการพร้อมด้วย หลักฐาน ถ้าอธิบดีกรมอัยการเห็นสมควรให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา ให้ศาลฎีกาพิจารณาโดยมิชักช้าแล้ว วินิจฉัยชี้ขาดโดยทำเป็นคำสั่ง เมื่อศาลฎีกามีคำสั่งยุบพรครเมืองใดแล้ว ให้ นายทะเบียนประกาศคำสั่งในราชกิจจานุเบกษา (มาตรา 36)</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
	4.3 การดำเนินชำระบัญชีหลังการเลิก หรือยุบพรกการเมือง	กรณีเลิกพรกการเมืองหรือ พรกการเมืองถูกเพิกถอนการ จดทะเบียนคณะกรรมการจด ทะเบียน คณะกรรมการตรวจ เงินแผ่นดินมีอำนาจชำระบัญชี และสินทรัพย์ที่เหลือให้ออนไป ให้แก่องค์การสาธารณกุศล	4.2.2 กรณีที่พรกการเมือง เลิกตามมาตรา 29 (1) (2)หรือ (4) ให้หัวหน้าพรก การเมืองแจ้งต่อนายทะเบียน ภายใน 7 วันนับแต่วันที่ พรกการเมืองเลิก และให้ นายทะเบียนประกาศการเพิก ถอนการจดทะเบียนในราช กิจจานุเบกษา (มาตรา 33) กรณีพรกการเมืองเลิก ตามมาตรา 29 คณะกรรม การตรวจเงินแผ่นดินเป็น ผู้สอบบัญชี มีอำนาจ ดำเนินการชำระบัญชี เมื่อ ได้หักหนี้สินและค่าใช้จ่าย แล้วยังมีสินทรัพย์เหลืออยู่	4.2.2 กรณีที่พรกการเมือง เลิกตามมาตรา 34 (1) หรือ (2) ให้หัวหน้าพรก การเมืองแจ้งต่อนายทะเบียน ภายใน 7 วันนับแต่วันที่ พรกการเมืองเลิก และให้ นายทะเบียนประกาศการเพิก ถอนการจดทะเบียนพรก การเมืองในราชกิจจานุเบกษา (มาตรา 37) กรณีพรกการเมืองเลิก ตามมาตรา 34 คณะกรรม การตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้ ชำระบัญชี เมื่อได้หักหนี้สิน และค่าใช้จ่ายแล้วยังมี สินทรัพย์เหลืออยู่ ให้ออน ให้แก่องค์การสาธารณกุศล	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมือง			หมายเหตุ
		พ.ศ. 2498	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2517	
		ตามที่ระบุไว้ในข้อบังคับพรก ถ้าไม่ได้ระบุไว้ให้สินทรัพย์ที่ หลุดตกเป็นของรัฐ (มาตรา 15)	ให้โอนให้แก่องค์กรสาธารณ กุศล ตามที่ระบุไว้ใน ข้อบังคับพรก ถ้าไม่ได้ระบุ ไว้ให้สินทรัพย์ที่หลุดตกเป็น ของรัฐ (มาตรา 34)	ตามที่ระบุไว้ในข้อบังคับ พรก ถ้าไม่ได้ระบุไว้ให้ สินทรัพย์ที่หลุดตกเป็นของ รัฐ (มาตรา 38)	

5.1.2 การเปรียบเทียบระหว่างพระราชบัญญัติพรกการเมือง พ.ศ. 2524 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรกการเมือง พ.ศ. 2541 ได้แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ การจัดตั้งและการจดทะเบียนพรกการเมือง การดำเนินกิจการของพรกการเมือง การสนับสนุนและข้อจำกัดหรือการควบคุมการเงินของพรกการเมือง และการเลิกหรือยุบพรกการเมือง

5.1.2.1 การจัดตั้งและการจดทะเบียนพรกการเมือง

1) พระราชบัญญัติพรกการเมือง พ.ศ. 2524 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรกการเมือง พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการจัดตั้งและการจดทะเบียนพรกการเมืองไว้มีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ กำหนดให้ผู้มีสัญชาติไทย อายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ มีจำนวนตั้งแต่ 15 คนขึ้นไปเป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งพรกการเมือง ผู้ริเริ่มจัดตั้งพรกการเมืองจะโฆษณา เชิญชวนหาสมาชิกพรรคตามจำนวนที่กฎหมายกำหนดเพื่อประชุมกำหนดนโยบาย ข้อบังคับพรรค และเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรกการเมือง

2) หัวหน้าพรกการเมืองยื่นคำขอจดทะเบียนพรกการเมืองต่อนายทะเบียนพรกการเมือง กรณีพระราชบัญญัติพรกการเมือง พ.ศ. 2524 บัญญัติให้กระทรวงมหาดไทย เป็นนายทะเบียนพรกการเมือง ส่วนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรกการเมือง พ.ศ. 2541 บัญญัติให้ประธานกรรมการการเลือกตั้ง เป็นนายทะเบียนพรกการเมือง

3) นายทะเบียนพรกการเมืองตรวจสอบแล้ว เห็นว่า ถูกต้องให้รับจดทะเบียนจัดตั้งพรกการเมือง และพรกการเมืองที่จดทะเบียนแล้วให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาและมีฐานะเป็นนิติบุคคล หากนายทะเบียนเห็นว่า คำขอจดทะเบียนไม่ถูกต้องหรือบกพร่อง นายทะเบียนพรกการเมืองจะไม่รับจดทะเบียนจัดตั้งพรกการเมือง กรณีนี้ หากผู้ขอจัดตั้งพรกการเมืองไม่เห็นด้วยกับคำสั่งไม่รับจดทะเบียนจัดตั้งพรกการเมืองของนายทะเบียนพรกการเมือง ผู้ขอจัดตั้งพรกการเมืองมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดได้ โดยศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยตามพระราชบัญญัติพรกการเมือง พ.ศ. 2524 และศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรกการเมือง พ.ศ. 2541

5.1.2.2 การดำเนินกิจการของพรกการเมือง

1) พรกการเมืองต้องดำเนินกิจการของพรกการเมืองให้เป็นไปตามนโยบาย ข้อบังคับพรรค และมติที่ประชุมใหญ่ของพรกการเมือง แต่อย่างไรก็ตาม พรกการเมืองมีมติไม่น้อยกว่า 3/4 ของจำนวนคณะกรรมการบริหารและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรกเมืองนั้นทั้งหมด ให้

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกได้ สำหรับข้อแตกต่างระหว่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ได้แก่ วิธีการลงมติของพรรคการเมืองและการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของพรรคการเมือง กล่าวคือ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ได้บัญญัติให้วิธีการลงมติของพรรคการเมืองให้ลงคะแนนเสียงโดยเปิดเผย และผลของมติดังกล่าวส่งผลให้สมาชิกภาพของสมาชิกผู้นั้นสิ้นสุดลง และให้หัวหน้าพรรคการเมืองส่งรายงานหรือเอกสารเกี่ยวกับการมีมติไปให้นายทะเบียนพรรคการเมืองภายใน 7 วันนับแต่วันที่พรรคการเมืองมีมติ ในขณะที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติให้วิธีการลงมติของพรรคการเมืองให้ลงคะแนนเสียงโดยลับ และได้บัญญัติให้ความคุ้มครองผู้ที่ได้รับความเสียหายโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ที่ได้รับความเสียหายมีสิทธิอุทธรณ์มติของพรรคการเมืองเช่นว่านั้นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ภายใน 30 วันนับแต่วันที่พรรคการเมืองลงมติ โดยการอุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญ ให้เป็นไปตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2546

จึงแสดงให้เห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญได้เข้ามามีบทบาทและทำหน้าที่เยียวยาตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของมติพรรคการเมือง ทั้งนี้ เพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรม และคุ้มครองสถานะความเป็นสมาชิกพรรคการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

2) การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของมติหรือข้อบังคับพรรคการเมือง กล่าวคือ กรณีสมาชิกเห็นว่ามติหรือข้อบังคับพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้น ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวนไม่น้อยกว่า 1 / 4 ของจำนวนสมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรรมการบริหารพรรคการเมืองจำนวนไม่น้อยกว่า 1 / 3 ของจำนวนกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่า 50 คน มีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้

จึงแสดงให้เห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญได้เข้ามามีบทบาทและทำหน้าที่พิทักษ์รักษาความมั่นคงของรัฐทางด้านการเมืองและด้านการปกครองโดยตรง ทั้งนี้ เพื่อให้ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 2

3) การจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง กล่าวคือ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไว้โดยหัวหน้าพรรคการเมืองต้องมีหนังสือแจ้งการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองต่อนาย

ทะเบียนพรรคการเมืองภายใน 7 วันนับแต่วันจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง สำหรับองค์ประกอบของสาขาพรรคการเมือง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติให้คณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองประกอบด้วย ประธานสาขาพรรคการเมือง รองประธานสาขาพรรคการเมือง เลขานุการสาขาพรรคการเมือง เหรัญญิกสาขาพรรคการเมือง โฆษกสาขาพรรคการเมือง และกรรมการอื่นของสาขาพรรคการเมือง

4) การรายงานการดำเนินงานของพรรคการเมืองและความเกี่ยวข้องกับวุฒิสภา กล่าวคือ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มิได้บัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำรายงานของพรรคการเมืองและบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาไว้ แต่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติให้หัวหน้าพรรคการเมืองจัดทำรายงานการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองในรอบปีปฏิทินที่ผ่านมาให้ถูกต้องตามความเป็นจริงและแจ้งให้นายทะเบียนพรรคการเมืองทราบภายในเดือนมีนาคมของทุกปี เพื่อประกาศให้สาธารณชนทราบ เว้นแต่ พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นยังไม่ถึง 90 วันนับจนถึงวันสิ้นปีปฏิทิน ทั้งนี้ เพื่อติดตามประเมินผลการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองว่ามีบทบาท สนับสนุน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขให้แก่ประชาชนมากน้อยแค่ไหน เพียงใด นอกจากนั้น เนื่องจากรัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ที่จะให้วุฒิสภาเป็นสภาแห่งวุฒิภาวะของการเมืองไทย มีความถูกต้องและชอบธรรม มีความเป็นอิสระและเป็นแบบอย่างแห่งการเมืองที่ดี และเป็นสภาที่ไม่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง ดังนั้น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 จึงได้บัญญัติห้ามมิให้พรรคการเมืองช่วยเหลือหรือสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาไม่ว่าโดยตรง หรือทางอ้อม

5.1.2.3 การสนับสนุนและข้อจำกัดหรือการควบคุมการเงินของพรรคการเมือง

1) การสนับสนุนการเงินของพรรคการเมือง กล่าวคือ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มิได้บัญญัติเกี่ยวกับการสนับสนุนการเงินของพรรคการเมืองไว้ แต่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการสนับสนุนการเงินพรรคการเมืองไว้หลายประการ ได้แก่

(1) การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดให้กับพรรคการเมือง ต้องกระทำโดยเปิดเผย เมื่อได้รับบริจาคแล้ว ต้องนำเงินส่งเข้าบัญชีของพรรคการเมืองภายใน 7 วัน สำหรับผู้บริจาคสามารถนำไปหักค่าลดหย่อนตามที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรได้

(2) จัดตั้งกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองขึ้นในสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

(3) แต่งตั้งคณะกรรมการดูแลกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมือง โดยนายทะเบียนพรรคการเมืองเป็นประธานกรรมการ เลขานุการคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นกรรมการและเลขานุการ มีอำนาจหน้าที่ในการจัดสรรเงินสนับสนุนแก่พรรคการเมือง และควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินทุนหมุนเวียน

(4) การสนับสนุนอื่น ๆ เช่น การจัดสรรเวลาออกอากาศทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์ให้พรรคการเมืองที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทุกพรรค เพื่อให้แสดงผลงานของพรรคไม่น้อยกว่า 3 ครั้งต่อปี โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น การสนับสนุนค่าไปรษณียากร ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสาธารณูปโภคเพื่อดำเนินกิจการในทางการเมือง เป็นต้น

2) ข้อจำกัดหรือการควบคุมการเงินของพรรคการเมือง ได้แก่

(1) พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติให้พรรคการเมืองต้องจัดทำบัญชีของพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง โดยมีผู้สอบบัญชีทำหน้าที่ตรวจสอบและรับรองการสอบบัญชี

(2) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติให้หัวหน้าพรรคการเมือง กรรมการบริหารพรรค และกรรมการสาขาพรรคต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตนเอง คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ต่อนายทะเบียนภายใน 30 วันนับแต่วันเข้าดำรงตำแหน่ง และภายใน 30 วันนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง นอกจากนั้นได้ บัญญัติให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีหน้าที่ควบคุมมิให้พรรคการเมืองใช้จ่ายเงินเกินวงเงินที่นายทะเบียนกำหนดและหากพรรคการเมืองที่ได้รับเงินสนับสนุนมีเหตุต้องเลิกหรือถูกยุบไปต้องคืนเงินสนับสนุนแก่กองทุนเพื่อพัฒนาพรรคการเมือง

5.1.2.4 การเลิกหรือยุบพรรคการเมือง

ประเด็นสาเหตุที่ทำให้พรรคการเมืองเลิกหรือถูกยุบ ทรัพย์สินของพรรคการเมือง การจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ การรวมพรรคการเมือง และองค์กรที่ทำหน้าที่ยุบพรรคการเมือง กล่าวคือ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้พรรคการเมืองเลิกหรือถูกยุบและองค์กรที่ทำหน้าที่ ยุบพรรค

การเมืองมีทั้งลักษณะที่เหมือนกันและมีลักษณะที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ เนื่องจากความแตกต่างของการใช้รัฐธรรมนูญแต่ละฉบับในห้วงระยะเวลาที่แตกต่างกัน สรุปได้ ดังนี้

1) ลักษณะที่เหมือนกัน ได้แก่ ประเด็นที่เกี่ยวกับพรรคการเมืองกระทำการล้มล้างหรือกระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และกระทำการอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ รวมทั้ง นายทะเบียนพรรคการเมืองประกาศการรวมพรรคการเมืองและคำสั่งยุบพรรคการเมืองในราชกิจจานุเบกษา ตลอดจน การรวมกันของพรรคการเมืองเพื่อจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองใหม่

2) ลักษณะที่แตกต่างกัน คือ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ได้บัญญัติไว้ ดังนี้

- พรรคการเมืองมีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึง 5,000 คน หรือมีสมาชิกที่อยู่ในจังหวัดต่าง ๆ จังหวัดละ 50 คน ไม่ถึง 5 จังหวัดของแต่ละภาคเป็นเวลา 6 เดือนติดต่อกัน

- พรรคการเมืองไม่ส่งเสริมสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไปทั้งหมดรวมกันน้อยกว่า $1/4$ ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดที่จะพึงมีในการเลือกตั้งครั้งนั้น

- พรรคการเมืองไม่มีสมาชิกได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไป

- พรรคการเมืองที่ถูกยุบแล้ว กรณีทรัพย์สินที่เหลือหลังจากหักหนี้สินและค่าใช้จ่ายแล้ว ถ้าข้อบังคับพรรคไม่ระบุไว้ว่าให้โอนแก่องค์การสาธารณกุศลใด ให้ทรัพย์สินที่เหลือนั้นตกเป็นของรัฐ และกรณีขอจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่หลังการถูกยุบ กฎหมายมิได้บัญญัติไว้

- พรรคการเมืองเดิมที่รวมเข้ากัน สิ้นสภาพลงเมื่อนายทะเบียนรับจดทะเบียนพรรคการเมืองที่ตั้งขึ้นใหม่

- ศาลฎีกามีอำนาจหน้าที่ในการยุบพรรคการเมือง

สำหรับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติไว้ ดังนี้

- พรรคการเมืองมีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึง 15 คน

- พรรคการเมืองไม่สามารถดำเนินการให้มีสมาชิกได้ จำนวน 5,000 คนขึ้นไปภายใน 180 วันนับแต่วันที่นายทะเบียนรับจดทะเบียนการตั้งพรรคการเมือง

- พระรการเมืองไม่จัดทำรายงานผลการดำเนินงานของพระรคในรอบปีปฏิทินที่ผ่านมา และไม่ใช้จ่ายเงินที่ได้รับการสนับสนุนตามที่กำหนดไว้

- พระรการเมืองที่ถูกยุบแล้ว กรณีทรัพย์สินที่เหลือหลังจากหักหนี้สินและค่าใช้จ่ายแล้ว ถ้าข้อบังคับพระรคไม่ได้ระบุว่าให้ออนแก่องค์การสาธารณกุศลใด ให้ทรัพย์สินที่เหลือนั้นตกเป็นของกองทุนเพื่อพัฒนาพระรการเมือง

- พระรการเมืองที่ถูกศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพระรค จะขอจัดตั้งพระรการเมืองขึ้นใหม่ หรือเป็นกรรมการบริหารของพระรการเมือง หรือมีส่วนร่วมในการขอจัดตั้งพระรการเมืองขึ้นใหม่อีกไม่ได้ภายในกำหนด 5 ปี นับแต่วันที่พระรการเมืองนั้นต้องยุบไป

- พระรการเมืองเดิมที่รวมเข้ากัน สิ้นสภาพลงเมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพระรการเมืองที่รวมเข้ากัน

- ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการยุบพระรการเมือง

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติพระรการเมือง พ.ศ. 2524 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพระรการเมือง พ.ศ. 2541 เมื่อได้วิเคราะห์เปรียบเทียบแล้ว กฎหมายทั้งสองฉบับมีทั้งลักษณะที่เหมือนกันและลักษณะที่แตกต่างกันในการจัดตั้งและการจดทะเบียนพระรการเมือง ด้านการดำเนินงานของพระรการเมือง ด้านการสนับสนุนและข้อจำกัดหรือการควบคุมการเงินของพระรการเมือง และด้านการเลิกหรือยุบพระรการเมือง สำหรับประเด็นในการเลิกหรือยุบพระรการเมือง ภายใต้แนวคิดตามหลักนิติรัฐ (Legal State) และหลักนิติธรรม (Rule of Law) รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ศาลเป็นองค์กรที่มีอำนาจในการยุบพระรการเมือง ส่วนจะเป็นศาลใดขึ้นอยู่กับกฎหมายที่มีศักดิ์ลำดับรองจากรัฐธรรมนูญที่จะบัญญัติในรายละเอียดเกี่ยวกับองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ยุบพระรการเมืองและเงื่อนไขการยุบพระรการเมือง โดยพระราชบัญญัติพระรการเมือง พ.ศ. 2524 ได้บัญญัติให้ศาลฎีกามีอำนาจหน้าที่ในการยุบพระรการเมือง ในขณะที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ในการยุบพระรการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพระรการเมือง พ.ศ. 2541 ทั้งนี้ เนื่องจาก ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 255 ได้บัญญัติจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย

การเปรียบเทียบพระราชบัญญัติพรรคการเมือง

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรรคการเมืองและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง		หมายเหตุ
		พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2541	
1.	การจัดตั้งและการจดทะเบียนพรรคการเมือง	<p>1.1 ผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด มีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช มีจำนวนตั้งแต่ 15 คนขึ้นไปเป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งพรรคการเมือง (มาตรา 7)</p> <p>1.2 คณะผู้ริเริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองแจ้งต่อนายทะเบียนพร้อมกับหนังสือเชิญชวนผู้อื่นเข้าเป็นสมาชิก (มาตรา 8)</p> <p>1.3 นายทะเบียนออกหนังสือรับรองการแจ้งให้คณะผู้ริเริ่มจัดตั้งพรรค ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้ง (มาตรา 9 วรรคสอง)</p> <p>1.4 คณะผู้ริเริ่มจัดตั้งพรรคดำเนินการโฆษณาเชิญชวนผู้อื่นให้เข้าเป็นสมาชิก ซึ่งเมื่อรวมกับจำนวนผู้ริเริ่มจัดตั้งพรรคแล้ว ต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า 5,000 คน ซึ่งมีที่อยู่ในแต่ละภาคไม่น้อยกว่าภาคละ 5 จังหวัด และมีสมาชิกจังหวัดละไม่น้อยกว่าห้าสิบคน (มาตรา 9 วรรคสอง, มาตรา 15)</p>	<p>1.1 ผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด มีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ และไม่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มีจำนวนตั้งแต่ 15 คนขึ้นไปเป็นผู้จัดตั้งพรรคการเมือง (มาตรา 8)</p> <p>1.2 ผู้จัดตั้งพรรคการเมืองจัดให้มีการประชุมเพื่อกำหนดนโยบายพรรคการเมือง กำหนดข้อบังคับพรรคการเมือง และเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (มาตรา 9)</p> <p>1.3 ผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นหัวหน้าพรรคยื่นคำขอจัดตั้งพรรคต่อนายทะเบียนพร้อมกับนโยบายข้อบังคับ บัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของพรรคการเมือง และสำเนารายงานการประชุมของผู้จัดตั้งพรรคการเมือง (มาตรา 13)</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมืองและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรกการเมือง		หมายเหตุ
		พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2541	
		<p>1.5 คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรค นักประชุมสมาชิกซึ่งเรียกว่าประชุมตั้งพรรคการเมือง เพื่อกำหนดนโยบายและข้อบังคับพรรค รวมทั้งเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารของพรรค (มาตรา 15, มาตรา 18)</p> <p>1.6 ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นหัวหน้าพรรคยื่นคำขอจดทะเบียนภายใน 1 ปี นับแต่วันที่รับหนังสือรับรองการแจ้ง (มาตรา 21)</p> <p>1.7 นายทะเบียนพิจารณาคำขอจดทะเบียนและเห็นว่าถูกต้อง ให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนและแจ้งให้หัวหน้าพรรคทราบภายใน 30 วัน นับแต่วันที่รับคำขอจดทะเบียน (มาตรา 23, มาตรา 24 วรรคแรก)</p> <p>1.8 พรรคการเมืองที่จดทะเบียนแล้วให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา และมีฐานะเป็นนิติบุคคล (มาตรา 25, มาตรา 30)</p>	<p>1.4 นายทะเบียนตรวจสอบแล้วเห็นว่าถูกต้อง ให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนการตั้งพรรคการเมือง และแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองทราบภายใน 30 วัน นับแต่วันที่รับขอจัดตั้งพรรคการเมือง (มาตรา 14 วรรคสอง)</p> <p>1.5 นายทะเบียนพรรคการเมืองจะไม่รับจดทะเบียนการตั้งพรรคการเมืองหากเอกสารคำขอจัดตั้งพรรคการเมืองมีข้อความไม่ชัดเจนหรือบกพร่อง (มาตรา 15)</p> <p>1.6 ผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองซึ่งไม่เห็นด้วยกับคำสั่งไม่รับจดทะเบียนการตั้งพรรคการเมืองของนายทะเบียนตามมาตรา 14 หรือมาตรา 15 มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้วินิจฉัยชี้ขาด ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมืองและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรกการเมือง		หมายเหตุ
		พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2541	
1.			<p>ได้รับหนังสือแจ้งคำสั่งไม่รับจดแจ้งการจัดตั้งพรกการเมืองจากนายทะเบียน (มาตรา 17)</p> <p>1.7 พรกการเมืองที่จดทะเบียนแล้วให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา และมีฐานะเป็นนิติบุคคล (มาตรา 18, มาตรา 19)</p> <p>1.8 ภายใน 180 วันนับแต่วันที่ได้รับจดแจ้งการจัดตั้งพรกการเมือง พรกการเมืองต้องดำเนินการให้มีสมาชิกพรกตั้งแต่ 5,000 คนขึ้นไป ซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วยสมาชิกที่มีอยู่ในแต่ละภาคตามบัญชีรายชื่อภาคและจังหวัดที่นายทะเบียนประกาศกำหนด และมีสาขาพรกการเมืองอย่างน้อยภาคละ 1 สาขา (มาตรา 29)</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรรคการเมืองและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง		หมายเหตุ
		พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2541	
2.	การดำเนินกิจการของพรรคการเมือง 2.1 การพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	หากพรรคการเมืองมีมติไม่น้อยกว่า 3 / 4 ของจำนวนคณะกรรมการบริหารและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองนั้น ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก มติดังกล่าวให้ลงคะแนนเสียงโดยเปิดเผย ผลของมตินี้ทำให้สมาชิกสภาของสมาชิกผู้นั้นสิ้นสุดลง (มาตรา 26 วรรคแรก และวรรคสอง)	หากพรรคการเมืองมีมติไม่น้อยกว่า 3 / 4 ของจำนวนคณะกรรมการบริหารและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองนั้น ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก มติดังกล่าวให้ลงคะแนนลับ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นมีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญภายใน 30 วัน นับแต่วันที่พรรคการเมืองมีมติ ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติดังกล่าวขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือขัดหรือแย้งกับหลักพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สมาชิกผู้นั้นอาจเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่นได้ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย แต่ ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติของพรรค	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรรคการเมืองและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง		หมายเหตุ
		พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2541	
	2.2 การตรวจสอบว่ามติหรือข้อบังคับพรรคการเมืองขัดต่อสถานะหรือการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือขัดต่อหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย	ไม่ได้บัญญัติไว้	<p>การเมืองมิได้มีลักษณะดังกล่าวข้างต้น ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง</p> <p>(มาตรา 22 วรรคสอง)</p> <p>สมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า 1/4 ของจำนวนสมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรรมการบริหารพรรคการเมืองจำนวนไม่น้อยกว่า 1/3 ของจำนวนกรรมการบริหารพรรคการเมืองหรือสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่า 50 คน เห็นว่ามติหรือข้อบังคับจะขัดต่อสถานะหรือการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือขัด หรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่ามติ</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมืองและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรกการเมือง		หมายเหตุ
		พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2541	
2.3	การจัดตั้งสาขาพรกการเมือง	<p>พรกการเมืองมีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ 100 คนขึ้นไป ประสงค์จะจัดตั้งสาขาพรกการเมืองในจังหวัดใด ให้หัวหน้าพรรคมีหนังสือแจ้งการจัดตั้งสาขาพรกการเมืองต่อนายทะเบียนภายใน 15 วัน นับแต่วันจัดตั้งสาขาพรกการเมือง (มาตรา 27 วรรคแรก)</p>	<p>หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งกับหลักการดังกล่าวข้างต้น ให้มติหรือข้อบังคับนั้นเป็นอันยกเลิกไป (มาตรา 28 วรรคแรก)</p> <p>พรกการเมืองที่จะจัดตั้งสาขาพรกการเมืองขึ้น ให้หัวหน้าพรรคการเมืองมีหนังสือแจ้งการจัดตั้งสาขาพรกการเมืองต่อนายทะเบียนภายใน 15 วัน นับแต่วันที่จัดตั้งสาขาพรกการเมืองนั้น (มาตรา 30 วรรคแรก)</p>	
2.4	องค์ประกอบสาขาพรกการเมือง	<p>ไม่ได้บัญญัติไว้</p>	<p>คณะกรรมการสาขาพรกการเมืองประกอบด้วย ประธานสาขาพรกการเมือง รองประธานสาขาพรกการเมือง เลขานุการสาขาพรกการเมือง รองเลขานุการ</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมืองและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรกการเมือง		หมายเหตุ
		พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2541	
	2.5 การจัดทำรายงาน	ไม่ได้บัญญัติไว้	<p>สาขาพรกการเมือง เหน้ญญิกสาขาพรกการเมือง โฆษกสาขาพรกการเมือง และกรรมการอื่นของสาขาพรกการเมือง (มาตรา 31)</p> <p>ให้หัวหน้าพรกการเมืองจัดทำรายงานการดำเนินกิจการของพรกการเมือง ในรอบปีปฏิทินที่ผ่านมาให้ถูกต้องตามความเป็นจริง และแจ้งให้นายทะเบียนทราบภายในเดือนมีนาคมของทุกปี เพื่อประกาศให้สาธารณชนทราบ เว้นแต่พรกการเมืองที่จัดตั้งขึ้นยังไม่ถึง 90 วันนับจนถึงวันสิ้นปีปฏิทิน (มาตรา 35)</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรรคการเมืองและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง		หมายเหตุ
		พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2541	
3.	<p>2.6 การช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา</p> <p>การสนับสนุนและข้อจำกัดหรือการควบคุมการเงินของพรรคการเมือง</p> <p>3.1 การสนับสนุนการเงินของพรรคการเมือง</p>	<p>ไม่ได้บัญญัติไว้</p> <p>3.1 ไม่ได้บัญญัติไว้</p>	<p>ห้ามมิให้พรรคการเมืองช่วยเหลือหรือสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม (มาตรา 36)</p> <p>3.1 การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดให้กับพรรคการเมือง ต้องกระทำโดยเปิดเผยตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด เมื่อได้รับบริจาคแล้วต้องนำเงินส่งเข้าบัญชีของพรรคการเมืองภายใน 7 วัน โดยหัวหน้าพรรคการเมืองต้องเปิดบัญชีเงินฝากของพรรคการเมืองที่ธนาคารพาณิชย์ แล้วสำเนาให้นายทะเบียนภายใน 7 วัน นับแต่วันเปิดบัญชีนับแต่วันเปิดบัญชี โดยผู้บริจาคสามารถนำใบหักค่าลดหย่อนตามที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรได้ (มาตรา 45 ถึงมาตรา 50)</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมืองและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรกการเมือง		หมายเหตุ
		พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2541	
		3.2 ไม่ได้บัญญัติไว้	3.2 ให้มีกองทุนเพื่อการพัฒนาพรกการเมือง ในสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งมี ที่มาของเงินรายได้ อาทิ จากงบประมาณ รายจ่าย เงินค่าธรรมเนียมการสมัครรับ เลือกตั้งตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่า ด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและ สมาชิกวุฒิสภา เงินค่าปรับที่ได้รับจากการ ลงโทษผู้กระทำผิด หรือเงินหรือทรัพย์สินที่ พรกการเมืองได้รับ โดยฝ่าฝืนพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ฯลฯ (มาตรา 56)	
		3.3 ไม่ได้บัญญัติไว้	3.3 คณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่งตั้ง คณะกรรมการชุดหนึ่งขึ้นมาจัดสรรเงิน สนับสนุนแก่พรกการเมืองและควบคุมดูแล กองทุนคณะกรรมการดังกล่าวประกอบด้วย นายทะเบียนเป็นประธานกรรมการการ เลือกตั้งที่นายทะเบียนมอบหมาย ผู้แทน	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมืองและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรกการเมือง		หมายเหตุ
		พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2541	
		3.4 ไม่ได้บัญญัติไว้	<p>กระทรวงการคลัง 1 คน ผู้แทนสำนักงบประมาณ 1 คน ผู้แทนของพรกการเมือง ซึ่งสมาชิกในสังกัดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเลือกกันเองจำนวน 3 คน และผู้แทนของพรกการเมือง ซึ่งไม่มีสมาชิกในสังกัดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเลือกกันเอง จำนวน 1 คน เป็นกรรมการ และมีเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นกรรมการและเลขานุการ (มาตรา 57)</p> <p>3.4 นายทะเบียนพรกการเมืองต้องประสานกับสถานีวิทยุและโทรทัศน์จัดสรรเวลาออกอากาศให้พรกการเมืองที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกพรรค โดยคำนึงถึงจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละพรกการเมืองเพื่อให้แถลงผลงานของ</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรรคการเมืองและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง		หมายเหตุ
		พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2541	
	3.2 ข้อจำกัดหรือการควบคุมการเงิน ของพรรคการเมือง	<p>3.5 ไม่ได้บัญญัติไว้</p> <p>3.2.1 หัวหน้าพรรคการเมืองและผู้ดำเนินการ สาขาพรรคการเมืองต้องจัดทำบัญชีของพรรค การเมืองหรือสาขาพรรคการเมือง แล้วส่งสำเนา ที่มีผู้สอบบัญชีรับรองให้นายทะเบียนเป็นประจำ ทุก 6 เดือน และหัวหน้าพรรคต้องจัดทำบัญชี รายรับรายจ่ายและงบดุลอย่างน้อย 1 ครั้ง ทุก รอบ 12 เดือน โดยงบดุลนั้นต้องมีผู้สอบบัญชี ตรวจสอบและนำเสนอเพื่อขออนุมัติจากที่</p>	<p>พรรคไม่น้อยกว่า 3 ครั้งต่อปี โดยไม่เสีย ค่าใช้จ่ายใด ๆ (มาตรา 60)</p> <p>3.5 คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจกำหนดให้ พรรคการเมืองได้รับการสนับสนุนในเรื่องค่า ไปรษณียากรค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสาธารณูปโภค และด้านอื่น ๆ เพื่อดำเนินกิจการในทาง การเมืองอย่างเท่าเทียมกัน (มาตรา 61)</p> <p>3.2.1 คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองมี หน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการบริหารการเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดของพรรค การเมือง และสาขาพรรคการเมือง โดยต้อง จัดทำบัญชีของพรรคการเมืองและสาขาพรรค การเมือง ซึ่งต้องปิดบัญชีทุกวันสิ้นปีปฏิทิน แล้วจัดทำงบการเงินของพรรคการเมืองและ สาขาพรรคการเมืองที่มีผู้สอบบัญชีรับอนุญาต</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมืองและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรกการเมือง		หมายเหตุ
		พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2541	
		<p>ประชุมใหญ่ภายใน 120 วัน นับแต่วันที่ลงใน งบดุล แล้วจัดส่งงบดุลให้นายทะเบียนภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ประชุมใหญ่อุบัติงบดุลนั้น (มาตรา 35, มาตรา 36, มาตรา 37)</p> <p>3.2.2 ไม่ได้บัญญัติไว้</p>	<p>ตรวจสอบและรับรองการสอบบัญชีเสนอขอ อนุมัติต่อที่ประชุมใหญ่ของพรกการเมือง ภายในเดือนเมษายนของทุกปี หลังจากนั้นให้ หัวหน้าพรกการเมืองจัดส่งแบบการเงิน ดังกล่าวให้นายทะเบียนภายใน 30 วัน นับแต่ วันที่ประชุมใหญ่ เมื่อนายทะเบียนได้รับงบ การเงินแล้ว ให้นายทะเบียนนำเสนอต่อ คณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อตรวจสอบและ ประกาศให้สาธารณชนทราบ (มาตรา 37, มาตรา 38, มาตรา 39 และ มาตรา 40)</p> <p>3.2.2 หัวหน้าพรรค กรรมการบริหารพรรค และกรรมการสาขาพรรคการเมืองต้องยื่นบัญชี แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตนเอง คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ตาม แบบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดต่อ นายทะเบียนภายใน 30 วัน นับแต่วันเข้า</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมืองและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรกการเมือง		หมายเหตุ
		พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2541	
		3.2.3 ไม่ได้บัญญัติไว้	<p>ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และภายใน 30 วัน นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง (มาตรา 42)</p> <p>3.2.3 คณะกรรมการบริหารพรรคมีหน้าที่ควบคุมมิให้พรรคการเมืองใช้จ่ายเงินเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองนั้นเกินวงเงินที่นายทะเบียนกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการเลือกตั้ง และควบคุมมิให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองใช้จ่ายเงินเกี่ยวกับการเลือกตั้งเกินวงเงินที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา รวมทั้งมีหน้าที่จัดสรรเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง โดยต้องจัดสรรไม่ให้เกินกว่าจำนวนที่กำหนด</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมืองและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรกการเมือง		หมายเหตุ
		พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2541	
		3.2.4 ไม่ได้บัญญัติไว้	ไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (มาตรา 43 และมาตรา 44)	
		3.2.5 ไม่ได้บัญญัติไว้	3.2.4 การจัดสรรเงินสนับสนุนพรกการเมืองให้จัดสรรตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด โดยคำนึงถึงจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวนคะแนนเสี่ยงจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อครั้งหลังสุด จำนวนสมาชิก และจำนวนสาขาพรรคตามลำดับ (มาตรา 58)	
			3.2.5 ให้พรกการเมืองใช้จ่ายเงินสนับสนุนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งในการบริหารพรรคการเมืองและสาขา การหาสมาชิกเพิ่ม การใช้จ่ายในการเลือกตั้ง และการให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกและประชาชนทั่วไป และ	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรรคการเมืองและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง		หมายเหตุ
		พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2541	
4.	การเลิกหรือยุบพรรคการเมือง 4.1 สาเหตุที่ทำให้พรรคการเมืองเลิก หรือถูกยุบ	<p>3.2.6 ไม่ได้บัญญัติไว้</p> <p>4.1.1 มีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึงห้าพันคน หรือมีสมาชิกซึ่งมีอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ จังหวัด ละห้าสิบคนไม่ถึงห้าจังหวัดของแต่ละภาค ทั้งนี้ เป็นเวลาติดต่อกันหกเดือน (มาตรา 46 (2))</p> <p>4.1.2 ไม่ส่งหรือส่งสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไป ทั้งหมดรวมกันน้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวน</p>	<p>จัดทำรายงานผลการใช้จ่ายเงินสนับสนุนใน รอบปีปฏิทินให้ถูกต้องตามความเป็นจริง และ จัดส่งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งภายใน เดือนมีนาคมของปีถัดไป (มาตรา 59 และมาตรา 62)</p> <p>3.2.6 หากพรรคการเมืองที่ได้รับเงิน สนับสนุนมีเหตุต้องเลิกหรือถูกยุบไป ต้องคืน เงินสนับสนุนแก่กองทุน (มาตรา 64)</p> <p>4.1.1 มีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึง 15 คน (มาตรา 65 (2))</p> <p>4.1.2 มีคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญยุบพรรค การเมือง (มาตรา 65 (4))</p> <p>4.1.3 ภายใน 180 วัน นับแต่วันที่นาย ทะเบียนรับจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมือง พรรคการเมืองไม่สามารถดำเนินการให้มี</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมืองและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรกการเมือง		หมายเหตุ
		พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2541	
		<p>สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดที่จะพึงมีในการเลือกตั้งครั้งนั้น</p> <p>(มาตรา 46 (3))</p> <p>4.1.3 ไม่มีสมาชิกได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไป</p> <p>(มาตรา 46 (4))</p> <p>4.1.4 มีคำสั่งศาลฎีกายุบเลิกพรกการเมือง</p> <p>(มาตรา 46 (6))</p> <p>4.1.5 เมื่อพรกการเมืองกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันอาจถูกศาลสั่งยุบเลิก เช่น กระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย กระทำการอันเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ ฯลฯ ให้นายทะเบียนแจ้งต่ออธิบดีกรมอัยการพร้อมด้วยหลักฐาน ถ้าอธิบดีกรมอัยการเห็นสมควร ให้ยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลฎีกามีคำสั่งยุบพรกการเมืองดังกล่าว</p> <p>(มาตรา 48)</p>	<p>สมาชิกได้ 5,000 คนขึ้นไป</p> <p>(มาตรา 65 (5))</p> <p>4.1.4 หัวหน้าพรรคไม่จัดทำรายงานผลการดำเนินงานของพรรคในรอบปีปฏิทินที่ผ่านมา (มาตรา 65 (5))</p> <p>4.1.5 ไม่ใช่จ่ายเงินที่ได้รับการสนับสนุนตามที่กำหนดไว้ และไม่จัดทำรายงานการใช้เงินในรอบปีปฏิทินยื่นต่อคณะกรรมการเลือกตั้งภายในเดือนมีนาคมของปีถัดไป</p> <p>(มาตรา 65 (5))</p> <p>4.1.6 กระทำการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (มาตรา 66 (1))</p> <p>4.1.7 เมื่อพรกการเมืองกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันอาจถูกศาลรัฐธรรมนูญยุบพรรค เช่น กระทำการล้มล้างหรือกระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบ</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมืองและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรกการเมือง		หมายเหตุ
		พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2541	
	4.2 ทรัพย์สินของพรกการเมืองที่ เหลือหลังจากหักหนี้สินและค่าใช้จ่าย	ถ้าข้อบังคับพรกไม่ระบุไว้ว่าให้โอนแก่ องค์การสาธารณกุศลใดให้ทรัพย์สินที่เหลือนั้น ตกเป็นของรัฐ (มาตรา 49 วรรคสอง)	ประชาธิปไตย ฯลฯ ให้นายทะเบียนแจ้งต่อ อัยการสูงสุดพร้อมด้วยหลักฐาน ถ้าอัยการ สูงสุดเห็นสมควรก็ให้ยื่นคำร้องเพื่อให้ศาล รัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรกการเมืองดังกล่าว แต่ถ้าอัยการสูงสุดไม่ยื่นคำร้องต่อศาล รัฐธรรมนูญให้นายทะเบียนตั้งคณะกรรมการขึ้น คณะหนึ่ง โดยมีผู้แทนจากนายทะเบียนและ ผู้แทนจากอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการรวบรวม พยานหลักฐานแล้วส่งให้อัยการสูงสุดเพื่อยื่น คำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญต่อไป หาก คณะกรรมการดังกล่าวไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับ การดำเนินการยื่นคำร้องได้ให้นายทะเบียนมี อำนาจยื่นคำร้องได้ให้นายทะเบียนยื่นคำร้อง เอง (มาตรา 67) ถ้าข้อบังคับพรกไม่ระบุไว้ว่าให้โอนแก่ องค์การสาธารณกุศลใดให้ทรัพย์สินที่เหลือ นั้นตกเป็นของกองทุน (มาตรา 68 วรรคสอง)	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมืองและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรกการเมือง		หมายเหตุ
		พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2541	
	4.3 การขอจัดตั้งพรกการเมืองใหม่ หลังการถูกยุบ	ไม่ได้บัญญัติไว้	<p>กรรมการบริหารของพรกการเมืองที่ต้อง ยุบไปเพราะไม่จัดทำรายงานการดำเนินการ ของพรกหรือไม่ใช้จ่ายเงินที่ได้รับ สนับสนุนตามที่กำหนด และไม่จัดทำ รายงานการใช้จ่ายเงินของพรกในรอบปี ปฏิทินยื่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่อาจ ถูกศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรกได้ เช่น กระทำการล้มล้างหรือเป็น ปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย กระทำการเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรือขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จะขอจัดตั้ง พรกการเมืองขึ้นใหม่หรือเป็นกรรมการบริหาร พรกการเมืองหรือมีส่วนร่วมในการขอจัดตั้ง พรกการเมืองขึ้นใหม่อีกไม่ได้ภายในกำหนด 5 ปี นับแต่วันที่พรกการเมืองนั้นต้องยุบไป (มาตรา 69)</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมืองและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรกการเมือง		หมายเหตุ
		พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2541	
	4.4 การรวมพรกการเมือง	<p>4.4.1 เป็นการรวมกันของพรกการเมืองจัดตั้งเป็นพรกการเมืองใหม่ (มาตรา 49 ทวิ)</p> <p>4.4.2 การรวมพรกการเมืองหนึ่งเข้าเป็นพรกเดียวกับอีกพรกการเมืองหนึ่งที่เป็นหลัก (มาตรา 49 ฉ)</p> <p>4.4.3 พรกการเมืองเดิมที่รวมเข้ากันนี้สิ้นสภาพลงเมื่อนายทะเบียนรับจดทะเบียนพรกการเมืองที่ตั้งขึ้นใหม่ (มาตรา 49 จัตวา)</p> <p>4.4.4 พรกการเมืองเดิมที่ไปเข้ากับพรกการเมืองอีกพรกการเมืองหนึ่งที่เป็นหลักสิ้นสภาพลงตั้งแต่วันที่มีการแจ้งการรวมพรกต่อนายทะเบียน (มาตรา 49 ฉ วรรคสอง)</p> <p>4.4.5 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกที่สังกัดพรกการเมืองเดิมเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและเป็นสมาชิกสังกัดพรกการเมืองที่ตั้งขึ้น หรือพรกการเมืองที่เป็นหลักแล้วแต่กรณี (มาตรา 49 จัตวา)</p>	<p>4.4.1 เป็นการรวมกันของพรกการเมืองเพื่อจัดตั้งเป็นพรกการเมืองใหม่ (มาตรา 70)</p> <p>4.4.2 การรวมพรกการเมืองหนึ่งหรือหลายพรกการเมืองเข้าเป็นพรกการเมืองเดียวกับอีกพรกการเมืองหนึ่งที่เป็นหลัก (มาตรา 73 วรรคแรก)</p> <p>4.4.3 เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียนว่ามีกรยุบพรกการเมืองรวมกันหรือไปรวมกับพรกการเมืองอีกพรกการเมืองหนึ่งที่เป็นหลัก ให้นายทะเบียนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาสั่งยุบพรกการเมืองที่รวมเข้ากัน หรือพรกการเมืองที่ไปรวมกับพรกการเมืองที่เป็นหลักแล้วแต่กรณี (มาตรา 72 วรรคแรก)</p> <p>4.4.4 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกที่สังกัดพรกการเมืองเดิมเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกสังกัดพรกการเมือง</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมืองและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรกการเมือง		หมายเหตุ
		พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2541	
4.5	การประกาศยุบหรือรวมพรรคการเมือง	<p>4.4.6 ทรัพย์สิน หนี้สิน สิทธิและความรับผิดชอบของพรรคการเมืองเดิม โอนไปเป็นของพรรคการเมืองใหม่ที่ตั้งขึ้น หรือพรรคการเมืองที่เป็นหลัก แล้วแต่กรณีนับแต่นายทะเบียนรับจดทะเบียนพรรคการเมือง (มาตรา 49 จัตวา)</p> <p>4.5.1 พรรคการเมืองใหม่ที่ตั้งขึ้นต้องโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่สามครั้งเป็นอย่างน้อย และส่งคำบอกกล่าวไปยังบรรดาผู้ซึ่งรู้ว่าเป็นเจ้าหน้าที่ด้วยจดหมายลงทะเบียนไปรษณีย์ เพื่อแจ้งให้ทราบถึงการจดทะเบียนตั้งพรรคการเมืองใหม่ (มาตรา 49 เบญจ)</p>	<p>ที่ตั้งขึ้นใหม่ หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่นในกรณีที่อาจเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่นได้ ภายใน 60 วัน นับแต่วันที่นายทะเบียนรับจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมือง (มาตรา 72 วรรคแรก)</p> <p>4.4.5 ทรัพย์สิน หนี้สิน สิทธิและความรับผิดชอบของพรรคการเมืองเดิม โอนไปเป็นของพรรคการเมืองใหม่ที่ตั้งขึ้น หรือพรรคการเมืองที่เป็นหลัก แล้วแต่กรณีนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรค (มาตรา 72 วรรคแรก)</p> <p>นายทะเบียนประกาศการรวมพรรคการเมืองและคำสั่งยุบพรรคการเมืองของศาลรัฐธรรมนูญในราชกิจจานุเบกษา (มาตรา 72 วรรคสอง)</p>	

ลำดับ ที่	เรื่อง	พระราชบัญญัติพรกการเมืองและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรกการเมือง		หมายเหตุ
		พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2541	
		4.5.2 นายทะเบียนประกาศการรวมพรรคในราช กิจจานุเบกษา (มาตรา 49 ฉ พรรคสี่)		

5.2 การวิเคราะห์ศาลรัฐธรรมนูญกับการยุบพรรคการเมือง

5.2.1 อำนาจศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ

5.2.1.1. ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมืองได้บัญญัติไว้ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ดังนี้

1) รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ค.ศ. 1949 (Basic Law For the Federal Republic of Germany) มาตรา 21 ได้บัญญัติในหมวดพรรคการเมืองว่า

(1) พรรคการเมืองต้องมีลักษณะที่แสดงถึงเจตน์จำนงค์ทางการเมืองของประชาชนโดยมีอิสระในการจัดตั้ง การจัดองค์การภายในของพรรคการเมืองต้องสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย พรรคการเมืองต้องแสดงบัญชีเกี่ยวกับแหล่งรายได้และการใช้เงินทุนสนับสนุนตลอดจนสินทรัพย์ของตนเองต่อสาธารณะ

(2) พรรคการเมืองไม่ว่าจะโดยเหตุผลของวัตถุประสงค์หรือความประพฤติของสมาชิกพรรคการเมืองก็ตาม พรรคการเมืองที่มีมุ่งหมายที่จะขัดขวางหรือทำลายระบอบการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตย หรือเป็นภัยต่อการดำรงอยู่ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ต้องถือว่าเป็นพรรคการเมืองที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์มีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาความไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

(3) รายละเอียดเกี่ยวกับพรรคการเมืองต้องเป็นไปตามกฎหมายสหพันธ์หรือรัฐบัญญัติ (Federal Law)

2) รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ ค.ศ. 1993 (Gesetz über das Bundesverfassungsgericht - BverfGG) มาตรา 13 บัญญัติว่า¹

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์วินิจฉัยกรณีพิพาทที่ระบุไว้ในกฎหมายพื้นฐาน ดังนี้

(1) เกี่ยวกับการสิ้นสุดของสิทธิขั้นพื้นฐาน (มาตรา 18 กฎหมายพื้นฐาน)

(2) เกี่ยวกับความไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญของพรรคการเมือง (มาตรา 21 วรรคสอง กฎหมายพื้นฐาน)

¹ วรเจตน์ ภาคีรัตน์. แปลในรายงานการวิจัยเรื่อง วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ : ศึกษากรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย, เสนอต่อสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ตุลาคม 2545, หน้า 224 – 225.

(3) เกี่ยวกับคำร้องทุกข์ที่มีต่อคำวินิจฉัยของสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์ เกี่ยวกับความสมบูรณ์ของการเลือกตั้ง การได้มาและเสียไปซึ่งสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา 41 วรรคสอง กฎหมายพื้นฐาน)

(4) เกี่ยวกับคำฟ้องให้ถอดถอนประธานาธิบดีแห่งสหพันธ์ออกจากตำแหน่งของ สภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์และสภาที่ปรึกษาแห่งสหพันธ์ (มาตรา 61 กฎหมายพื้นฐาน)

(5) เกี่ยวกับการตีความกฎหมายพื้นฐานอันเนื่องมาจากการพิพาทกันในเรื่องขอบ อำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กรสูงสุดแห่งสหพันธ์หรือคู่ความอื่นซึ่งกฎหมายพื้นฐานหรือข้อบังคับภายในของ องค์กรสูงสุดแห่งสหพันธ์กำหนดสิทธิไว้ (มาตรา 93 วรรคหนึ่ง ข้อ 1 กฎหมายพื้นฐาน)

(6) ในกรณีที่มีความแตกต่างกันหรือมีความสงสัยเกี่ยวกับความสอดคล้องทั้งใน แง่รูปแบบและเนื้อหาของกฎหมายแห่งสหพันธ์และมลรัฐที่มีต่อกฎหมายพื้นฐานหรือความสอดคล้องของ กฎหมายแห่งมลรัฐที่มีต่อกฎหมายแห่งสหพันธ์ ทั้งนี้โดยคำร้องของรัฐบาลแห่งสหพันธ์ รัฐบาลแห่งมลรัฐ หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของสมาชิกทั้งหมด (มาตรา 93 วรรคหนึ่ง ข้อ 2 กฎหมายพื้นฐาน)

(7) ในกรณีที่มีความแตกต่างกันเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของสหพันธ์และมลรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายแห่งสหพันธ์โดยมลรัฐ และการใช้อำนาจบังคับ บัญชาและกำกับดูแล (มาตรา 93 วรรคหนึ่ง ข้อ 3 และมาตรา 84 วรรคสี่ ประโยคที่ 2 กฎหมาย พื้นฐาน)

(8) เกี่ยวกับข้อพิพาททางกฎหมายมหาชนอื่น ๆ ระหว่างสหพันธ์กับมลรัฐ ระหว่างมลรัฐด้วยกัน หรือภายในมลรัฐ เว้นแต่ข้อพิพาทดังกล่าวจะตกอยู่ในอำนาจศาลอื่น

(8 ก) เกี่ยวกับคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ (มาตรา 93 วรรคหนึ่ง ข้อ 4 ก และ 4 ข กฎหมายพื้นฐาน)

(9) เกี่ยวกับคำฟ้องให้ถอดถอนผู้พิพากษาแห่งสหพันธ์และผู้พิพากษาแห่งมลรัฐ (มาตรา 98 วรรคสอง และวรรคห้า กฎหมายพื้นฐาน)

(10) เกี่ยวกับข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญในมลรัฐ ในกรณีที่กฎหมายแห่งมลรัฐ บัญญัติให้อยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา 99 กฎหมายพื้นฐาน)

(11) เกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายพื้นฐานของกฎหมายแห่งสหพันธ์และกฎหมายแห่งมลรัฐ หรือความชอบด้วยกฎหมายแห่งสหพันธ์ของรัฐบัญญัติแห่งมลรัฐหรือกฎหมายอื่นแห่งมลรัฐ ทั้งนี้โดยคำร้องของศาล (มาตรา 100 วรรคหนึ่ง กฎหมายพื้นฐาน)

(12) ในกรณีที่มีความสงสัยว่ากฎเกณฑ์แห่งกฎหมายระหว่างประเทศเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายแห่งสหพันธ์หรือไม่ หรือกฎเกณฑ์ดังกล่าวก่อให้เกิดสิทธิหน้าที่แก่ปัจเจกชนโดยตรงหรือไม่ ทั้งนี้โดยคำร้องของศาล (มาตรา 100 วรรคสอง กฎหมายพื้นฐาน)

(13) ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐซึ่งตีความกฎหมายพื้นฐานต้องการพิพากษาแตกต่างไปจากที่ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์หรือศาลรัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐอื่นเคยพิพากษาไว้ ทั้งนี้โดยคำร้องของศาลนั้น (มาตรา 100 วรรคสาม กฎหมายพื้นฐาน)

(14) ในกรณีที่มีความเห็นต่างกันเกี่ยวกับการมีผลใช้บังคับต่อไปของกฎหมายในฐานะเป็นกฎหมายแห่งสหพันธ์ (มาตรา 126 กฎหมายพื้นฐาน)

(15) กรณีอื่นที่รัฐบัญญัติแห่งสหพันธ์บัญญัติให้อยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา 93 วรรคสอง กฎหมายพื้นฐาน)

นอกจากนั้น รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ ค.ศ. 1993 มาตรา 46 บัญญัติเกี่ยวกับการวินิจฉัยความไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญของพรรคการเมือง ดังนี้²

(1) ถ้าตามคำร้องมีเหตุผลที่รับฟังได้ ให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่าพรรคการเมืองนั้นไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

(2) การวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญอาจจำกัดสิทธิในทางกฎหมายหรือจำกัดสิทธิส่วนตัวใดส่วนหนึ่งของพรรคการเมืองได้

(3) การวินิจฉัยให้ยุบพรรคการเมืองหรือบางส่วนของพรรคการเมืองรวมทั้งการห้ามจัดตั้งองค์กรแนวร่วมของพรรคการเมืองย่อมมีผลผูกพัน นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญอาจวินิจฉัยให้ทรัพย์สินของพรรคการเมืองส่วนใดส่วนหนึ่งของพรรคการเมืองตกเป็นของสหพันธ์หรือของ มลรัฐ เพื่อนำไปใช้ในวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สาธารณะ

3) รัฐบัญญัติว่าด้วยพรรคการเมือง ค.ศ. 1994 มาตรา 32 บัญญัติเกี่ยวกับการบังคับคดีตามคำสั่งยุบพรรคการเมืองว่าโดยหลักทั่วไป การโต้แย้งคำสั่งบังคับคดีว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เป็น

² Gesetz Über das Bundesverfassungsgericht (Bundesverfassungsgerichtgesetz – BverfGG), S 46.

อำนาจหน้าที่ของศาลปกครอง แต่ถ้าเป็นปัญหาการดำเนินการตามคำสั่งบังคับคดี และเป็นเรื่องที่เป็นส่วนสำคัญในการบังคับคดี ให้ศาลปกครองรอการพิจารณาพิพากษาแล้วส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย³

จะเห็นได้ว่า อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมืองของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทั้งรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ได้แก่ รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ ค.ศ. 1993 และรัฐบัญญัติว่าด้วยพรรคการเมือง ค.ศ. 1994 ได้บัญญัติรับรองการใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ไว้อย่างเป็นระบบ ดังนี้

(1) รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์มีอำนาจยุบพรรคการเมืองในกรณีที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของรัฐ⁴ กล่าวคือ พรรคการเมืองที่มีวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายหรือความประพฤติของสมาชิกพรรคการเมือง ที่มีลักษณะที่จะขัดขวาง หรือทำลายระบอบการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตย หรือเป็นภัยต่อการดำรงอยู่ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ต้องถือว่าเป็นพรรคการเมืองที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ โดยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์เป็นองค์กรที่มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยความไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญดังกล่าว และยุบพรรคการเมืองที่มีลักษณะเช่นว่านั้น

(2) รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ไว้ในกรณีอื่น ๆ อีก โดยให้มีอำนาจเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ⁵ กล่าวคือ นอกจากศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์จะมีอำนาจยุบพรรคการเมืองที่พรรคการเมืองหรือสมาชิกพรรคการเมืองที่มีลักษณะขัดขวาง หรือทำลายระบอบการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตย หรือเป็นภัยต่อการดำรงอยู่ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ยังมีอำนาจยุบพรรคการเมืองได้ในกรณีอื่น ๆ ตามรายละเอียดที่บัญญัติไว้ในกฎหมายสหพันธ์ หรือรัฐบัญญัติ (Federal Law) จึงแสดงให้เห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์มีอำนาจยุบพรรคการเมืองตามกฎหมายมีศักดิ์ลำดับรองลงมาจากรัฐธรรมนูญได้ ทั้งนี้ เนื่องจากรัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองอำนาจไว้ว่าสามารถกระทำได้ตั้งแต่แรก ดังนั้น จึงได้มีการตรากฎหมายเพื่อกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับพรรคการเมืองโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 21 (3) ได้แก่ รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ ค.ศ. 1993 และรัฐบัญญัติว่าด้วยพรรคการเมือง ค.ศ. 1994 โดยรัฐบัญญัติทั้ง 2 ฉบับดังกล่าว ได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์มีอำนาจยุบพรรคการเมืองได้

³ Gesetz über die politischen Parteien (Parteiengesetz), S 32 (4).

⁴ Basic Law For the Federal Republic of Germany ค.ศ. 1949, Article 21 (2).

⁵ Ibid., Article 21 (3).

ซึ่งปรากฏในรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ ค.ศ. 1993 มาตรา 13 (2) มาตรา 46 และการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาการดำเนินการตามคำสั่งบังคับคดีของการยุบพรรคการเมือง ซึ่งปรากฏในรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยพรรคการเมือง ค.ศ. 1994 มาตรา 32 (4)

ตัวอย่างคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์เกี่ยวกับพรรคการเมือง ที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เช่น

(1) พรรค Socialist Reich Party : SRP ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัย BvB 1/51 เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม ค.ศ. 1952 ดังนี้⁶

1) ข้อกฎหมาย

1. หลักพื้นฐานของเสรีภาพและประชาธิปไตยตามกฎหมายพื้นฐาน (The Basic Law) ตามมาตรา 21 วรรคสอง คือ เป็นหลักการซึ่งอยู่ภายใต้การห้ามจากการใช้กำลัง หรือการใช้อำนาจตามอำเภอใจ โดยแสดงถึงหลักการปกครองตามกฎหมายของรัฐบาลบนพื้นฐานของความต้องการของประชาชนตามเจตน์จำนงค์ของเสียงส่วนใหญ่และตามหลักของเสรีภาพและความเสมอภาค ซึ่งหลักการพื้นฐานดังกล่าว สิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นเบื้องต้น ได้แก่ การให้ความเคารพต่อสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต่อสิทธิส่วนบุคคลในการดำเนินชีวิตหรือความมีอิสระ อำนาจอธิปไตยของประชาชน การแบ่งแยกอำนาจ ความรับผิดชอบของรัฐบาล หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายปกครอง ความเป็นอิสระของศาล หลักของพรรคการเมืองเสียงข้างมาก ความเท่าเทียมกันทางโอกาสสำหรับพรรคการเมือง และสิทธิตามรัฐธรรมนูญของฝ่ายค้าน

2) กฎหมายพื้นฐานตามมาตรา 21 วรรคสอง สำหรับพรรคการเมืองแล้วเป็นสิทธิที่ไม่อยู่ภายใต้เงื่อนไขของการจำกัดสิทธิและเป็นสิทธิเฉพาะที่มาก่อนสิทธิในการรวมกลุ่มตามมาตรา 9 วรรคสอง GG

3) กฎหมายพื้นฐาน ตามมาตรา 21 วรรคหนึ่ง ประโยคที่ 1 และ 2 และวรรคสอง เป็นสิทธิที่สามารถนำมาใช้ได้โดยตรงเช่นเดียวกับวรรคหนึ่ง ประโยคที่ 3 ของบทบัญญัตินี้ โดยห้ามพรรคการเมืองที่มีการจัดองค์กรที่แตกต่างไปจากหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย

⁶ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ BverfGE 2, 1 แปลโดย บรรเจิด สิงคะเนติ, อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, วันที่ 10 มีนาคม 2547.

4) หากการดำเนินการภายในองค์กรของพรรคการเมืองมีความเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่ขัดกับหลักประชาธิปไตยในระดับที่แสดงถึงการเป็นปฏิปักษ์ต่อหลักการประชาธิปไตย ให้ถือว่ากรณีเข้าเงื่อนไขตามกฎหมายพื้นฐาน มาตรา 21 วรรคสอง

5) หากมีการวินิจฉัยว่า พรรคการเมืองดังกล่าวขัดต่อรัฐธรรมนูญ จะส่งผลให้สิทธิการเป็นสมาชิกสภาของสมาชิกสภาทั้งในสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธรัฐและสภาแห่งมลรัฐ เป็นอันสิ้นไป

2) คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ

พรรค Socialist Reich Party : SRP ขัดต่อรัฐธรรมนูญ โดยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้วินิจฉัยว่าพรรคการเมืองขัดต่อรัฐธรรมนูญและเห็นว่าสมาชิกสภาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองไม่สามารถรักษาสิทธิของตนเองในการทำหน้าที่ในองค์กรนิติบัญญัติได้ ด้วยเหตุผล ดังนี้

1. กฎหมายพื้นฐานบัญญัติว่า พรรคการเมืองย่อมมีส่วนร่วมในการสร้างเจตน์จำนงค์ทางการเมืองของประชาชนดังปรากฏในมาตรา 21 และมาตรา 38 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทความสัมพันธ์ที่ขัดแย้งกันอย่างชัดเจนระหว่างบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะผู้แทนของปวงชนทั้งหมด และบทบาทที่สำคัญในฐานะตัวแทนขององค์กรทางการเมือง ในทางทฤษฎีแล้ว บทบาททั้งสองดังกล่าวยากที่จะประสานกันเนื่องจากในด้านหนึ่ง พรรคการเมืองคือเป็นตัวแทนของเจตน์จำนงค์ทางการเมือง ในขณะที่อีกด้านหนึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรควรจะเป็นตัวแทนของปวงชนทั้งหมด โดยไม่ควรมองว่าเป็นเพียงแค่ตัวแทนของพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเท่านั้น ดังนั้น บทบาททั้งสองจึงมีความขัดแย้งกันอันสืบเนื่องมาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 21 และมาตรา 38

2. การตีความเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะเกิดผลได้ต่อเมื่อมีการตรวจสอบอย่างแน่ชัดว่าหลักเกณฑ์ใดที่มีคุณค่าที่สูงกว่าที่จะนำมาใช้ในการวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญในแต่ละกรณี ดังนั้น ตามที่ได้อธิบายมาแล้วจึงสามารถสรุปความสำคัญของกฎหมายพื้นฐาน มาตรา 21 ได้ ดังนี้

2.1 บทบัญญัติตามวรรคหนึ่งยอมรับว่า พรรคการเมืองมีส่วนร่วมในการสร้างเจตน์จำนงค์ทางการเมือง จากขอบเขตของสังคมวิทยาการเมืองนี้เอง จึงได้ยกระดับพรรคการเมืองให้เป็นสถาบันในระดับรัฐธรรมนูญ

2.2 พรรคการเมืองเป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ในโครงสร้างของรัฐธรรมนูญ จึงเป็นเหตุให้พรรคการเมืองได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองได้อย่างสำคัญ ซึ่งพรรคการเมืองต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักเสรีประชาธิปไตย สิ่งเหล่านี้พรรคการเมืองจะถูกรับรองโดยบทบัญญัติในวรรคสอง นั้นหมายความว่า พรรคการเมืองจะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมในการสร้างเจตน์จำนงค์ของประชาชน หากพรรคการเมืองนั้นเป็นปฏิปักษ์ต่อหลักเสรีประชาธิปไตย

3. ผลจากคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติตามกฎหมายพื้นฐาน มาตรา 21 วรรคสอง พรรคการเมืองที่ถูกวินิจฉัยว่าขัดต่อหลักประชาธิปไตย พรรคการเมืองนั้นจะไม่สามารถเข้าไปมีส่วนสร้างเจตน์จำนงค์ทางการเมืองของประชาชนได้ แต่อย่างไรก็ตามผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมิได้เป็นการยุบองค์กร เนื่องจากโดยแท้จริงแล้ว คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต้องการจะแยกแนวความคิดดังกล่าวออกจากกระบวนการสร้างเจตน์จำนงค์ทางการเมือง ความต้องการนี้จะไม่สัมฤทธิ์ผลหากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองยังมีแนวความคิดที่จะดำเนินนโยบายทางการเมืองและยังสามารถลงคะแนนเสียงในองค์กรนิติบัญญัติได้

(2) พรรค Kommunistische Partei Deutschlands/Communist Party of Germany : KPD ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัย BvB 2/51 เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม ค.ศ. 1956 ดังนี้⁷

1) ข้อกฎหมาย

1. คำปรารภของกฎหมายพื้นฐาน มีความสำคัญอย่างยิ่งในทางการเมืองและทางกฎหมาย องค์กรของรัฐทางการเมืองมีสิทธิและหน้าที่ที่จะพยายามให้ได้มาซึ่งการรวมเป็นหนึ่งเดียวของประเทศเยอรมนี พรรคการเมืองได้วางมาตรการเพื่อให้บรรลุจุดหมายนี้โดยจะละเว้นการกระทำที่เป็นอุปสรรคต่อการรวมประเทศ จึงต้องถูกตรวจสอบโดยศาลรัฐธรรมนูญ

2. กรณีจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับดุลยพินิจทางการเมือง กล่าวคือ รัฐบาลแห่งสหพันธ์รัฐได้พิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วที่จะยื่นคำร้องตามหลักความคุ้มครองรัฐธรรมนูญต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 43 เนื่องจาก การกระทำตามมาตรการของพรรคการเมืองจะเป็นอันตรายต่อการรวมประเทศ หรือไม่

⁷ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่ BverfGE 5, 85 แปลโดย บรรเจิด สิงคะเนติ, อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, วันที่ 10 มีนาคม 2547.

3. การห้ามการกระทำของพรรค KPD ไม่ได้เป็นการขัดต่อการที่จะอนุญาตให้พรรค KPD เข้าร่วมในการเลือกตั้งทั่วไป

4. กฎหมายพื้นฐาน มาตรา 21 วรรคสอง เป็นบทบัญญัติที่นำมาใช้ได้โดยตรงเนื่องจากได้รับการรับรองโดยคำพิพากษาศาลรัฐธรรมนูญ ที่ BVerfGE 2, 1 บรรทัดที่ 13 แล้ว

5. โดยทั่วไปพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งไม่ถือว่าเป็นพรรคการเมืองที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญหากพรรคการเมืองนั้นไม่ยอมรับหลักการสูงสุดของหลักเสรีประชาธิปไตย แต่พรรคการเมืองที่จะมีลักษณะเป็นพรรคการเมืองที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญนั้นจะต้องมีลักษณะที่มีแนวคิดที่ก้าวร้าวและเป็นปฏิปักษ์ต่อหลักการพื้นฐานของหลักประชาธิปไตย

6. กฎหมายพื้นฐาน มาตรา 21 วรรคสอง ไม่มีเจตนารมณ์ที่ทำให้มีการกระทำที่เป็นรูปธรรมอย่างเช่นประมวลกฎหมายอาญา (Strafgesetzbuch/German Penal Code) มาตรา 81 แต่มีเจตนารมณ์เพียงให้พรรคการเมืองมีการดำเนินนโยบายทางการเมืองที่มีจุดหมาย ชัดเจนแน่นอน โดยมีแนวโน้มมุ่งเน้นไปในการต่อสู้เพื่อปกป้องหลักการพื้นฐานของรัฐเสรีประชาธิปไตย

7. ความชัดเจนระหว่างทฤษฎีทางวิชาการที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายพื้นฐาน มาตรา 5 วรรคสาม และจุดมุ่งหมายทางการเมืองของพรรคการเมืองที่อยู่ภายใต้กฎหมายพื้นฐาน มาตรา 21 วรรคสอง คือ การพิจารณาวินิจฉัยด้วยการวิเคราะห์โดยยึดหลักจากการกำหนดมาตรการหรือวิธีการการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพรรคการเมือง

8. พรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งที่ขัดรัฐธรรมนูญก็ต่อเมื่อพรรคการเมืองนั้น ๆ ได้พยายามให้ได้มาซึ่งโครงสร้างทางการเมืองและโครงสร้างทางสังคมที่แตกต่างจากระบบประชาธิปไตยเพื่อเป็นทางผ่านไปสู่การจำกัดหลักประชาธิปไตยแบบเสรี ซึ่งการกระทำดังกล่าวจะเกิดขึ้นไม่ว่าในระหว่างการรวมประเทศเยอรมนี หรือหลังจากการรวมประเทศเยอรมนีแล้วก็ตาม

9. ตามกฎหมายพื้นฐาน มาตรา 21 วรรคสอง เกี่ยวกับความตั้งใจของพรรคการเมืองที่มีการกระทำขัดต่อรัฐธรรมนูญ ไม่ได้หมายถึงเฉพาะการแสดงออกถึงความตั้งใจเท่านั้น แต่ยังหมายถึงความปรารถนาที่จะทำให้เกิดขึ้นจริงด้วยเมื่อมีโอกาสและสถานการณ์ที่เหมาะสม

2) คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ

1. การกระทำของพรรค Kommunistische Partei Deutschlands ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

2. พรรค Kommunistische Partei Deutschlands ถูกยุบ

3. ห้ามมิให้มีการจัดตั้งองค์กรทดแทนสำหรับพรรค KPD

หรือองค์กรที่มีอยู่ดำเนินการเป็นองค์กรทดแทนพรรค KPD

4. ทรัพย์สินของพรรค KPD ถูกยึดเพื่อประโยชน์ของ

สาธารณรัฐเยอรมนีโดยมีวัตถุประสงค์การใช้ทรัพย์สินเพื่อประโยชน์สาธารณะ

5.2.1.2 ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี

อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลีเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมืองได้บัญญัติไว้ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ดังนี้

1) รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี ค.ศ. 1987 (The Constitution of the Republic of Korea) มาตรา 111 (1) ได้บัญญัติในหมวดศาลรัฐธรรมนูญว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย

(2) การพิจารณาการถอดถอนออกจากตำแหน่งโดยสภาแห่งชาติ

(3) การพิจารณาวินิจฉัยยกเลิกพรรคการเมือง

(4) การพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับเขตอำนาจระหว่างหน่วยงานของรัฐ ระหว่างหน่วยงานของรัฐกับหน่วยราชการส่วนท้องถิ่น และระหว่างหน่วยราชการส่วนท้องถิ่นด้วยกัน

(5) คำร้องเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญตามที่กฎหมายบัญญัติ

2. พระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1997 (The Constitutional Court Act) หมวด 3 การวินิจฉัยชี้ขาดการยุบพรรคการเมือง มาตรา 55 ถึงมาตรา 60 ดังนี้

(1) การร้องขอให้วินิจฉัยชี้ขาดการยุบพรรคการเมือง⁸ กล่าวคือ ถ้าวัตถุประสงค์หรือกิจกรรมของพรรคการเมืองมีลักษณะขัดต่อหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย ฝ่ายบริหารด้วยความเห็นชอบสภาแห่งรัฐอาจร้องขอต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดการยุบพรรคการเมือง

(2) ลักษณะคำขอเพื่อให้ยุบพรรคการเมือง⁹ กล่าวคือ การเขียนคำขอเพื่อให้ยุบพรรคการเมืองต้องประกอบด้วยคำชี้ให้เห็นถึงเหตุที่พรรคการเมืองต้องถูกยุบและลักษณะพื้นฐานทั่วไปของคำขอ

⁸ The Constitutional Court Act 1997, Article 55.

⁹ Ibid., Article 56.

(3) การเชี่ยวชาญตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย¹⁰ กล่าวคือ ศาลรัฐธรรมนูญอาจจะพิจารณาวินิจฉัยตามคำขอให้ยุบพรรคการเมืองตามอำนาจหน้าที่ หรือตามคำขอของผู้ร้อง หรือตามกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้ถูกร้อง จนกระทั่งมีคำชี้ขาดตามคำตัดสินสุดท้าย

(4) การพิจารณาตามคำขอ¹¹ กล่าวคือ ประการแรก เมื่อได้รับการร้องขอให้วินิจฉัยชี้ขาดการยุบพรรคการเมือง การชี้ขาดตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายจะถูกนำมาตีความ หรือถูกนำมาพิจารณาเพื่อหาข้อสรุปสุดท้ายโดยประธานศาลรัฐธรรมนูญต้องแจ้งข้อเท็จจริงทั้งหลายให้สภาแห่งชาติ (The National Assembly) และคณะกรรมการการเลือกตั้งทราบ และประการสุดท้าย คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมืองรวมถึงผู้ถูกฟ้องต้องถูกส่งไปยังสภาแห่งชาติ ฝ่ายบริหาร และคณะกรรมการการเลือกตั้ง

(5) ผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ¹² กล่าวคือ เมื่อคำวินิจฉัยเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมืองถูกประกาศ พรรคการเมืองนั้นต้องถูกยุบพรรคการเมือง

(6) การบังคับตามคำวินิจฉัย¹³ กล่าวคือ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมือง คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่บังคับเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายพรรคการเมือง

3. พระราชบัญญัติพรรคการเมือง ฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2000 (The Political Parties Act)

ด้วยเหตุที่รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี ค.ศ. 1987 ได้บัญญัติให้พรรคการเมืองทั้งหลายต้องมีการจัดองค์การและดำเนินการด้วยหลักประชาธิปไตย พระราชบัญญัติพรรคการเมือง ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2000 จึงบัญญัติให้พรรคการเมืองของจดทะเบียนพรรคการเมืองต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง (NEC) คณะกรรมการการเลือกตั้งจะกำหนดรายได้และจำกัดค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคน ภายหลังจากสิ้นสุดการเลือกตั้งภายใน 20 วัน พรรคการเมืองต้องรายงานค่าใช้จ่ายและการได้รับความช่วยเหลือให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบ อนึ่ง กฎหมายได้บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดตั้ง

¹⁰ Ibid., Article 57.

¹¹ Ibid., Article 58.

¹² Ibid., Article 59.

¹³ Ibid., Article 60.

และการสนับสนุนพรรคการเมืองเพื่อให้พรรคการเมืองได้มีบทบาทในการเสนอความคิดเห็นของประชาชน เป็นนโยบายของพรรคการเมืองและมุ่งสู่ประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก

จะเห็นได้ว่า อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมืองของประเทศสาธารณรัฐเกาหลี มีลักษณะเช่นเดียวกันกับศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยได้บัญญัติรับรองการใช้ อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมาย กล่าวคือ

1. รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจยุบพรรคการเมืองในกรณีที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของรัฐ¹⁴ กล่าวคือ พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หรือการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองที่ขัดกับหลักการพื้นฐานของหลักประชาธิปไตย รัฐบาลอาจฟ้องพรรคการเมืองต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ยุบพรรคการเมือง และพรรคการเมืองต้องถูกยุบอันเนื่องมาจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้รัฐธรรมนูญ¹⁵ ยังได้บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญว่า ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยการยกเลิกพรรคการเมืองได้ พร้อมทั้ง ได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคำร้องเกี่ยวกับคดีรัฐธรรมนูญตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย อีกด้วย

2. ด้วยเหตุที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาวินิจฉัยเกี่ยวกับคดีรัฐธรรมนูญตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายดังกล่าว พระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1997 จึงได้บัญญัติรับรองให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยการยุบพรรคการเมืองไว้¹⁶ จึงแสดงให้เห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจยุบพรรคการเมืองตามกฎหมายที่มีศักดิ์เป็นลำดับรองลงมาจากรัฐธรรมนูญได้

สำหรับตัวอย่างคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมืองปรากฏว่า ตั้งแต่ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลีได้ถูกจัดตั้งขึ้นในเดือนกันยายน ค.ศ. 1988¹⁷ จนถึงปัจจุบัน ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลียังไม่เคยมีการพิจารณาวินิจฉัยการยุบพรรคการเมืองแต่อย่างใด¹⁸

¹⁴ The Constitution of the Republic of Korea, Amendment ix ค.ศ. 1987, Article 8 (4).

¹⁵ Ibid., Article 111 (1).

¹⁶ The Constitutional Court Act 1997, Article 55 ถึง 60.

¹⁷ Chee Youn Hwang (Law Clerk of the Constitutional Court of Korea), Function and Role of the Constitutional Court in Korea, Regional Conference on “Protection of Liberties and Citizen’s Rights in Contemporary legal Systems”, Bangkok Thailand, 8 -10 November 1999, p. 1.

¹⁸ James M. West & Dae – Kyu Yoon. The Constitutional Court of the Republic of Korea : Transforming the Jurisprudence of the Vortex ?, Republic of Korea, 1992, p. 87 และสัมภาษณ์ Judge Wee – Soo Han (Director of Research), The Constitutional Court of the Republic of Korea, โดย ปัญญา อุดชาชน เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2546 ณ ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี, Seoul, The Republic of Korea.

5.2.2 อำนาจศาลรัฐธรรมนูญไทย

5.2.2.1 รูปแบบการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญไทยได้รับอิทธิพลด้านแนวคิดมาจากศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีค่อนข้างมาก ดังจะเห็นได้จากรายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ¹⁹ เพื่อจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญโดยคณะกรรมการได้เสนอจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นองค์กรในรูปแบบของศาลที่เป็นองค์กรอิสระ เช่น ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยให้เหตุผลว่าหากเป็นองค์กรที่มีรูปแบบทางการเมือง จะทำให้การพิจารณาใช้เหตุผลทางการเมืองมากกว่าเหตุผลทางกฎหมาย นอกจากนี้ กรณีอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญไทย คณะกรรมการยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า เมื่อศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลแล้ว บทบัญญัติที่เป็นบทบัญญัติทั่วไปว่าด้วยเรื่องศาลทั้งหมด เช่น หลักที่ว่าไม่ได้นั่งพิจารณาจะทำคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยไม่ได้ ก็นำมาใช้กับศาลรัฐธรรมนูญด้วย ในที่สุดที่ประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ พิจารณาแล้วเห็นชอบด้วยกับร่างที่คณะกรรมการแก้ไข ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 255 ได้บัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ จึงมีเจตนารมณ์ทั้งทางด้านรูปแบบและอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญตามที่ปรากฏในรายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 23 (เป็นกรณีพิเศษ) วันจันทร์ที่ 21 กรกฎาคม 2540

5.2.2.2 บทบัญญัติทั่วไปว่าด้วยอำนาจของศาลไม่ว่าจะเป็นศาลยุติธรรม ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง และศาลทหาร รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 233 บัญญัติว่า “การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาล ซึ่งต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์” โดยหลักการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 233 ดังกล่าวได้นำหลักการมาจากรัฐธรรมนูญประเทศญี่ปุ่น มาตรา 76 ดังจะเห็นได้จากรายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 22 (เป็นกรณีพิเศษ) วันศุกร์ที่ 18 กรกฎาคม 2540 โดยที่ประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญได้เห็นชอบโดยไม่มีการแก้ไขตามร่างที่เลขานุการคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญเสนอ

¹⁹ รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 23 (เป็นกรณีพิเศษ) วันจันทร์ที่ 21 กรกฎาคม 2540 อ้างในรายงานการวิจัยโดย มนตรี รูปสุวรรณ และคณะ เรื่อง เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ : รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, กรุงเทพฯ, 2542, หน้า 393.

5.2.2.3 รัฐธรรมนูญประเทศญี่ปุ่น ค.ศ. 1946 หมวด 6 ว่าด้วยฝ่ายตุลาการ มาตรา 76 ได้บัญญัติ ดังนี้²⁰

Article 76 (Judicial Power)

(1) The whole judicial power is vested in a Supreme Court and in such inferior courts as are established by law.

(2) No extraordinary tribunal shall be established, nor shall any organ or agency of the Executive be given final judicial power.

(3) All judges are independent in the exercise of their conscience and bound only by this Constitution and the laws.

ดังนั้น อำนาจศาลโดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นศาลใดก็ตามซึ่งกรณีของประเทศญี่ปุ่น ศาลฎีกา (The Supreme Court) จะทำหน้าที่เป็นศาลรัฐธรรมนูญ (The Constitutional Court) ด้วย ผู้พิพากษาทั้งหลายต้องมีอิสระโดยการใช้วิจารณญาณของตนในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี และผูกพันเฉพาะตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายบัญญัติเท่านั้น

5.2.2.4 ด้วยเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 233 ดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นรูปแบบศาลหนึ่งของศาลทั้งหลาย จึงมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยตามที่รัฐธรรมนูญ ตามที่กฎหมายบัญญัติ และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

จึงแสดงให้เห็นว่า รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญไว้โดยให้มีอำนาจนอกจากตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแล้ว ยังมีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายได้ อีกด้วย นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์การจัดตั้งพรรคการเมืองโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนในระดับชาติและเพื่อให้มีการพัฒนาพรรคการเมือง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 จึงได้บัญญัติหลักเกณฑ์การจัดตั้งพรรคการเมือง การจัดประชุมเพื่อกำหนดนโยบาย ข้อบังคับและเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรค การกำหนดนโยบายและข้อบังคับ รายการในข้อบังคับ องค์กรประกอบคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง การรับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมือง การยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญกรณีและผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองไม่เห็นด้วยกับคำสั่งไม่รับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมืองของนายทะเบียน และพรรคการเมืองที่ได้รับการจดทะเบียนมีสถานะเป็นนิติบุคคล ทั้งนี้ เพื่อให้บุคคลมีเสรีภาพในการร่วมกันจัดตั้งพรรคการเมือง พรรคการเมืองมีลักษณะเป็นองค์กรทางการเมืองที่มีรูปแบบ สถานะที่ถูกต้องตามกฎหมายและได้รับการพัฒนาเป็นพรรคการเมืองขนาด

²⁰ Japan Constitution ค.ศ. 1946. (Effective : 3 May 1947, Status 1994), Article 76.

ใหญ่ในอนาคต ดังนั้น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 หมวด 1 การจัดตั้งพรรคการเมือง มาตรา 8 ถึงมาตรา 19 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 47

5.2.2.5 ด้วยเหตุนี้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 จึงได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจยุบพรรคการเมืองได้ตามมาตรา 65 มาตรา 66 และมาตรา 67

ตารางสรุปการวิเคราะห์เปรียบเทียบอำนาจศาลรัฐธรรมนูญกับการยุบพรรคการเมือง

ลำดับ ที่	ประเทศ กฎหมาย	สหพันธ์ สาธารณรัฐ เยอรมนี	สาธารณรัฐเกาหลี	ไทย
1.	รัฐธรรมนูญบัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจยุบพรรคการเมืองกรณีเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ เนื่องจากพรรคการเมืองมีวัตถุประสงค์หรือความประพฤติของสมาชิกพรรคการเมือง หรือการกระทำของบุคคลที่ขัดต่อหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย	Basic Law For the Federal Republic of Germany ค.ศ. 1949, Article 21 (2).	The Constitution of the Republic of Korea, Amendment ix ค.ศ. 1987, Article 8 (4)	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 63
2.	รัฐธรรมนูญบัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจตามกฎหมายในระดับรัฐบัญญัติหรือพระราชบัญญัติได้	Basic Law For the Federal Republic of Germany ค.ศ. 1949, Article 21 (3) และ Article 93 (2)	The Constitution of the Republic of Korea, Amendment ix ค.ศ. 1987, Article 111 (1) 5 นอกจากนั้นรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจยุบพรรคการเมืองได้ตาม Article 111 (1) 3	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 233

ลำดับ ที่	ประเทศ	สหพันธ์ สาธารณรัฐ เยอรมนี	สาธารณรัฐเกาหลี	ไทย
3.	กฎหมายระดับรัฐบัญญัติหรือพระราชบัญญัติ บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจยุบพรรคการเมืองได้	3.1 รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ ค.ศ. 1993 มาตรา 13 (2) และมาตรา 46 (1) 3.2 รัฐบัญญัติว่าด้วยพรรคการเมือง ค.ศ. 1994 มาตรา 32 (4)	พระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1997 มาตรา 55 ถึงมาตรา 60	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 ถึงมาตรา 69

ตารางที่ 5.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบอำนาจศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี และศาลรัฐธรรมนูญไทย

จึงแสดงให้เห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญไทยมีอำนาจยุบพรรคการเมืองตามกฎหมายในที่นี้ หมายถึง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ที่มีศักดิ์ลำดับรองลงมาจากรัฐธรรมนูญได้ ทั้งนี้ เนื่องจากรัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองอำนาจไว้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 233 โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติเกี่ยวกับเหตุที่ต้องเลิกหรือยุบพรรคการเมืองไว้ในมาตรา 65 และการกระทำที่เป็นเหตุให้อาจถูกสั่งยุบพรรคการเมืองรวมถึงขั้นตอนการยื่นคำร้องไว้ในมาตรา 66 และมาตรา 67 สำหรับสถิติการยุบพรรคการเมือง ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำสั่งยุบพรรคการเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 จนถึงปี พ.ศ. 2546 (ธันวาคม 2546) รวมทั้งสิ้น จำนวน 55 พรรคการเมือง

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

ผลสรุปอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมืองตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมืองตามบทบัญญัติของกฎหมาย

6.1.1 อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมืองตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการยุบพรรคการเมืองได้ในกรณีเกี่ยวกับความมั่นคงทางด้านการเมือง การปกครองของประเทศ ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 63 กรณีประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ปรากฏใน The Basic Law For the Federal Republic of Germany ค.ศ. 1949, Article 21 (2) และกรณีประเทศสาธารณรัฐเกาหลีปรากฏใน The Constitution of the Republic of Korea Amendment ix ค.ศ. 1987, Article 8 (4) ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลที่ว่าศาลรัฐธรรมนูญเป็นเสาหลักของรัฐธรรมนูญและเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่ทำหน้าที่พิทักษ์รักษารัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ

6.1.2 อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมืองตามกฎหมาย กล่าวคือ โดยหลักทั่วไปศาลรัฐธรรมนูญจะมีอำนาจหน้าที่เฉพาะที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้เท่านั้น ยกเว้นรัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญไว้ในรัฐธรรมนูญว่าศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่มีศักดิ์ลำดับรองลงมาจากรัฐธรรมนูญได้ ศาลรัฐธรรมนูญจึงจะมีอำนาจหน้าที่ยุบพรรคการเมืองตามบทบัญญัติของกฎหมายได้ ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 233 บัญญัติว่า “การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมายและในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์” โดยหลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 233 ดังกล่าวได้นำหลักการมาจากรัฐธรรมนูญประเทศญี่ปุ่น ค.ศ. 1946 มาตรา 76 (3) บัญญัติว่า “All judges are independent in the exercise of their conscience and bound only by this Constitution and the laws กรณีประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีปรากฏใน The Basic Law For the Federal Republic of Germany ค.ศ. 1949, Article 21 (3) บัญญัติว่า “Details shall be regulated by federal laws และ Article 93 (2) บัญญัติว่า “The Federal Constitutional Court shall also rule on such other matters as may be assigned to it by a federal law และกรณีประเทศสาธารณรัฐเกาหลีปรากฏใน The Constitution of the Republic of Korea Amendment ix ค.ศ. 1987, Article 111 (1) บัญญัติว่า “Constitutional complaint as prescribed by Act” แต่อย่างไรก็ตาม กรณีประเทศสาธารณรัฐเกาหลี รัฐธรรมนูญยังได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ยุบพรรคการเมืองได้อีกด้วยดังปรากฏใน

The Constitution of the Republic of Korea Amendment ix ค.ศ. 1987, Article 111 (1) 3 บัญญัติว่า “Dissolution of a political party”

ด้วยเหตุที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ยุบพรรคการเมืองตามบทบัญญัติของกฎหมายได้นี้เอง จึงส่งผลให้รัฐสภาได้ตรากฎหมายขึ้นเพื่อบัญญัติเกี่ยวกับรายละเอียดและเงื่อนไขต่าง ๆ ในการยุบพรรคการเมืองโดยศาลรัฐธรรมนูญ กฎหมายดังกล่าวกรณีประเทศไทย คือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 ถึงมาตรา 69 กรณีประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี คือ รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ ค.ศ. 1993 (Gesetz Über das Bundesverfassungsgericht – BverGG), Section 13 (2) และ Section 46 (1) และรัฐบัญญัติว่าด้วยพรรคการเมือง ค.ศ. 1994 (Gesetz Über die politischen Parteien - Parteiengesetz), Section 32 (4) และกรณีประเทศสาธารณรัฐเกาหลี คือ พระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1997 (The Constitutional Court Act), Article 55 ถึง Article 60

ดังนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวตามข้อ 6.1.1 และข้อ 6.1.2 ผลจากการวิจัยเรื่อง อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมือง จึงสรุปได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ในการยุบพรรคการเมืองทั้งตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและตามบทบัญญัติของกฎหมายได้

6.2 ข้อเสนอแนะ

สำหรับกรณีของประเทศไทย ถึงแม้ว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีอำนาจหน้าที่ยุบพรรคการเมืองตามบทบัญญัติของกฎหมายได้ก็ตาม แต่ตามข้อเท็จจริงมูลเหตุที่เป็นเงื่อนไขการยุบพรรคการเมืองโดยศาลรัฐธรรมนูญมีลักษณะแตกต่างกันทั้งด้านกฎหมาย และ ด้านเจตนาของพรรคการเมือง ดังนี้

6.2.1 ด้านกฎหมาย จากสถิติคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญระหว่างปี 2541 ถึงปี 2546 ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยยุบพรรคการเมืองจำนวน 55 พรรคการเมือง โดยมูลเหตุที่เป็นเงื่อนไขการยุบพรรคการเมืองมากที่สุดมีจำนวน 22 พรรคการเมือง คือ พรรคการเมืองมิได้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 29 บัญญัติว่า “ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่นายทะเบียนรับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมือง พรรคการเมืองต้องดำเนินการให้มีสมาชิกตั้งแต่ห้าพันคนขึ้นไป ซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมีที่อยู่ในแต่ละภาคตามบัญชีรายชื่อภาคและจังหวัดที่นายทะเบียนประกาศกำหนดและมีสาขาพรรคการเมืองอย่างน้อยภาคละหนึ่งสาขา” และมูลเหตุที่เป็นเงื่อนไขการยุบพรรคการเมืองน้อยที่สุดมีจำนวน 1 พรรคการเมือง คือ พรรคการเมืองมิได้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 25 บัญญัติว่า “เมื่อนายทะเบียนได้รับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมืองแล้ว การดำเนินกิจการดังต่อไปนี้ ให้พรรคการเมืองกระทำโดยที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมือง

- (1) การเปลี่ยนแปลงนโยบายพรรคการเมือง

(2) การเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคการเมือง

(3) การเลือกตั้งหัวหน้าพรรคการเมือง รองหัวหน้าพรรคการเมือง เลขานุการพรรคการเมือง รองเลขานุการพรรคการเมือง เภรัณยูภักดิ์พรรคการเมือง โฆษกพรรคการเมือง และกรรมการบริหารพรรคอื่น

(4) การอื่นตามที่กำหนดในประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง”

6.2.2 ด้านเจตนาของพรรคการเมือง ก่อนที่ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยให้ยุบพรรคการเมืองแต่ละพรรค ศาลรัฐธรรมนูญได้ดำเนินการตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2541 และปัจจุบันได้ดำเนินการตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2546 เช่น การพิจารณาคดีของศาลให้กระทำโดยเปิดเผยเมื่อมีการออกนั่งพิจารณาในการสืบพยาน การให้คู่กรณีแสดงความคิดเห็น หรือการฟังคำแถลงของคู่กรณี เป็นต้น จากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นปรากฏว่าเมื่อนายทะเบียนพรรคการเมืองได้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ยุบพรรคการเมือง ในกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเพื่อยุบพรรคการเมือง บางพรรคการเมืองใช้ระยะเวลาพิจารณาวินิจฉัยนาน เนื่องจากพรรคการเมืองที่จะถูกยุบนั้นได้ต่อสู้กับนายทะเบียนพรรคการเมือง จนบางครั้งศาลรัฐธรรมนูญต้องดำเนินการออกนั่งพิจารณาในการสืบพยาน บางพรรคการเมืองใช้ระยะเวลาพิจารณาวินิจฉัยน้อย เนื่องจากพรรคการเมืองที่จะถูกยุบนั้นได้แสดงเจตนาขอยุบพรรคการเมืองตนเอง เช่น พรรคชาติประชาไทย ขอยุบพรรคตนเอง เนื่องจากไม่ได้รับความร่วมมือใด ๆ จากสมาชิกพรรค คณะกรรมการสาขาพรรคและคณะกรรมการบริหารพรรค กล่าวคือ ไม่สามารถจัดประชุมสามัญประจำปีได้ และเนื่องจาก มีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึง 15 คน ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคแรก (2) (เรื่องพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญที่ 8/2547 วันที่ 9 มีนาคม 2547) เป็นต้น หรือพรรคการเมืองที่จะถูกยุบนั้นหมดสภาพการเป็นพรรคการเมืองเพราะไม่มีตัวตนแล้วทั้งบุคลากรและสถานที่ทำการพรรคการเมือง หรือพรรคการเมืองที่จะถูกยุบนั้นไม่ประสงค์ที่จะต่อสู้กับนายทะเบียนพรรคการเมือง

6.2.3 จากข้อเท็จจริงตามข้อ 6.2.1 และข้อ 6.2.2 ดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

6.2.3.1 ศาลรัฐธรรมนูญควรมีอำนาจหน้าที่ยุบพรรคการเมืองได้ในกรณีดังต่อไปนี้

1) ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและบทบัญญัติของกฎหมาย กรณีที่เกี่ยวกับความมั่นคงทางด้านการเมือง การปกครองของรัฐ โดยพรรคการเมืองได้กระทำการที่มีลักษณะเป็นการล้มล้างหรืออาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือกระทำการอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐหรือขัดต่อกฎหมาย หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายพรรคการเมืองอย่างร้ายแรงที่อาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ

2) ตามบทบัญญัติของกฎหมาย กรณีที่พรรคการเมืองที่นายทะเบียนพรรคการเมืองเสนอให้ยุบนั้นได้ต่อสู้ทั้งในประเด็นข้อเท็จจริงและประเด็นข้อกฎหมายกับนายทะเบียนพรรคการเมือง

6.2.3.2 กรณีอื่น ๆ นอกจากกรณีตามข้อ (1) นายทะเบียนพรรคการเมืองควรมีอำนาจหน้าที่ยุบพรรคการเมืองได้ในกรณีดังต่อไปนี้

1) ตามบทบัญญัติของกฎหมาย กรณีเพื่อให้เป็นไปตามเจตนาของพรรคการเมือง เช่น พรรคการเมืองที่แสดงเจตนายุบพรรคการเมืองไปรวมกับพรรคการเมืองอื่น หรือพรรคการเมืองที่แสดงเจตนายุบพรรคการเมืองตนเอง เนื่องจากไม่มีสภาพเป็นพรรคการเมืองตามองค์ประกอบและบทบาทของพรรคการเมือง เป็นต้น และคำสั่งของนายทะเบียนพรรคการเมืองถือเป็นที่ยุติ

2) ตามบทบัญญัติของกฎหมาย กรณีที่พรรคการเมืองที่นายทะเบียนพรรคการเมืองเสนอให้ยุบนั้นไม่ได้ต่อสู้ทั้งในประเด็นข้อเท็จจริงและประเด็นข้อกฎหมายกับนายทะเบียนพรรคการเมือง และคำสั่งของนายทะเบียนพรรคการเมืองถือเป็นที่ยุติ

6.2.3.3 เพื่อให้เป็นไปตามข้อเสนอนี้ตามข้อ 6.2.3 ควรแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ดังนี้

มาตรา 65 พรรคการเมืองย่อมเลิกหรือยุบด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- (1) มีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับพรรคการเมือง
- (2) มีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึงสิบห้าคน
- (3) มีการยุบพรรคการเมืองไปรวมกับพรรคการเมืองอื่นตามหมวด 5

หรือมีเจตนายุบพรรคการเมืองเนื่องจากไม่มีสภาพเป็นพรรคการเมืองตามองค์ประกอบและบทบาทของพรรคการเมือง

- (4) มีคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญยุบพรรคการเมือง
- (5) ไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา 25 มาตรา 26 มาตรา 29 มาตรา 35 หรือ

มาตรา 62

เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียนว่าพรรคการเมืองใดมีเหตุตามที่ระบุไว้ใน (1) (2) หรือ (5) โดยพรรคการเมืองได้ต่อสู้ทั้งในประเด็นข้อเท็จจริงและประเด็นข้อกฎหมายกับนายทะเบียนพรรคการเมือง ให้นายทะเบียนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ความปรากฏต่อนายทะเบียน เมื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่ามิเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นกับพรรคการเมืองตามคำร้องของนายทะเบียน ให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งให้ยุบพรรคการเมืองนั้น

เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียนว่าพรรคการเมืองใดมีเหตุตามที่ระบุไว้ใน (3) หรือมีเหตุตามที่ระบุไว้ใน (1) (2) หรือ (5) โดยพรรคการเมืองไม่ได้ต่อสู้ทั้งในประเด็นข้อเท็จจริงและประเด็นข้อกฎหมายกับนายทะเบียนพรรคการเมือง ให้นายทะเบียนพรรคการเมืองสั่งให้ยุบพรรคการเมืองนั้น และคำสั่งของนายทะเบียนพรรคการเมืองถือเป็นที่ยุติ

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญหรือนายทะเบียนพรรคการเมืองมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองใดแล้วให้นายทะเบียนประกาศคำสั่งยุบพรรคการเมืองนั้นในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 72 เมื่อนายทะเบียนรับจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมืองตามมาตรา 71 แล้วให้นายทะเบียนดำเนินการตามมาตรา 65 วรรคสาม เพื่อให้ให้นายทะเบียนพรรคการเมืองสั่งให้พรรคการเมืองที่รวมเข้ากันเป็นอันยุบไป โดยให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองเดิมเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองใหม่ที่จัดตั้งขึ้น หรือเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคการเมืองอื่นในกรณีที่อาจเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นได้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่นายทะเบียนพรรคการเมืองรับจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมือง และสมาชิกพรรคการเมืองเดิมเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใหม่ที่จัดตั้งขึ้น และให้บรรดาทรัพย์สิน หนี้สิน สิทธิ และความรับผิดชอบของพรรคการเมืองเดิมโอนไปเป็นของพรรคการเมืองใหม่ตั้งแต่วันที่นายทะเบียนพรรคการเมืองมีคำสั่ง

ในกรณีที่นายทะเบียนพรรคการเมืองมีคำสั่งตามวรรคหนึ่งแล้วให้นายทะเบียนประกาศคำสั่งการยุบและการรวมพรรคการเมืองในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 73 ในกรณีที่การรวมพรรคการเมืองเป็นการรวมพรรคการเมืองหนึ่งหรือหลายพรรคการเมืองเข้าเป็นพรรคการเมืองเดียวกันกับอีกพรรคการเมืองหนึ่งที่เป็นหลัก ให้พรรคการเมืองที่จะรวมกันขอความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของแต่ละพรรคการเมือง

เมื่อที่ประชุมใหญ่ของแต่ละพรรคการเมืองเห็นชอบให้รวมกันแล้ว ให้หัวหน้าพรรคการเมืองที่จะรวมกันทุกพรรคการเมืองร่วมกันแจ้งการรวมพรรคการเมืองต่อนายทะเบียน และให้นายทะเบียนดำเนินการตามมาตรา 65 วรรคสาม เพื่อให้ให้นายทะเบียนพรรคการเมืองสั่งให้พรรคการเมืองที่รวมเข้ากับอีกพรรคการเมืองที่เป็นหลักนั้นยุบไปนับแต่วันที่นายทะเบียนพรรคการเมืองมีคำสั่งและให้นำมาตรา 72 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 94 ในกรณีที่พรรคการเมืองใดตามมาตรา 92 ไม่ดำเนินการให้ครบถ้วนตามมาตรา 29 ให้พรรคการเมืองนั้นเป็นอันยุบไปตามมาตรา 65 และให้นายทะเบียนพรรคการเมืองดำเนินการตามมาตรา 65 วรรคสอง และวรรคสาม

พรรคการเมืองซึ่งนายทะเบียนได้รับแจ้งการจัดตั้งไว้ตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มิได้ดำเนินการตามที่ได้รับแจ้งจากนายทะเบียนภายในระยะเวลาที่กำหนดตามมาตรา 93 ให้หนังสือรับรองการแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมืองที่นายทะเบียนได้ออกให้ตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 เป็นอันยกเลิกไป

นอกจากนั้น กรณีที่พรรคการเมืองที่ตั้งขึ้นมาด้านเจตนาอันไม่บริสุทธิ์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรับเงินสนับสนุนจากกองทุนเพื่อพัฒนาพรรคการเมืองทั้ง ๆ ที่ไม่มีลักษณะเป็นพรรคการเมือง และไม่ดำเนินกิจการทางการเมืองตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่านอกจาก

ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองแล้ว นายทะเบียนพรรคการเมืองควรมีมาตรการดำเนินการทั้งก่อนการจัดตั้งพรรคการเมืองและหลังการจัดตั้งพรรคการเมือง ดังนี้

1) มาตรการก่อนการจัดตั้งพรรคการเมือง กล่าวคือ นายทะเบียนพรรคการเมืองต้องตรวจสอบคำขอจัดตั้งพรรคการเมืองอย่างละเอียดถี่ถ้วนเพื่อตรวจสอบเกี่ยวกับคุณสมบัติ ลักษณะต้องห้ามของผู้จัดตั้งและคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง นโยบายและข้อบังคับพรรคการเมือง เอกสารการขอจัดตั้งพรรคการเมือง ชื่อและภาพเครื่องหมายของพรรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 14 วรรคแรก แต่ขณะเดียวกันต้องให้ระยะเวลาสำหรับนายทะเบียนพรรคการเมืองในการตรวจสอบความถูกต้องของพรรคการเมืองด้วย โดยแก้ไขระยะเวลาตามมาตรา 14 วรรคสอง จาก 30 วันเป็น 90 วัน นับแต่วันที่รับคำขอจัดตั้งพรรคการเมือง ทั้งนี้ เพื่อให้พรรคการเมืองที่ได้รับการจัดตั้งพรรคการเมืองแล้ว มีสภาพเป็นพรรคการเมืองตามกฎหมายอย่างแท้จริง

2) มาตรการหลังการจัดตั้งพรรคการเมือง กล่าวคือ พรรคการเมืองที่ได้รับการจัดตั้งแล้วและได้รับเงินสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาพรรคการเมือง ตามประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่องกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมือง ฉบับที่ 1 ลงวันที่ 17 พฤศจิกายน 2541 ฉบับที่ 2 ลงวันที่ 7 กรกฎาคม 2542 และฉบับสุดท้าย ลงวันที่ 11 กันยายน 2543 ต่อมาเมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคแรก นายทะเบียนพรรคการเมืองควรดำเนินการตามมาตรการทางกฎหมายควบคู่กันไป ได้แก่ การฟ้องทางแพ่งเพื่อเรียกคืนเงินสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาพรรคการเมือง การฟ้องทางอาญากรณีการแจ้งความเท็จ และสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินชำระบัญชีให้เสร็จสิ้นภายในหกเดือนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 68 ทั้งนี้ เพื่อให้พรรคการเมืองที่มีเจตนาอันไม่บริสุทธิ์ได้รับโทษทางแพ่งและทางอาญาพร้อมกันกับการได้รับโทษการห้ามจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ภายใน 5 ปี ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 69

ดังนั้น ด้วยข้อเสนอแนะของการศึกษาวิจัย โดยเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ยุบพรรคการเมืองเฉพาะกรณีเกี่ยวกับความมั่นคงทางด้านการเมือง การปกครองของรัฐเพื่อทำหน้าที่พิทักษ์ รักษารัฐธรรมนูญ และกรณีเกี่ยวกับพรรคการเมืองที่นายทะเบียนเสนอให้ยุบนั้นได้ต่อสู้ทั้งในประเด็นข้อเท็จจริงและประเด็นข้อกฎหมายกับนายทะเบียนพรรคการเมืองเพื่อทำหน้าที่ให้ความเป็นธรรมแก่คู่กรณีทั้งนายทะเบียนพรรคการเมืองและพรรคการเมือง ในขณะที่นายทะเบียนพรรคการเมืองมีอำนาจหน้าที่ยุบพรรคการเมืองเฉพาะกรณีเพื่อให้เป็นไปตามเจตนาของพรรคการเมืองที่ประสงค์จะยุบพรรคการเมือง และกรณีเกี่ยวกับพรรคการเมืองที่นายทะเบียนเสนอให้ยุบนั้นไม่ได้ต่อสู้ทั้งในประเด็นข้อเท็จจริงและประเด็นข้อกฎหมายกับนายทะเบียนพรรคการเมือง และคำสั่งของนายทะเบียนพรรคการเมืองถือเป็นที่

ยุติ จึงส่งผลให้ศาลรัฐธรรมนูญ และนายทะเบียนพรรคการเมืองได้ทำหน้าที่อำนวยความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของบุคคลเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กมลชัย รัตนสกววงศ์. 2542. หลักการตีความกฎหมาย, สรุปคำบรรยายโครงการฝึกอบรม

เรื่องเทคนิควิธีปฏิบัติงาน. สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ.

กระมล ทองธรรมชาติ. 2524. วิวัฒนาการของระบอบรัฐธรรมนูญไทย. กรุงเทพฯ.

กระทรวงมหาดไทย. 2539. 65 ปีพรรคการเมืองไทย. กรุงเทพฯ.

คณะกรรมการการเลือกตั้ง. 2546. ข้อมูลพรรคการเมืองและการออกเสียงประชามติ. กรุงเทพฯ.

ทินพันธ์ นาคะตะ. 2543. ประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพฯ.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. 2538. กฎหมายมหาชน เล่ม 3 : ที่มาและนิติวิธี. กรุงเทพฯ.

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. 2532. กฎหมายพรรคการเมืองเยอรมัน. วารสารนิติศาสตร์ 19 มิถุนายน.

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. 2542. การเลือกตั้งและพรรคการเมือง : บทเรียนจากเยอรมัน. กรุงเทพฯ.

มนตรี รูปสุวรรณ และคณะ. 2542. เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ : รัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2538. มนุษย์กับสังคม, เอกสารการสอน หน่วยที่ 1-7.

สาขาวิชาศิลปศาสตร์. นนทบุรี.

วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัง. 2544. การเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน. กรุงเทพฯ.

วิสุทธิ โพธิ์แท่น. 2544. การดำเนินกิจการของพรรคการเมืองไทย. สถาบันพระปกเกล้า. นนทบุรี.

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. 2545. รายงานการศึกษาดูงานคณะกรรมการกิจการของการอิสระ

วุฒิสภา ณ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันและประเทศสาธารณรัฐ

อินเดีย. กรุงเทพฯ.

วิทยานิพนธ์ งานวิจัยและงานแปล

บรรเจิด สิงคะเนติ. 10 มีนาคม 2547. แปลคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ BverfGE 2, 1 และที่ BverfGE 5, 85. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.

ปกครอง สุนทรสุทธิ. 2542. การพัฒนาพรรคการเมืองตามแนวทางพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541, เอกสารวิจัยส่วนบุคคลในหลักสูตรการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักบริหารระดับสูง รุ่นที่ 3. สถาบันพระปกเกล้า. นนทบุรี.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. 2545. รายงานการวิจัยเรื่อง วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ : ศึกษากรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย, เสนอต่อสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ.

วุฒิกิจ อินทรวงศ์. 2535. กฎหมายพรรคการเมืองในประเทศไทยศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์และเชิงวิเคราะห์แนวความคิด. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รัฐธรรมนูญ กฎหมาย และคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ

พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2490

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495

ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2515
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519
- ธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2520
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521
- ธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
- พระราชบัญญัติพรกการเมือง พ.ศ. 2498
- พระราชบัญญัติพรกการเมือง พ.ศ. 2511
- พระราชบัญญัติพรกการเมือง พ.ศ. 2517
- คำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2519
- พระราชบัญญัติพรกการเมือง พ.ศ. 2524 (รวมทั้งการแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)) พ.ศ. 2535
- พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติพรกการเมือง พ.ศ. 2524
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรกการเมือง พ.ศ. 2541
- คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 6/2541 ลงวันที่ 11 สิงหาคม 2541
- คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 2/2542 ลงวันที่ 4 มีนาคม 2542
- คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 45/2542 ลงวันที่ 10 สิงหาคม 2542
- คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 46/2542 ลงวันที่ 10 สิงหาคม 2542
- คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 47/2542 ลงวันที่ 24 สิงหาคม 2542
- คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 3/2543 ลงวันที่ 27 มกราคม 2543
- คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 4/2543 ลงวันที่ 27 มกราคม 2543
- คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 29/2543 ลงวันที่ 11 กรกฎาคม 2543
- คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 64/2543 ลงวันที่ 21 ธันวาคม 2543
- คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 1/2544 ลงวันที่ 11 มกราคม 2544

- คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 42/2545 ลงวันที่ 18 กรกฎาคม 2545
คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 43/2545 ลงวันที่ 23 กรกฎาคม 2545
คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 50/2545 ลงวันที่ 19 กันยายน 2545
คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 51/2545 ลงวันที่ 19 กันยายน 2545
คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 52/2545 ลงวันที่ 19 กันยายน 2545
คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 54/2545 ลงวันที่ 22 ตุลาคม 2545
คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 55/2545 ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน 2545
คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 56/2545 ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน 2545
คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 60/2545 ลงวันที่ 12 ธันวาคม 2545
คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 63/2545 ลงวันที่ 24 ธันวาคม 2545
คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 64/2545 ลงวันที่ 26 ธันวาคม 2545
คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 5/2546 ลงวันที่ 18 มีนาคม 2546
คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 13/2546 ลงวันที่ 24 เมษายน 2546
คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 15/2546 ลงวันที่ 6 พฤษภาคม 2546
คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 23/2546 ลงวันที่ 17 มิถุนายน 2546
คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 25/2546 ลงวันที่ 10 กรกฎาคม 2546
คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 38/2546 ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2546
คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 39/2546 ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2546
คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 42/2546 ลงวันที่ 28 ตุลาคม 2546
คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 51/2546 ลงวันที่ 16 ธันวาคม 2546

ภาษาต่างประเทศ

Aurel Croissant. 2002. **Electoral Politics in Southeast & East Asia : Electoral Politics in South Korea.** Singapore.

Chee Youn Hwang (Law Clerk of the Constitutional Court of Korea). 1999. **Function and Role of the Constitutional Court in Korea**. Bangkok Thailand.

Frank J.Sorauf. 1979. **Party Politics in America & Canada**. U.S.A.

James M. West and Dae–Kyu Yoon. 1992. **The Constitutional Court of the Republic of Korea**. The American Journal of Comparative Law. Vol 40.

James M. West & Dae–Kyu Yoon. 1992. **The Constitutional Court of Korea : Transforming the Jurisprudence of the Vortex ?**. Republic of Korea.

Judge Wee–Soo Han (Director of Research). 29 July 2003. **The Constitutional Court of the Republic of Korea** สัมภาษณ์โดย ดร. ปัญญา อุดชาชน. Seoul. The Republic of Korea.

Korean Information Service. 1999. **Fact about Korea**. Seoul. The Republic of Korea.

National Election Commission. 2000 **.Election Commission**. Republic of Korea. Seoul.

Press and Information Office of the Federal Government. 1998. **Fact about Germany**. Germany.

The Republic of Korea. 1996. **The Constitutional Court**. Seoul.

The Constitution Act and The Decision of the Constitutional Court

The Basic Law For The Federal Republic of Germany 1949.

The Constitution of the Republic of Korea 1987.

The Constitutional Court Act of The Republic of Korea 1997.

Gesetz Über das Bundesverfassungsgericht – BverfGG 1993.

Gesetz Über die politischen Parteien (Parteiengesetz) 1994.

The Japan Constitution 1994.

The Political Party Act of The Republic of Korea amendment 2000.

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ BverfGE 2, 1, 23 Oktober 1952.

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ BverfGE 5, 85, 17 August 1956.

ภาคผนวก

ร่าง

พระราชบัญญัติ

ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

พ.ศ. 2541 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

หมวด 4

การเลิกหรือยุบพรรคการเมือง

(มาตรา 65 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 เดิมถูกยกเลิกและให้ใช้ข้อความดังต่อไปนี้แทน)

มาตรา 65 พรรคการเมืองย่อมเลิกหรือยุบด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- (1) มีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับพรรคการเมือง
- (2) มีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึงสิบห้าคน
- (3) มีการยุบพรรคการเมืองไปรวมกับพรรคการเมืองอื่นตามหมวด 5 หรือมีเจตนายุบพรรคการเมืองเนื่องจากไม่มีสภาพเป็นพรรคการเมืองตามองค์ประกอบและบทบาทของพรรคการเมือง
- (4) มีคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญยุบพรรคการเมือง
- (5) ไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา 25 มาตรา 26 มาตรา 29 มาตรา 35 หรือมาตรา 62

เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียนว่าพรรคการเมืองใดมีเหตุตามที่ระบุไว้ใน (1) (2) หรือ (5) โดยพรรคการเมืองได้ต่อสู้ทั้งในประเด็นข้อเท็จจริงและประเด็นข้อกฎหมายกับนายทะเบียนพรรคการเมืองให้นายทะเบียนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ความปรากฏต่อนายทะเบียน เมื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่าเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นกับพรรคการเมืองตามคำร้องของนายทะเบียน ให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งให้ยุบพรรคการเมืองนั้น

เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียนว่าพรรคการเมืองใดมีเหตุตามที่ระบุไว้ใน (3) หรือมีเหตุตามที่ระบุไว้ใน (1) (2) หรือ (5) โดยพรรคการเมืองไม่ได้ต่อสู้ทั้งในประเด็นข้อเท็จจริงและประเด็นข้อกฎหมายกับนายทะเบียนพรรคการเมืองให้นายทะเบียนพรรคการเมืองสั่งให้ยุบพรรคการเมืองนั้น และคำสั่งของนายทะเบียนพรรคการเมืองถือเป็นที่สุด

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญหรือนายทะเบียนพรรคการเมืองมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองใดแล้วให้นายทะเบียนประกาศคำสั่งยุบพรรคการเมืองนั้นในราชกิจจานุเบกษา

(มาตรา 72 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 เดิมถูกยกเลิกและให้ใช้ข้อความดังต่อไปนี้แทน)

มาตรา 72 เมื่อนายทะเบียนรับจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมืองตามมาตรา 71 แล้วให้นายทะเบียนดำเนินการตามมาตรา 65 วรรคสาม เพื่อให้นายทะเบียนพรรคการเมืองสั่งให้พรรคการเมืองที่รวมเข้ากันเป็นอันยุบไป โดยให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองเดิมเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองใหม่ที่จัดตั้งขึ้น หรือเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคการเมืองอื่นในกรณีที่อาจเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นได้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่นายทะเบียนพรรคการเมืองรับจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมือง และสมาชิกพรรคการเมืองเดิมเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใหม่ที่จัดตั้งขึ้น และให้บรรดาทรัพย์สิน หนี้สิน สิทธิ และความรับผิดชอบของพรรคการเมืองเดิมโอนไปเป็นของพรรคการเมืองใหม่ตั้งแต่วันที่นายทะเบียนพรรคการเมืองมีคำสั่ง

ในกรณีที่นายทะเบียนพรรคการเมืองมีคำสั่งตามวรรคหนึ่งแล้วให้นายทะเบียนประกาศคำสั่งการยุบและการรวมพรรคการเมืองในราชกิจจานุเบกษา

(มาตรา 73 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 เดิมถูกยกเลิกและให้ใช้ข้อความดังต่อไปนี้แทน)

มาตรา 73 ในกรณีที่การรวมพรรคการเมืองเป็นการรวมพรรคการเมืองหนึ่งหรือหลายพรรคการเมืองเข้าเป็นพรรคการเมืองเดียวกันกับอีกพรรคการเมืองหนึ่งที่เป็นหลัก ให้พรรคการเมืองที่จะรวมกันขอความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของแต่ละพรรคการเมือง

เมื่อที่ประชุมใหญ่ของแต่ละพรรคการเมืองเห็นชอบให้รวมกันแล้ว ให้หัวหน้าพรรคการเมืองที่จะรวมกันทุกพรรคการเมืองร่วมกันแจ้งการรวมพรรคการเมืองต่อนายทะเบียน และให้นายทะเบียนดำเนินการตามมาตรา 65 วรรคสาม เพื่อให้นายทะเบียนพรรคการเมืองสั่งให้พรรคการเมืองที่รวมเข้ากับอีกพรรคการเมืองที่เป็นหลักนั้นยุบไปนับแต่วันที่นายทะเบียนพรรคการเมืองมีคำสั่งและให้นำมาตรา 72 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

(มาตรา 94 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 เดิมถูกยกเลิกและให้ใช้ข้อความดังต่อไปนี้แทน)

มาตรา 94 ในกรณีที่พรรคการเมืองใดตามมาตรา 92 ไม่ดำเนินการให้ครบถ้วนตามมาตรา 29 ให้พรรคการเมืองนั้นเป็นอันยุบไปตามมาตรา 65 และให้นายทะเบียนพรรคการเมืองดำเนินการตามมาตรา 65 วรรคสอง และวรรคสาม

พรรคการเมืองซึ่งนายทะเบียนได้รับแจ้งการจัดตั้งไว้ตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มิได้ดำเนินการตามที่ได้รับแจ้งจากนายทะเบียนภายในเวลาที่กำหนดตามมาตรา 93 ให้ หนังสือรับรองการแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมืองที่นายทะเบียนได้ออกให้ตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 เป็นอันยกเลิกไป

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ยุบพรรคการเมืองได้ตามเงื่อนไขในพระราชบัญญัติทุกกรณี เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญและนายทะเบียนพรรคการเมืองได้ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของบุคคลเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ จึงสมควรกำหนดมาตรการให้ศาลรัฐธรรมนูญและนายทะเบียนพรรคการเมืองมีอำนาจหน้าที่ยุบพรรคการเมือง โดยศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ยุบพรรคการเมืองเฉพาะเกี่ยวกับความมั่นคงทางด้านการเมือง การปกครองของรัฐและกรณีเกี่ยวกับพรรคการเมืองที่นายทะเบียนเสนอให้ยุบนั้น ได้ต่อสู้ทั้งในประเด็นข้อเท็จจริงและประเด็นข้อกฎหมายกับนายทะเบียนพรรคการเมือง ในขณะที่นายทะเบียนพรรคการเมืองมีอำนาจหน้าที่ยุบพรรคการเมืองเฉพาะกรณีเพื่อให้เป็นไปตามเจตนาของพรรคการเมืองที่ประสงค์จะยุบพรรคการเมืองและกรณีเกี่ยวกับพรรคการเมืองที่นายทะเบียนเสนอให้ยุบนั้น ไม่ได้ต่อสู้ทั้งในประเด็นข้อเท็จจริงและประเด็นข้อกฎหมายกับนายทะเบียนพรรคการเมือง

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ ..... ดร. ปัญญา อุดชาชน

ตำแหน่ง ..... ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี 6 (เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ 9 ชช) และผู้เชี่ยวชาญด้านคดี
..... และวิชาการ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ประวัติการศึกษา

- ..... 1. ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) และนิติศาสตรบัณฑิต
- ..... 2. นิติศาสตรมหาบัณฑิต (กฎหมายมหาชน) และ M.A. (Detroit), U.S.A.
- ..... 3. Ph.D. (Public Administration), U.S.A.
- ..... 4. นักศึกษาหลักสูตรการเมืองการปกครองในระบบอบประชาธิปไตยสำหรับนักบริหาร
..... ระดับสูง รุ่นที่ 8 สถาบันพระปกเกล้า
- ..... 5. ประกาศนียบัตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 40 วิทยาลัยการปกครอง
- ..... 6. ประกาศนียบัตรนักบริหารระดับสูงในสหสวรรค์ใหม่ รุ่นที่ 1
..... มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ..... 7. ประกาศนียบัตร English for Lawyer (Specialist Level) คณะนิติศาสตร์
..... มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ..... 8. ประกาศนียบัตรความรู้เกี่ยวกับศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง รุ่นที่ 2
..... สำนักงานศาลปกครอง
- ..... 9. ประกาศนียบัตรกฎหมายมหาชน รุ่นที่ 17 คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ..... 10. Certificate in Planning Management Information System at Australia
- ..... 11. Certificate in Administrative Law at University of Victoria, Canada
- ..... 12. Certificate in Rural Development at People's Republic of China

ผลงานทางวิชาการ

- ..... 1. บทความเรื่อง องค์การตามรัฐธรรมนูญ
- ..... 2. บทความเรื่อง การออกเสียงประชามติ
- ..... 3. บทความเรื่อง การทำประชามติ
- ..... 4. บทความเรื่อง วุฒิสภากับการปฏิรูปการเมืองตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

ผลงานวิจัย

- ..... 1. สิทธิ เสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ เสนอสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.....
- ..... 2. การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยวิธีประชาพิจารณ์ : ประเทศแคนาดา เสนอ.....
..... สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.....

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ รศ.ม.ร.ว. วุฒิเลิศ เทวกุล

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสถาบันพระปกเกล้า และที่ปรึกษาประธานวุฒิสภา

ประวัติการศึกษา

1. รัฐศาสตร์บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ประกาศนียบัตรบริหารรัฐกิจ โรงเรียนการบริหารแห่งชาติ ฝรั่งเศส
3. M.A. University of Colorado, U.S.A.
4. ปริญญาบัตร วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐและเอกชน (ปรอ. 6)

ผลงานทางวิชาการ

1. การเรียนรู้ระเบียบสังคม
2. มานุษยวิทยาวัฒนธรรม
3. พฤติกรรมมนุษย์

ผลงานวิจัย

1. ทศนคติของนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าที่มีต่อการเมืองในระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. 2536
2. การประเมินผลโครงการสร้างงานในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2527 - 2528
3. การศึกษาและติดตามประเมินผลการดำเนินงานกองทุนพัฒนาชนบท การหลังการดำเนินโครงการทดลองช่วยกันระหว่างคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กับธนาคารออมสิน พ.ศ. 2539

